

Attīstības gads stāstos

2015
Eiropas gads
attīstībai

mūsu pasaule
mūsu cieņa
mūsu nākotne

Attīstība izpaužas cilvēkos

2015. gads bija veltīts viņu stāstiem

2015
Eiropas gads
attīstībai

mūsu pasaule
mūsu cieņa
mūsu nākotne

**Europe Direct dienests jums palīdzēs rast atbildes uz
jautājumiem par Eiropas Savienību**

Bezmaksas tālruņa numurs (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas
(izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Plašāka informācija par Eiropas Savienību ir pieejama portālā *Europa* (<http://europa.eu>).

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2016. gads

<i>PDF</i>	ISBN 978-92-79-54774-4	doi:10.2841/01091	MN-02-15-759-LV-N
<i>Print</i>	ISBN 978-92-79-54758-4	doi:10.2841/93026	MN-02-15-759-LV-C
<i>EPUB</i>	ISBN 978-92-79-57303-3	doi:10.2841/77615	MN-02-15-759-LV-E

© Eiropas Savienība, 2016. gads

Reproducēšana ir atļauta, ja tiek norādīts avots.

Saturs

Priekšvārdi	7
Ievads	11
1. nodaļa. Eiropa pasaulē	13
<ul style="list-style-type: none"> Kultivējot progresu — lauksaimniecība Eritrejā Reina Valjadaresa no Hondurasas — pati savas veiksmes šuvēja Darbs miera labā — sabiedrība kopīgiem spēkiem cīnās pret ekstrēmismu Pakistānā Pie Ņosa ezera Kamerūnā sākas reģiona atdzimšana pēc katastrofas 	<p>14</p> <p>17</p> <p>20</p> <p>23</p>
2. nodaļa. Izglītība	27
<ul style="list-style-type: none"> Gambija — palīdzība vājredzīgiem jauniešiem iegūt izglītību Izglītības projekti Zambijā Skolotāja darbs Papua-Jaungvinejas tālākajos nostūros — Matildas stāsts Ekvadora — izglītība, kas pielāgota skolu pametušiem jauniešiem 	<p>28</p> <p>30</p> <p>33</p> <p>35</p>
3. nodaļa. Sievietes un meitenes	39
<ul style="list-style-type: none"> Dzemdības kādā lauku kopienā Kenijā No upura līdz kopienas līderei — gvatemaliete iestājas pret vardarbību pret sievietēm Klusēšana nav zelts — Indijā jaunas sievietes atļaujas skaidru valodu par seksuālo un reproduktīvo veselību un savām tiesībām “A Time to stand” — Klusā okeāna reģionā sievietes mudina kļūt par deputātu kandidātēm 	<p>40</p> <p>43</p> <p>45</p> <p>48</p>
4. nodaļa. Veselība	51
<ul style="list-style-type: none"> Ebolas vīrusu izslimojis vīrietis Gvinejā sāk strādāt sabiedrības labā Tīrs ūdens invalīdiem Ugandā un smaids viņu sejā Ātrgaitas glābēji — ātrās palīdzības dienests Zimbabvē Cīņā pret badu — palīdzība nepietiekamu uzturu saņēmušiem bērniem Pakistānā Viņa nav viena — atbalsts psihisko slimību ārstēšanai Afganistānā 	<p>52</p> <p>55</p> <p>58</p> <p>61</p> <p>64</p>

Saturs

5. nodaļa. Miers un drošība 67

- No karalauka par spēles laukumu Filipīnās 68
- Otra iespēja būt bērnam Kongo Demokrātiskajā Republikā 71
- Palīdzība Ukrainā tiem, kas visu zaudējuši 74
- Policija sieviešu aizsardzībai Dominikānas Republikā 77

6. nodaļa. Ilgtspējīga un ekoloģiska izaugsme, pienācīgas darbavietas un uzņēmējdarbība 81

- Vjetnamas tūrisma nozare kļūst ilgtspējīgāka 82
- Nikaragvas zvejnieki rūpējas par nākotni un aizsargā dabiskās dzīvotnes 85
- Palīdzība Senegālas sīpolu audzētājiem 88
- Annalečamija panāk pārmaiņas Šrilankas tējas plantācijās 91
- Malāvijas kafijas audzētāji sadarbojas un izmanto mehanizācijas priekšrocības 94

7. nodaļa. Bērni un jaunieši 97

- Palestīniešu bēgļu jaunieši apgūst jaunas prasmes Sīrijas darba tirgum 98
- Darbs skolas dārzā bērniem māca veidot labāku nākotni Komoru salās 101
- Pamazām ikviena Belizas meitene prātīs sevi aizstāvēt 104
- Rūgtā cīņa pret bērnu nodarbināšanu cukurniedru plantācijās Filipīnās 107

8. nodaļa. Humānā palīdzība 111

- Sīriešu bēgļu cerības un zaudējumi 112
- Izturība dabas un cilvēka izraisītās katastrofās Filipīnās 115
- Ukrainā daudzi nonākuši uz izdzīvošanas robežas 118
- Dienvidsudānā visvairāk cieš bērni 121

9. nodaļa. Demogrāfija un migrācija 123

- Katram Nigēras bērnam tiesības uz juridisku eksistenci 124
- Labāka dzīve ieceļojušiem mājkalpotājiem Argentīnā 127
- Plaukstošs uzņēmums pēc atgriešanās Moldovā 130
- Ģimenes plānošana lauku sievietēm Zambijā 133
- Patvēruma meklētāju reģistrēšana Ugandā 136

10. nodaļa. Nodrošinātība ar pārtiku 139

- Kāds darbs, tādi augļi — apūdeņošanas sistēma Kaboverdē 140
- Programma “SmartFish” ilgtspējīgai zvejai Madagaskarā 143
- Jauni iztikas līdzekļi Nepālas laukos 146
- Rūpēs par nākamo zemnieku paaudzi Nigērā 149

11. nodaļa. Ilgtspējīga attīstība un klimata politika 153

- Mežu aizsardzība Vjetnamā ilgtspējīgai nākotnei 154
- Graustu rajona pārvērtības Argentīnā 157
- Savvaļas dzīvnieku aizsardzība un atbalsts sabiedrībai Čadā 160
- Uzlabotas krāsniņi uzņēmumiem, videi un cilvēku veselībai Laosā 163

12. nodaļa. Cilvēktiesības un pārvaldība 167

- Ciematu tiesas gādā par taisnīgumu Bangladešā 168
- Jauna iespēja cietumniekiem Brazīlijā 171
- Seniori Taizemē apgūst savas tiesības un piepilda sapņus 174
- Lielāka atklātība Salvadorā 176
- Ieslodzījuma apstākļu uzlabošana un bijušo cietumnieku reintegrēšana Tadžikistānā 179

Priekšvārds

Attīstība un starptautiskā sadarbība ir svarīgas Eiropas politikas jomas, kas skar mūs visus. Viena no manām prioritātēm, vadot Eiropas Komisiju, ir nostiprināt Eiropas lomu pasaulē. Eiropa var būt nozīmīga globālo procesu dalībniece tikai tad, ja eiropieši izpratīs, kā Eiropas Savienības un tās dalībvalstu ārpolitika spēj labvēlīgi ietekmēt mūs visus šajā savstarpēji saistītajā pasaulē.

Nabadzības izskaušana un pāreja uz ilgtspējīgu attīstību ir divas no pasaulē vissteidzamāk risināmajām problēmām. Ilgtspējīga attīstība nozīmē pavērt visiem izredzes uz cilvēka cienīgu dzīvi, neapdraudot mūsu planētu.

2015. gada septembrī notika īpaša ANO augstākā līmeņa sanāksme, kurā pasaules valstu vadītāji apstiprināja jaunu ilgtspējīgas attīstības programmu, kas turpinās ar Tūkstošgades attīstības mērķiem iesākto darbu. Jaunajos ilgtspējīgas attīstības mērķos ir plānots līdz 2030. gadam izskaust galēju nabadzību, nevienlīdzību un netaisnīgumu un mazināt klimata pārmaiņas.

ES un tās dalībvalstis uzņēmās vadību, lai panāktu šo vienošanos, un tās ir cieši apņēmušās piedalīties kopīgajā darbā, lai šī pasaule kļūtu par labāku vietu mums visiem. Lai tas izdotos, ikvienam jāiesaistās, lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi it visiem.

Eiropiešu interese un iesaistīšanās Eiropas gada attīstībai notikumos liecina par to, ka starptautiskā solidaritāte joprojām ir svarīga Eiropas Savienības un tās pilsoņu vērtība.

Attīstība skar mūs visus, un tāpēc mēs Eiropas gadā attīstībai aicinājām Eiropas iedzīvotājus un it īpaši jauniešus piedalīties diskusijā par mūsu pasauli, mūsu cieņu un mūsu nākotni.

Eiropas gadā attīstībai mēs ieklausījāmies to cilvēku balsīs, kuru dzīvi ietekmējusi mūsu sadarbība attīstībai. Viņu stāsti apliecina, ka tādas cilvēciskās pamatvērtības kā cieņa, godīgums, taisnīgums, tiesiskums un izdomas bagātība ir universālas.

**Žans Klods Junkers,
Eiropas Komisijas priekšsēdētājs**

Priekšvārds

Eiropas Savienība, veltot 2015. gadu Eiropas attīstībai, raidīja spēcīgu signālu par mūsu apņemšanos starptautiskās sadarbības jomā. 2015. gads bija termiņš, līdz kuram bija jāsasniedz Tūkstošgades attīstības mērķi, kas noteica mūsu attīstības politiku 15 gadu ilgumā.

Pasaulē ir panākts liels progress. Galēja nabadzība ir samazinājusies uz pusi, jaunattīstības valstīs vairāk nekā 90 % bērnu — tiklab zēni, kā meitenes — tagad iet skolā, parlamenta deputātu vidū sieviešu ir divreiz vairāk, bērnu mirstība ir samazinājusies vairāk nekā uz pusi, un veseliem diviem miljardiem cilvēku nu ir pieejams tīrs dzeramais ūdens.

Mēs varam pamatoti lepoties ar šiem sasniegumiem, jo Eiropas Savienība un tās dalībvalstis ir pasaulē lielākās līdzekļu devējas. Eiropas sadarbība attīstībai palīdz visā pasaulē panākt pārmaiņas miljoniem cilvēku dzīvē. Šie veiksmīgie piemēri mūs iedvesmo turpmākajam darbam un jaunās ilgspējīgas attīstības programmas īstenošanai.

ES iestādes un pārstāvniecības, dalībvalstis, mūsu starptautiskie partneri attīstības jomā, reģionālās un vietējās iestādes, nevalstiskās organizācijas, augstskolas, mediji un privātais sektors — visi šim gadam ir veltījuši enerģiju un ļāvuši tam izskanēt savā personiskajā perspektīvā. Es vēlos pateikties visiem mūsu partneriem par pašizliedzīgo darbu.

Mēs gribējām, lai Eiropas gads attīstībai rastu izpausmi stāstos — stāstos par cilvēkiem, kuriem ir veltīts mūsu darbs. Šī pieeja izrādījās ļoti veiksmīga, un te nu jāsaka paldies mūsu partneriem par to, ka viņi pastāstīja par pieredzēto.

Šajā grāmatā ir apkopoti daudzi iedvesmojoši stāsti par meitenēm un zēniem, sievietēm un vīriešiem visā pasaulē, kuru dzīvi ir mainījis mūsu darbs. Tas rāda, ka pasauli ir iespējams mainīt uz labāko pusi un ka pamatā mēs visi alkstam pēc viena un tā paša, neatkarīgi no tā, no kurienes esam un kurp ejam, — pēc miera un stabilitātes pasaulē, izglītības bērniem, darba jauniešiem un cilvēka cienīgas dzīves uz Zemes, kura mums jāsaargā.

Nevens Mimica,
ES starptautiskās sadarbības
un attīstības komisārs

Ievads

Attīstība izpaužas cilvēkos, un mēs gribējam “Eiropas gadu attīstībai — 2015” atspoguļot konkrētos stāstos.

Eiropas Komisija 2015. gadā katru nedēļu publicēja vienu stāstu. Tie ir apkopoti šajā grāmatā.

No stāstiem var spriest, kā mūsu attīstības sadarbība visā pasaulē ir mainījusi meiteņu un zēnu, sieviešu un vīriešu dzīvi visās mūsu darbības jomās.

Šie stāsti ir izkārtoti 12 tematiskās nodaļās, kas atbilst Eiropas gada 12 mēnešu tēmām.

1. Eiropa pasaulē

Eiropas Savienības klātbūtne un darbība ir jūtama lielākajā daļā pasaules valstu. Visā pasaulē darbojas 139 ES delegācijas, kas labi pārzina norises attiecīgajā valstī. Tās cenšas veidot stabilas ilgtermiņa partnerattiecības, dažkārt visai sarežģītos un bīstamos apstākļos. ES savulaik iestājās par ANO Tūkstošgades attīstības mērķiem, bet tagad palīdz veidot globālo attīstības dienaskārtību, kas ieviesīs paliekošas izmaiņas un tuvinās mūs galīgajam mērķim — cilvēka cienīgai dzīvei visiem planētas iedzīvotājiem.

Tā kā lietus līst neregulāri un arvien mazāk, Husena Šibota lauku saimniecība vairs nespēj uzturēt viņa ģimeni.

Kultivējot progresu — lauksaimniecība Eritrejā

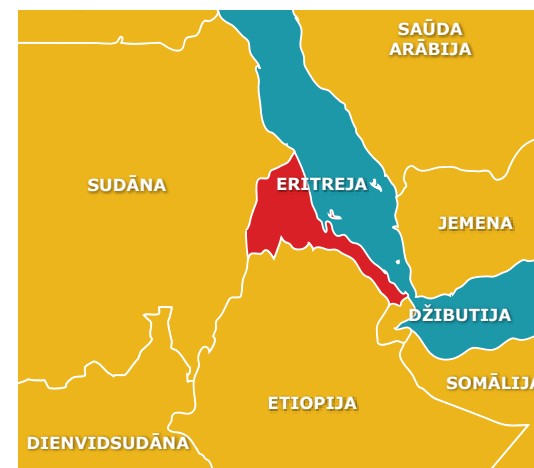
Husens Mohameds Džimijs Šibots staigā pa kafijas koku audzi un ir apmierināts ar jauno ražu. “Kas es būtu par zemnieku, ja neaudzētu pats savu kafiju,” viņš saka.

Husens tāpat kā divas trešdaļas eritrejiešu nodarbojas ar lauksaimniecību. Viņš allaž ir dzīvojis Gelebas novadā, kas atrodas aptuveni 100 kilometru uz ziemeļiem no galvaspilsētas Asmeras, un vēl zēna gados ir sācis strādāt vecāku saimniecībā. Tagad Husens pats ir kļuvis tēvs un vectēvs, taču ģimenes saimniecībā Gelebā dzīvo tikai viņš ar sievu.

“Es vienmēr esmu gribējis, lai vismaz viens no maniem četriem bērniem pārņemtu saimniecību un parūpētos par mums vecumdienās — tā pie mums Eritrejā pieņemts,” viņš saka. Eritrejā klimats allaž ir bijis sauss un augkopība nekad nav padevusies viegli, taču Husenam patlaban jāstrādā pavisam citādos apstākļos nekā viņa tēvutēviem.

Kā jau parasti šajā novadā, Husena saimniecība bija atkarīga no lietus. Pamatā viņš audzēja dažādus labības veidus (miežus, sorgo un prosu) un kafijas kokus. Globālo klimata pārmaiņu dēļ laikapstākļi kļuva skarbāki. Lietus lija reti un neregulāri, un mežu izciršanas dēļ ūdens vairs nepietika, lai izaudzētu pārtiku pašu vajadzībām, kur nu vēl lai pārdotu atlikumu. Husena aka stāvēja izžuvusi jau gadiem, tāpēc laukus un dārzus apūdeņot nebija iespējams. Mainīgā un krietni sarukušā nokrišņu daudzuma dēļ ražas bija sliktas. Tā kā saimniecība nespēja pabarot augošo ģimeni, Husena

Husens Šibots: “Es ceru, ka kādā baltā dienā bērni atgriezīsies mūsu saimniecībā.”

bērni jau sen ir pārcēlušies uz citurieni un strādā zemu atalgotajā Eritrejas pakalpojumu nozarē.

Husena stāsts ir tāds pats kā daudziem Eritrejas zemniekiem. Gada vidējais nokrišņu daudzums pašlaik ir mazāks par 300 mm (Vācijā, piemēram, tas ir vairāk nekā divreiz lielāks). Tāpēc pašlaik ir liels risks lietui lauksaimniecībā nozīmē lielu risku. Lielākā daļa šo nokrišņu nolīst lietui sezonā no jūlija līdz septembrim. Šajos mēnešos lietui sgāzes spēj pārvērst vietējo Čemoras upi nekontrolējamā mutuļojošā straumē. Kad šie ūdeņi ir aizbrāzušies lejup pa ieleju, par vērtīgo veldzi var aizmirst. Upe līdz gada beigām pārvēršas par sīku urdziņu.

Meži tiek izcirsti kritiskā līmenī, gadā zaudējot tūkstošiem koku. Parasti meži palēnina ūdens noteci un nodrošina labāku ūdens iefiltrēšanos augsnē, tā papildinot pazemes ūdeņu krājumus, no kuriem atkarīgs apūdeņošanai pieejamais ūdens daudzums. Lielas problēmas ir arī augsnes erozija un auglīguma samazināšanās. Tikai dažās šā novada saimniecībās ir pieejama lauksaimniecības tehnika, noteicošie joprojām ir tradicionālie augkopības un ražas novākšanas paņēmieni. Tā kā trūkst modernas tehnikas, sēklas un mēslošanas līdzekļu, Eritrejas lauksaimnieki, nespēdami palielināt ražu, ir pamesti arvien skarbāko klimatisko apstākļu varā. No lauksaimniecības šajā valstī ir atkarīga ļoti daudzu iedzīvotāju iztika, tāpēc ieguldījumi uzlabotās lauksaimniecības metodēs un pāreja uz lauku apūdeņošanu, kas ļauj tos apsaimniekot cauru gadu, dod lielus panākumus.

Tāpēc ES, sadarbojoties ar valsts valdību un citām ieinteresētajām personām, pēdējos gados ir atbalstījusi lauksaimniecības projektu īstenošanu gandrīz 50 miljonu eiro

vērtībā. Valdības politikas ietvaros ES atbalsts ir palīdzējis uzcelt daudzus aizsprostus, ierīkot apūdeņošanas sistēmas un terases kalnu nogāzēs. Kokaudzētavās ir izaudzēti seši miljoni dēstu, kas nu ir iesakņojušies visā valstī. Kopš darbu sākuma Gelebā ir izveidoti divi aizsprosti, lai atjaunotu gruntsūdeņu krājumus. Par ūdens sadali gādā ar saules enerģiju darbināms sūknis, kas uzstādīts Gelebas kokaudzētavā, līdz ar to vairs nav jāraizējas par to, cik dārgi izmaksās degviela.

Husens ir viens no 400 tūkstošiem atbalsta saņēmēju, kas varēja piedalīties šajos projektos, kuru mērķis bija vismaz par 10 % palielināt lauksaimniecības ražošanu valstī. Kad pie Husena saimniecības tika uzbūvēts aizsprosts, paaugstinājās gruntsūdeņu līmenis, un nu viņa akā ūdens atkal ir papildnam. Viņš ir arī iemācījies parūpēties par zemes apūdeņošanu un novērst augsnes eroziju.

“Tā kā tagad apūdeņošanai ūdens pietiek, es varu laistīt augus cauru gadu un esmu ķēries pie dārzkopības,” viņš stāsta, rādīdams nupat iestādītās guavas un ābeles, kuru stādus bija saņēmis no turpat netālu esošās Gelebas kokaudzētavas. “Es ceru, ka, apūdeņojot laukus, izdosies ievākt gana lielu ražu, lai pārpalikumu varētu pārdot tirgū tepat un pat aizvest uz Kerenu.” Par āboliem viņš Eritrejā var prasīt augstu cenu, jo ābolus tur lielākoties importē no tādām valstīm kā Dienvidāfrika. Taču īsto pārliecību viņš smeļas no veselīgajiem kafijas koku stādījumiem. Kafijai Eritrejas tradīcijās ir liela nozīme — tāpat kā ģimenei.

“*Kas es būtu par zemnieku, ja neaudzētu pats savu kafiju.*”

**Husens Mohameds
Džimijš Šibots**

Husena saimniecība varbūt arī nav tik liela, lai spētu apgādāt visus viņa bērnus un to ģimenes. Taču lauksaimniecības atbalsta iniciatīvas, iespējams, ļaus Gelebā atgriezties vismaz vienam viņa bērnam, kas varēs pārņemt plaukstošu saimniecību. “Tad gan es būtu laimīgs,” saka Husens. “Ģimenei jāturas kopā.”

Novākšanai gatava jaunā ābolu raža.

ES finansētie Eritrejas lauksaimniecības atbalsta pasākumi

- ➔ ES atbalsta budžets Eritrejā pārsniedz 60 miljonus eiro.
- ➔ Visplašāko programmu ES īsteno lauksaimniecības jomā. Paredzēts, ka no tās labumu gūs vairāk nekā 400 tūkstoši cilvēku un ka lauksaimniecības ražošana palielināsies par aptuveni 10 %.
- ➔ Tiks izaudzēti un iestādīti seši miljoni koku dēstu.
- ➔ Izmantojot sūkņus, ko darbina saules enerģija, tiks apūdeņoti vairāk nekā 1000 hektāru zemes.
- ➔ Augsnes un ūdens saglabāšanas pasākumi tiek veikti apmēram 20 000 hektāru platībā.

Reina Valjadaresa no Hondurasas — pati savas veiksmes šuvēja

Šuvēju darbnīca “Luz Victoria”, kas atrodas Hondurasas mazpilsētā Danli, īsā laikā ir pieveikusi garu ceļu. Pērn tās 15 šuvējas sašuva 180 skolas formu un 3000 somu. Tas nebija viegli, taču sievietes saņēmas un visus pasūtījumus izpildīja laikā, paskaidro uzņēmuma dibinātāja Reina Valjadaresa. “Man tā ir uzvara — vēl nesen neviens nezināja, kas mēs esam, bet tagad mums ir laba slava un darba pilnas rokas,” viņa ar gandarījumu stāsta. Uzņēmums attīstoties ir pārveidojis arī viņas personību — Reina Valjadaresa tagad ir šuvēja un uzņēmēja.

Kopā ar 14 līdzstrādniecēm Reina strādā sešas dienas nedēļā, cenšoties izvērst mazā šūšanas uzņēmuma darbību. “Reizēm mēs beidzam darbu tik vēlu, ka kolēģes vīram jābrauc šurp un ar savu pikapu mūs jāizvada pa mājām. Viņš mūs velk uz zoba, jautādams, kas mēs par uzņēmējām, ka uz mājām braucam kravas mašīnā. Bet tas nekas, mēs esam uzņēmējas,” Valjadaresa smaida.

Ceļš uz veiksmi nav bijis ziediem kaisīts. Būdam trūcīgas ģimenes atvase, Reina Valjadaresa uzreiz pēc pamatskolas sāka strādāt. Četrpadsmit gados viņa sāka mācīties šūt un piecpadsmit gados jau strādāja par šuvēju. “Pirmais bērns man piedzima divdesmit gados, un pēc tam es metu mācības malā,” viņa atceras. “Kad ar vīra nopelnīto nepietika ģimenes iztikai, es piepelnījos ar šūšanu. Laulībā radās

Šuvēja Reina Valjadaresa no Hondurasas ir izveidojusi veiksmīgu šūšanas uzņēmumu un mainījusi skatu uz dzīvi.

Reina Valjadaresa cītīgi strādā, lai izpildītu arvien lielākos pasūtījumus.

sarežģījumi, un mans dēls ir invalīds. Lai aizmirstu problēmas, es strādāju arvien vairāk un vairāk,” viņa stāsta. Darbs mājās nozīmēja to, ka viņai nebija diez cik daudz saskarsmes ar citām strādājošām sievietēm. Bija laiks to mainīt.

ES sadarbībā ar Hondurasas nevalstiskajām organizācijām un ierēdņiem ir izstrādājusi programmu, kas palīdz izveidot mazus vietējos uzņēmumus. Danli pilsētiņā šī programma cenšas kāpināt ekonomisko attīstību — palīdzēt uzņēmīgiem cilvēkiem sākt biznesu, atbalstīt viņus šajā procesā un palīdzēt viņiem izveidot sadarbības tīklus, kuros apmaiņties ar pieredzi un koordinēt darba slodzi. Kādu dienu

Danli pašvaldības vietējās attīstības nodaļas ierēdņi atnāca uz senjoras Valjadaresas rajonu. Viņi ierosināja, ka visas sievietes, kas šajā apkārtnē strādā mājās, varētu apvienoties un nodibināt mazu uzņēmumu. Valjadaresai ideja iepatikās, bet tas nebija tik vienkārši — nācās pārvarēt vairākus šķēršļus. “Sākumā viss likās pārāk sarežģīti. Es gāju uz sanāksmēm un

darbsemināriem, un daudzi cilvēki vienkārši atmeta ar roku,” viņa atceras. Taču viņa ar savu komandu izturēja grūtības un 2011. gadā reģistrēja savu uzņēmumu. “Tā piedzima “Luz Victoria”,” viņa saka.

Jaunais uzņēmums saskārās ar sākotnējām grūtībām — vajadzēja naudu, lai iepirktu materiālus, un dažām sievietēm trūka sadarbības un saimniekošanas prasmju. “Tad pie mums atkal atnāca pašvaldības darbinieki, lai palīdzētu,” paskaidro senjora Valjadaresa. “Mēs piedalījāmies dažādosursos, rīkojām pieredzes apmaiņu ar citiem mazajiem uzņēmumiem un apmeklējām lielās šūšanas fabrikas. Man

šķiet, ka tieši tad iemācījāmies organizēt savu darbu un strādāt komandā — reizēm viena cilvēka trūkumus atsver cita stiprās puses. Un tas ir vareni,” viņa saka. Tamlīdzīgi kompetences veidošanas kursi ietilpst ES finansētajā ekonomiskās attīstības programmā. Tajā piešķir arī finansiālu atbalstu jauno uzņēmumu materiālās bāzes nostiprināšanai — tiem bieži vien noder pat viselementārākās lietas. “Luz Victoria”, piemēram, saņēma dažas šujmašīnas. Tad uzņēmums sāka strādāt ražīgāk, varēja pieņemt lielākus pasūtījumus un turēties līdz pieprasījumam.

Visā Danli jau ir vērojamas pārmaiņas, ko radījušas līdzīgas vietējās ekonomikas attīstības iniciatīvas, īstenotas ar ES atbalstu. Tagad ceļotājiem šajā Hondurasas pilsētiņā vispirms krīt acīs dažnedažādi veikaliņi, darbnīcas un stendi, kur tirgo pārtiku, apģērbu un citas preces. Taču ekonomiskā situācija kopumā vēl ne tuvu nevar lepoties ar panākumiem. “Pirms nodibināju uzņēmumu, es biju pilnībā atkarīga no vīra,” saka Reina Valjadaresa. “Tagad es ne tikai varu nopelnīt sev iztiku, bet arī palīdzu meitai segt studiju maksu universitātē un spēju nodrošināt labus dzīves apstākļus dēlam. Un — varbūt tas ir vissvarīgākais — es raugos uz sevi citām acīm. Pirms kursiem un mācībām man pat sapņos nerādījās, ka spēšu risināt sarunas un vienoties ar valdības ierēdņiem vai citiem uzņēmējiem. Nu man ir skola rokā. Laikam esmu vienkārši tikusi vaļā no mazvērtības kompleksiem,” viņa pasmaida un mirdzošām acīm atzīst, ka viņai jau ir vērienīgi nākotnes plāni.

“ Vēl nesen neviens nezināja, kas mēs esam. ”

Reina Valjadaresa

ES atbalsts Hondurasas ekonomiskajai attīstībai

- ➔ Hondurasā strādā mazāk nekā 35 % sieviešu darbaspējīgā vecumā.
- ➔ Darba tirgū Hondurasas sievietes bieži nopelna mazāk par vīriešiem.
- ➔ Apmēram 500 tūkstoši sieviešu (gandrīz puse no sievietēm šajā valstī) ir nepietiekami nodarbinātas.
- ➔ Gandrīz 60 % Hondurasas iedzīvotāju dzīvo nabadzībā.
- ➔ Divi no trim hondurasiešiem labprāt emigrētu, jo uzskata, ka viņiem trūkst iespēju un ekonomiskās drošības.
- ➔ ES aktīvi palīdz Hondurasai tikt galā ar ekonomiskajām problēmām.
- ➔ ES rīko labākās prakses un zināšanu apmaiņu, finansē dažādas programmas un projektus, kas nostiprina valdības spējas atbalstīt vietējo uzņēmējdarbību.
- ➔ ES finansiālo palīdzību saņem plaša ekonomiskās attīstības programma, ko sadarībā ar pašvaldībām īsteno vietējās NVO.
- ➔ ES projekti ir domāti pārtikas ražotājiem, galdniekiem, maizniekiem un citiem mazajiem uzņēmumiem — tādiem kā šūšanas darbnīcas.

“Luz Victoria” komanda.

Guls Rehman pēc četriem “Taliban” rindās pavadītiem gadiem ar sabiedrības atbalstu ir atgriezies normālā dzīvē.

Darbs miera labā — sabiedrība kopīgiem spēkiem cīnās pret ekstrēmismu Pakistānā

Guls Rehman ir gandarīts par atgriešanos. “Nu es varu elpot. Beidzot jūtos brīvs...” saka 22 gadus vecais puisis. Gulu, tāpat kā tūkstošiem zēnu un jauniešu no Pakistānas federāli pārvaldītajiem cilšu apgabaliem, savervēja un piespieda iestāties “Taliban”, lai cīnītos — kā viņi to sauca — “par islāma slavu”. Toreiz viņam bija tikai 18 gadi. Pēc četrus gadu garumā piedzīvotajām šausmām Guls Rehman beidzot ir atpakaļ; atteicies no karavīra dzīves, viņš ir atgriezies pie radiem un draugiem, no jauna iekļāvies sabiedrības dzīvē un ir visu cienīts. Ceļš nebija no vieglajiem.

Gaisma simbolizē mieru — no radikalizācijas ceļa atteikušies jaunieši apņemas strādāt, lai stiprinātu mieru savā novadā.

Gula dzimto vietu, tālo Badžāras rajonu Pakistānas ziemeļrietumos, kas atrodas pie Afganistānas robežas, izpostīja karš. Kopš 2001. gada cilšu apgabalus un tiem blakus esošos Haiberas Pahtunhvas provinces rajonus ir pārņēmusi militārā vardarbība, kas sēj nāvi un postu. Karš šeit ir prasījis 47 tūkstošu cilvēku dzīvību un radījis 58 miljardus eiro lielus materiālos zaudējumus. Tas ir apgrīzījis kājām gaisā ierasto kārtību un smagi iedragājis vietējās sabiedrības dzīvi. Puštuni (puštu valodā runājoša tauta, kurai piederīga ir lielākā daļa novada iedzīvotāju) allaž ir izcēlušies ar iecietību un spēju sadarboties. Tomēr pēc desmit naida un vardarbības gadiem, kad militāristi aizliedza sievietēm

iziet ārpus mājas, uzspridzināja simtiem skolu, novietoja ceļmalās bumbas, rīkoja pašnāvnieku atentātus un dronu uzbrukumus, vietējā sabiedrība ir ieguvusi grūti dziedējamas traumas.

Visur valda baiļu pilna gaisotne, kas rada labvēlīgu augšni “Taliban” kaujinieku vervēšanai. Tūkstošiem ģimeņu ir zaudējušas tēvus, dēlus un brāļus, jo ekstrēmisti lieliski pieprot smadzeņu skalošanu. Viņu galvenā mērķauditorija ir jauni puīši. “Jauniešus savervē ar necilvēcīgiem paņēmieniem un izmanto terorismam mūsu novadā,” saka Gula skolotājs. Naiva uzticēšanās, drošības un iespēju trūkums rada ekstrēmismam labvēlīgu vidi. “Bērniem ir grūti atraidīt teroristus, viņi baidās par savu drošību un represijām pret ģimeni,” skolotājs turpina.

Gula personiskā pieredze stāsta par to, kā jauniešus pēc savervēšanas māca glorificēt vardarbību. “Ekstrēmisti mums iestāstīja, ka mūsu uzdevums ir pavisam vienkāršs: savienot divus vadus. Pēc tam sprādziens iznīcināšot neticīgos un viņu piekritējus, bet mūs Dievs pasargāšot no liesmām, šķembām un citām briesmām,” puisis atceras. “Man bija izskalotas smadzenes, un savu domu vairs nebija.”

Gulam Rehmanam nenācās viegli atrast iespēju atgriezties, taču viņam paveicās — pateicoties mātei. Ar šo sievieti sazinājās *Paiman* — vietējā NVO, kas veicina mieru, strīdu noregulēšanu bez vardarbības un radikalizācijas novēršanu. Šī organizācija saņem ES finansējumu un strādā ar vietējo sabiedrību. Viena no *Paiman* miera veicināšanas grupām satika Gula māti un apmācīja viņu tolanas pienākumiem. *Tolana* puštu valodā nozīmē “kopā”, un tolanām ir ļoti liela nozīme, istenojot *Paiman* stratēģiju par nevardarbīgu kopienu veidošanu. Katrā kopienā ir māte tolana

un jaunais tolana, kuri strādā katrs ar savu vecuma grupu. Šī kustība, kas ļauj vietējai sabiedrībai izvērtēt un atrisināt savas iekšējās problēmas un strīdus, iemanto arvien lielāku popularitāti. Tolanas ir kā brīvprātīgie, ar kuru starpniecību notiek dialogs, kas palīdz atšķetināt vietējo naidu.

“Pēc mācībām es sapratu, ka dēls jāizrauj no ekstrēmistu ietekmes loka,” saka Gula Rehmana māte. Viņa pārliecināja dēlu piedalīties īpašos *Paiman*ursos par pakāpenisku aiziešanu no ekstrēmistu rindām un sākt strādāt radikalizācijas novēršanas programmā. Un tas iedarbojās. “*Paiman* izklidēja man iepotētos maldus, palīdzēja atgūt pozitīvu domāšanu un atrast ceļu uz jaunu dzīvi,” Guls saka.

Paiman programma ietver arī mācības, kur attiecīgie jaunieši var apgūt darbam noderīgas prasmes, lai vieglāk atgrieztos normālajā dzīvē. ES finansiālais atbalsts ļauj *Paiman* apmācītajiem konsultantiem cieši sadarboties ar šiem puīšiem, līdz viņi no jauna iekļaujas ģimenē un vietējās sabiedrības dzīvē. Tolana veic arī tāda kā agrinās brīdināšanas mehānisma funkcijas — nosaka, kuri jaunieši ir pakļauti riskam, un dod signālu kopienai un varasiestādēm par jebkādam darbībām, kas var novest pie ekstrēmisma. Tolanas palīdz līdzcīvēkiem saprast, kādas sekas var būt vardarbīgam ekstrēmismam, un aizstāv kopienas intereses sanāksmēs ar vietējām varasiestādēm un valdības pārstāvjiem.

Tagad Guls ir jaunais tolana. Viņš palīdz citiem radikālismā iesaistītiem vai neaizsargātiem jauniešiem atrast

“ Tagad es esmu starpnieks, kam sabiedrība uzticas, bet agrāk ar mani neviens pat nebūtu runājis. ”

Guls Rehmans

saikni ar *Paiman*. Kopienas vecākais Hazrats Kaka netaupa slavinājumus: “Gulu Rehmanu šodien visi ciena par to, ko viņš izdarījis savu novadnieku labā.” Iesaistīšanās *Paiman* Gulam bija nozīmīgs pavērsiens atpakaļ uz normālu dzīvi. Domādams par līdzšinējiem notikumiem, Guls saka: “Tagad es esmu starpnieks, kam sabiedrība uzticas, bet agrāk ar mani neviens pat nebūtu runājis.” Gan viņš, gan viņa māte lepojas ar paveikto.

Sievietes paraksta “Miera hartu”.

ES atbalsta tik ļoti svarīgo darbu ar sabiedrību, lai nepieļautu radikalizēšanos Pakistānā

- ➔ ES atbalsta tādas radikalizācijas novēršanas programmas kā “Kopienas ceļā uz mieru — soli pa solim”.
- ➔ *Paiman Alumni Trust* ir 2004. gadā dibināta bezpeļņas organizācija, kuras darbs ir saistīts ar ES programmu īstenošanu.
- ➔ Organizācija *Paiman* piedāvā miera atjaunošanas, starpniecības un agrīnās brīdināšanas pakalpojumus cilšu pārvaldītajās teritorijās un Haiberā Pahtunhvā.
- ➔ Tā sadarbojas ar 500 jauniešiem, 300 mātēm, 150 valdības ierēdņiem, 150 pārstāvjiem no NVO un medijiem.

Pie Ņosa ezera Kamerūnā sākas reģiona atdzimšana pēc katastrofas

Kamerūnas ziemeļaustrumu kalnainajā apvidū atrodas vulkāniskajos procesos veidojies Ņosa ezers. 1986. gada 21. augusta naktī tajā notika negaidīta eksplozija, un no ezera izlauzās vairāk nekā kubik kilometrs ogļskābās gāzes. Toksiskajai gāzei ielūstot ezeru ieskaujošajās ielejās, bojā gāja vairāk nekā 1700 cilvēku. Vairāk nekā 15 kilometru rādiusā izmira mājlopi, kuru skaits pēc nelaimes samazinājās desmitkārt. Šis trieciens uz daudziem gadiem smagi iedragāja visa reģiona un tā iedzīvotāju dzīvi.

Pēc šīs katastrofas Kamerūnas valdība un tās svarīgākie sadarbības partneri, kuru vidū ir Eiropas Savienība, sāka īstenot projektus, kas bija domāti ezera apkārtnes drošības un ekonomiskās rosības atjaunošanai. Mērķis bija novērst jaunas gāzes eksplozijas risku un pārliecināt iedzīvotājus par drošību, ezera dzelmē uzkrājušos gāzi aizvadot pakāpeniski. 2001. gadā ezerā uzstādīja mākslīgu atgāzēšanas sistēmu, kas tiek rūpīgi uzraudzīta.

Martēns Kinē ir no ciemata, kas atrodas pie Ņosa ezera. 1986. gada 21. augusta katastrofā viņš zaudēja tēvu, un šie brīži viņam palikuši spilgtā atmiņā. “Katastrofas dienā tētis kā parasti bija aizgājis apraudzīt ganāmpulku,” viņš stāsta. “Jau bija vēls, tāpēc viņš nolēma nakti pārļaut turpat un atgriezties nākamajā dienā. Tā bija pēdējā reize, kad viņu redzēju.”

1986. gadā Ņosa ezera tragēdija paņēma 1700 cilvēku dzīvību. Tagad, pateicoties ieguldījumiem, reģions atdzimst un iedzīvotāji var atgriezties mājās.

Pie Ņosa ezera atgriežas dzīvība.

Ņosa apkaimi iestādes allaž ir uzskatījušas par riska zonu, taču drošības uzlabošanas pasākumi ir pakāpeniski pārliecinājuši atgriezties daudzus simtus šā apvidus iemītnieku, kuri savulaik to pameta. Piemēram, Martēnu Kinē. “Es atgriezos pagājušogad, jo sapratu, ka valdība un tās partneri īsteno vairākas iniciatīvas, kas vedina domāt, ka Ņosa ezerā sprādzienu vairs nebūs,” viņš ir pārliecināts.

2010.–2014. gadā ES šajā kalnienē ir ieguldījusi 14,5 miljonus eiro, lai sāktu ezera dambja nostiprināšanu, pie-

braucamā ceļa izbūvi un nodrošinātu pārceļšanās palīdzību iedzīvotājiem, kas no jauna apmetas ezera krastos. Aplēsts, ka no ES pasākumiem netiešu labumu guvuši ap 10 tūkstošiem cilvēku.

“Mēs atradām vietu, kur būvēt jaunu skolu. Organizācija “Emida”, kas apsaimnieko ES palīdzības līdzekļus, gaida tikai varasiestāžu atļauju,” stāsta ciemata vecākā dēls Olivjē Tangkuma. Runājot par Ņosa ciema atdzimšanu, viņa seja atplaukst. Daudzās iniciatīvas, kas šim drūmajam apvidum grasās iedvest jaunu dzīvību, viņš uzskata par “īstu dāvanu”.

Musulmaņu kopienas vecākais Abubakars Sulemans Maoko ir tikpat optimistisks: “Eiropas Savienības palīdzību mēs gaidām ar atplestām rokām. ES ar “Emida” starpniecību būvē skolas, akas, dzirnavas, ierīko kopienas laukus un dara vēl daudz ko citu. Ciematniekiem tas ir milzīgs atbalsts!”

“

Eiropas Savienības palīdzību mēs gaidām ar atplestām rokām. ES ar “Emida” starpniecību būvē skolas, akas, dzirnavas, ierīko kopienas laukus un dara vēl daudz ko citu. Ciematniekiem tas ir milzīgs atbalsts!

”

Abubakars Sulemans Maoko

“Mēs cenšamies uzlabot vietējo iedzīvotāju dzīves apstākļus un pārliecināt atgriezties tos, kuri vēl joprojām mitinās pēc katastrofas ierīkotajās nometnēs. Viņi varētu apmesties ciematos, kas spēj piedāvāt daudzas lauku vides priekšrocības,” skaidro “Emida” izpildsekretārs Klods Olivjē Bagnekens. Projekts tika sākts pirms apmēram sešiem mēnešiem un darbosies divus gadus. Papildus pamatinfrastruktūras objektu būvei tas ir palīdzējis nostiprināt vietējo apvienību rīcībspēju un nodrošinājis apmācību 200 cilvēkiem par vardarbības novēršanu mācību vidē un sociālo konfliktu risināšanu.

2012. gadā ES, izmantojot Eiropas Attīstības fonda līdzekļus, sāka pirmo būvdarbu kārtu ezera dambja nostiprināšanai. Mērķis ir novērst risku, ka varētu sabrukt dabiski izveidojies ezera dambis. Ģeologs un projekta darba grupas vadītājs Gregorijs Tanjileke atceras brīdi, kad Eiropa sāka iesaistīties reģiona attīstībā. “Pirmās kārtas izdošanās raisa lielas cerības, tāpat arī zinātniskie pētījumi, kas tagad ļauj skaidri saprast, kā radās 1986. gada katastrofa,” viņš saka. Šķiet, ka tādās pašās domās ir arī reģiona iedzīvotāji, kas lēnām atgriežas uz dzīvi ezera apkaimē — par spīti smagajām atmiņām par 1986. gada traģēdiju.

ES atbalsts ir palīdzējis Ņosa ezera reģionam atgūties pēc 1986. gada katastrofas. Dambja nostiprināšanas darbi un rosības atsākšanās ezera krastos dod cerības nākotnei

- ➔ 1986. gadā Ņosa ezerā notika toksiskas gāzes eksplozija, kurā bojā gāja vairāk nekā 1700 cilvēku. Tas bija brīdinājums Kamerūnai un tās partneriem.
- ➔ Ezera nostiprināšanas darbi notiek saskaņā ar vienošanos starp Kamerūnu un ES par 10. Eiropas Attīstības fonda līdzekļu izmantošanu.
- ➔ Ezera apkaimes attīstības plāna pirmā kārtā ir īstenota sekmīgi un raisa projekta dalībniekos un iedzīvotājos optimismu par nākotni.
- ➔ Otrajā kārtā paredzēts izbūvēt ūdens nolaidni, kas novērsīs dambja sabrukšanas risku.

Uz Ņosa ezeru tagad ved jauns ceļš.

2. Izglītība

Izglītība ir labākais ieguldījums pret atstumtību, nevienlīdzību un nabadzību, kāds vien iespējams. Tā mums palīdz iegūt pamatiemaņas, māca, kā aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē, un ir centrālais elements nācīgas veidošanās procesā. Tomēr pasaulē vairāk nekā 50 miljoni bērnu neiegūst pamatzglītību un vēl 250 miljoni neprot lasīt, rakstīt un rēķināt. Tāpēc attīstības sadarbībai ir tik liela nozīme — tā palīdz ikvienam nodrošināt labu izglītību, sasniegt iecerēto un nebūt malā stāvētājam.

Kopš sāka šī programma, skolas dzīve ir mainījusies. Skolēnu skaits ir pieaudzis, un sekmes ir uzlabojušās.

Gambija — palīdzība vājredzīgiem jauniešiem iegūt izglītību

Ali Sallaha birojs liecina par cilvēku, kurš pilnīgi atdevies darbam. Telpa ir pārpildīta grāmatām un kastēm ar mācību materiāliem, kas pielāgoti viņa skolēniem — 42 bērniem ar redzes traucējumiem. Daudzi no viņiem ir neredzīgi kopš dzimšanas. Katra skolas bērna stāsts ir citāds, bet viņiem visiem ir kas kopīgs — viņi visi ir no nabadzīgām ģimenēm.

Pēc deviņiem GOVI (Gambijas vājredzīgo organizācija) skolā nostrādātiem gadiem Ali uzskata sevi drīzāk par skolotāju, nevis direktoru. Skola atrodas ārpus Gambijas lielākās pilsētas Serekundas centra.

Bērniem jāmācās angļu valoda, matemātika un sports, kā arī sociālās prasmes, tādas kā ēdiena gatavošana, mūzika, māksla un grozu pīšana. “Daudziem bērniem mājās nav iespējas iesaistīties šādās aktivitātēs,” skaidro Ali.

Lasīšana un rakstīšana tiek apgūta Braila rakstā, izmantojot rakstāmmašīnas, kas domātas vājredzīgajiem. Skolai pieder tikai dažas tādas mašīnas, jo tās ir dārgas. Gambijas skolās skolotājiem ir pienākums ne tikai mācīt, bet arī atrast naudu, lai varētu iegādāties būvmateriālus, nodrošināt algas un visu pārējo, kas skolā vajadzīgs.

Ali un viņa kolēģiem nācies pārvarēt dažādas problēmas, bet viņu lielākā uzvara pēdējos gados nekādi nav saistīta

Grozū pīšana — viens no skolā piedāvāto praktisko nodarbību veidiem.

ar izglītību, bet gan ar fundamentālāku vajadzību — pārtiku. Bērni bieži ieradās skolā izsalkuši, un līdz ar to nevarēja koncentrēties mācībām. Skolotāji dažkārt dalījās savās maltītēs ar viņiem vai lūdza Ali atrast naudu vai pārtiku skolotājiem un bērniem.

Viss mainījās 2010. gadā, kad ar ES finansiālu atbalstu Pasaules pārtikas programmas ietvaros tika ieviesta skolu pārtikas programma. Pašlaik skolai katru dienu maltītēm tiek piegādāti rīsi, zirņi, eļļa un sāls. Kopš sākta šī programma, skolas dzīve ir mainījusies. Skolēnu skaits ir pieaudzis, un viņu sekmes ir uzlabojušās. 2014. gadā skola parādīja otro labāko vidējo rezultātu Gambijā.

Ali uzsver, ka maltīte, kas katru dienu tiek nodrošināta bērniem, nozīmē ļoti daudz. “Skolēniem nevar būt labas sekmes, ja nav apmierinātas viņu pamatvajadzības. Iespēja

katru dienu baudīt vienu maltīti skolā viņiem ļauj labāk koncentrēties un paver iespēju labāk sagatavoties nākotnei,” viņš skaidro. Skola ir izveidojusi savu sakņu dārzu, lai tagad un nākotnē ilgtspējīgi un ar mazākām izmaksām nodrošinātu bērniem pārtiku.

“ Bērni nevar mācīties, ja viņi ir izsalkuši. Bērni, kuri ir izsalkuši, skolā neiet.

”
Ali Sallahs

GOVI skola Gambijā un skolu pārtikas programma

- ➔ Galvenie reģioni, kam paredzēta ES finansētā skolu pārtikas programma, ir Gambijas centrālais upes reģions un ziemeļu krasta reģions.
- ➔ Skolu pārtikas programmu Gambijā daļēji finansē Eiropas Savienība un īsteno ANO Pasaules pārtikas programmas ietvaros.
- ➔ Eiropas Savienības piensūms programmai laikā no 2012. gada septembra līdz 2015. gada decembrim sasniedz 3 178 000 eiro.
- ➔ Tiek lēsts, ka skolu pārtikas programma ir aptvērusi 50 170 bērnu 186 pamatskolās un 72 pirmskolas vecuma bērnu aprūpes iestādēs.

Ali lepni pozē skolas autobusā priekšā, kas skolēnus katru dienu nogādā uz skolu un atpakaļ.

Izglītība nav tikai prasme rēķināt un lasīt — mācību plānā ir arī cilvēktiesību ievērošana ik dienas.

Ovens pirmo reizi dodas uz skolu.

Izglītības projekti Zambijā

Ovenam ir seši gadi un lielas smejošas acis. Krāsainu burtnīciņu rokās spaidot, viņš stāsta, ka ir laimīgākais bērns pasaulē. Šķiet, ka šī burtnīciņa ir viņa lielākais dārgums. Viņa vecāki ir nabadzīgi, bet viņš ir laimīgs, tāpēc ka beidzot iet skolā. Vēl nesen viņa ciemā Itendā nebija skolas, un līdz tuvākajai skolai bija 20 kilometru. Ap ciemu simtiem kilometru platībā ir savanna.

Itenda atrodas Mučinga kalnienes centrā vairāk nekā tūkstoš kilometru no Lusakas. Lielas, izkalnušas akācijas liecas pie zemes, lūdzot pēc lietus; ne pile nav nokritusi mēnešiem ilgi. Upes un pietekas, šķiet, izžuvušas jau sen.

Kad ierodamies ciemā, daudzas sievietes un bērni dejo un dzied. Viņi smaida un, bungām rībot, stingri paspiež mums roku. Kāds uzdāvā dzīvu vistu. Pēdējo piecu mēnešu laikā te nav bijis neviena auto. Visi ir priecīgi mūs redzēt, un mūs tūlīt apņēma neliela bērnu grupiņa. Ovens, kuram piemīt īsts līdera talants, ātri iejūtas gida lomā. Itendā ir apmēram septiņdesmit mazas apaļas būdiņas no māla ķieģeļiem un zāles; katrai prāvajai ģimenei pieder četras vai piecas tādas.

Ovens lepni ved mūs uz lielu, četrstūrīgu ēku — viņa jauno skolu, vissvarīgāko vietu ciemā. Viņam tiešām ir veicies — Āfrikā katrs ceturtais nekad nav bijis skolā, jo daudzos attālos ciemos to vienkārši nav. Zambija šajā ziņā nepavisam nav izņēmums. Kaut arī konstitūcijā ir atzītas tiesības uz vispārējo valsts izglītību, daudzi bērni ir spiesti atteikties no skolas, lai varētu palīdzēt savām ģimenēm izdzīvot.

Skolu Itendā uzbūvēja ciema iedzīvotāji. Nedēļām ilgi viņi raka mālu, veidoja nelielus ķieģeļus, kaltēja tos saulē un tad apdedzināja lielā, pusapaļā krāsnī. Skolu vada kopienas vecāko grupa. Katrs par kaut ko atbild: vienam ir sarga uzdevumi — izšķirīgi svarīga loma Āfrikas savannā, kur mirklis neuzmanības var novest pie postoša termiņu uzbrukuma. Cits rūpējas par skolas dārzu, galveno skolas finansējuma un skolotāja algas avotu.

Skolotājs Itendā ir Kairas kungs, 20 gadus vecs jauniešs, kurš izvēlējis darīt brīvprātīgā darbu. Viņš runā par savu darbu, allaž bērnu bariņa ieskaus.

“Projekta vadītāji ierodas no Lusakas divreiz gadā. Mēs nevaram iztikt pašu spēkiem. Man šis darbs ir kā pastāvīgās izglītības kurss. Mēs apspriežam jaunas mācību metodes, bērnu tiesības, labākos veidus, kā uzlabot apstākļus mūsu ciemā. Bērniem patīk nākt uz skolu. Te viņiem ir grāmatas, kartes, lineāli.”

Bērni tiešām nav jāpārliecina nākt uz skolu. Iepriekš nebija neviena bērna, kurš ietu skolā, bet šodien gandrīz 100 trīs līdz 12 gadus veci zēni un meitenes mācās lasīt, rakstīt un rēķināt, sēžot mazās grupās uz sarkanā māla grīdas. Vispopulārākās ir bilžu grāmatas — bērni varētu tās stundām ilgi šķirstīt, bet tagad laiks matemātikai. Bērni ar lielu aizrautību sāk pārrakstīt savās burtnīcās vienādojumus, kurus skolotājs uzrakstījis uz tāfeles.

Visvairāk uzmanības piesaista daudzkrāsainais globuss. Bērni beidzot zina, kur pasaulē atrodas Zambija, Kama un Lusaka. Pateicoties ikdienas mācībām, ciems iepazīst dzīvi pasaulē, un tā iedzīvotāju redzesloks paplašinās. Bērni uzzina par citām vietām pasaulē, kur dzīvo ne tikai ziloņi,

antilopes un čūskas, bet arī ķenguri, pingvīni un okeānos vaļi — tik lieli kā ziloņi.

Vecākiem un ciema vecākajiem kopienas skola ir atklājums tieši tāpat kā bērniem. “Divos trijos gados bērni zinās daudz vairāk nekā viņu vecāki. Vecāki ir sapratuši, ka pat pamatizglītība var mainīt viņu bērnu dzīvi,” skaidro skolotājs.

Ovens jau tagad zina vienu lietu. “Kad pabeigšu skolu, es strādāšu pilsētā, kur nav ziloņu un čūsku,” viņš pārliecināti paziņo.

Skolu būves programmu Zambijas attāļajās daļās vada Eiropas Savienība. Skolas lūko panākt radikālas pārmaiņas lauku un attāļajās Zambijas kopienās. Izglītība nav tikai prasme rēķināt un lasīt — programmā ir arī ikdienas higiēna, cilvēktiesību ievērošana. Dāvinātāji nodrošina palīgmateriālus. Par visu pārējo rūpējas ciema ļaudis.

“ Vecāki ir sapratuši, ka pat pamatizglītība var mainīt viņu bērnu dzīvi.

”
Kairas kungs

ES atbalsts izglītībai Zambijā

- ➔ Izglītības projektu atbalstam Zambijā no 2012. līdz 2018. gadam atvēlēti vairāk nekā 9 miljoni.
- ➔ Līdz ar papildu finanšu piešķirumiem ES finansējumu saņems turpat 450 kopienas vadīti izglītības projekti un citas nevalstiskas darbības.
- ➔ Aprēķināts, ka, pateicoties ES atbalstam, ko saņems kopienu skolas, izglītību iegūs apmēram 4200 bērnu.
- ➔ Daudzi no šiem bērniem būs meitenes.
- ➔ Programmu kopīgi pārvalda ES, Nīderlandes nevalstiskā organizācija "Help a Child" un Zambijas NVO "Open Community Schools".

ES palīdzēja Dorkasai Mvapei iegūt skolotājas kvalifikāciju Zambijā.

Skolotāja darbs Papua-Jaungvinejas tālākajos nostūros — Matildas stāsts

Skolām, kas atrodas tālu no pilsētām, ir daudz problēmu. Visā Papua-Jaungvinejā trūkst pamatskolas skolotāju un piemērotu telpu, daudzām skolām nav kvalificētu mācītspēku, īpaši tālākajos rajonos. Ja nav skolotāju, skolu vienkārši slēdz, un daudziem bērniem tad ir liegta iespēja mācīties.

Ja gribam, lai visi bērni, arī vistālākajos ciematos, iegūtu pienācīgu izglītību, ir svarīgi, lai būtu pietiekami daudz labi sagatavotu skolotāju.

“Man patīk strādāt ar bērniem un jauniešiem un palīdzēt viņiem. Manā dzimtajā pusē daudzas skolas ir slēgtas tikai tāpēc, ka nepietiek skolotāju. Tāpēc nospriedu, ka jāatgriežas un jāsāk strādāt,” saka Matilda Patrika, nesen diplomēta skolotāja.

Šī 26 gadus vecā sieviete ir no Japijī, maza ciematiņa no Galfas provinces Papua-Jaungvinejas dienvidu piekrastē. No turienes līdz reģiona centram Kanabejai ir trīs stundu gājiens. 2011. gadā viņa ieguva Eiropas Savienības stipendiju mācībām Bomanas skolotāju institūtā. Divus gadus mācījusies, Matilda 2013. gada novembrī ieguva pamatskolas skolotāja diplomu.

Matilda ir viena no 220 skolotājiem, kas līdz šim beiguši studijas ar ES stipendiju, šogad tiem pievienosies vēl 700.

Resursu un piemērotu telpu trūkums ir tikai dažas no problēmām, ar ko skolotājiem jāreķinās Papua-Jaungvinejā.

Matilda Patrika (pa labi) ar studiju biedri Gloriju Kuanu diplomu pasniegšanas ceremonijā.

“Man patīk strādāt ar bērniem jaunajiem un palīdzēt viņiem. Manā dzimtajā pusē daudzas skolas ir slēgtas tikai tāpēc, ka nepietiek skolotāju. Tāpēc nospriedu, ka jāatgriežas un jāsāk strādāt.”

Matilda Patrika

tāpēc mums jā māca vairākas klases reizē, kas skolotājam ir visai sarežģīts uzdevums.”

Visus šos jautājumus apskata skolotājiem domātās mācībās, kurās ir piedalījusies arī Matilda. Tajās skolotājiem māca pielāgot mācību programmu vietējiem apstākļiem un uzsvēr, ka bērni jāizglīto par tādiem cilvēktiesību jautājumiem kā dzimumu līdztiesība un konfliktu miermīlīga risināšana.

Daži no bērniem Papua-Jaungvinejas tālākajos nostūros, kurus sasniedz ES iniciatīva.

“Divi studiju gadi nebija viegli, jo bija jāapgūst tik daudz jaunu zināšanu un iemaņu. Man lielākais izaicinājums bija iemācīties, kā nezaudēt pacietību ar bērniem,” atceras Matilda.

Viņa tagad ir skolotāja Kaminas pamatskolā, kas atrodas nomaļā ciemā piecu stundu gājiena attālumā no pašas dzimtā ciemata.

“Neiet viegli,” Matilda mums stāsta. “Bezspēcības sajūta ir ļoti nomācoša, trūkst arī mācību līdzekļu un resursu. Šajos ciemos nepietiek skolotāju,

Matilda ir vientuļā māte, kas strādā un audzina divus gadus vecu meitiņu. Tāpēc viņa bija priecīga par iespēju atgriezties dzimtajā pusē, kur varēja rēķināties ar ģimenes atbalstu.

“Es mūsu pusē esmu vienīgā, kas studējusi skolotāju institūtā. Radi un kaimiņi mani ļoti ciena, īpaši tāpēc, ka esmu vienīgā sievietē skolotāja mūsu novadā.”

ES vairāk nekā 20 gadus ir palīdzējusi Papua-Jaungvinejai sagatavot mācībspēkus

- ➔ Cilvēkresursu izvēršanas projektam ir 16,8 miljonus eiro liels budžets, un tas nostiprina partnerattiecības izglītības jomā starp ES un valsts valdību.
- ➔ Puse no Papua-Jaungvinejas pamatskolas vecuma bērniem neapmeklē skolu.
- ➔ Problēmas sagādā pamatskolas skolotāju un piemērotu telpu trūkums, īpaši tālākajos rajonos.
- ➔ 900 topošo pamatskolas skolotāju no lauku apvidiem saņem stipendijas. Vismaz puse no tiem ir sievietes.
- ➔ 2015. gadā trijos skolotāju mācību centros uzcelt jaunas klases un kopmītnes.

Ekvadora — izglītība, kas pielāgota skolu pametušiem jauniešiem

Marija Paukara ir 17 gadus veca jauniene no Ekvadoras, kurai bija jāpamet skola, lai strādātu un palīdzētu mātei uzturēt ģimeni. Viņa dzīvo Kotopaksi provincē Andu kalnos. Tikko pabeigusi pamatskolu, viņa 13 gadu vecumā sāka strādāt pārtikas veikalā. Kopš tā laika viņa vairs nelolo sapņus par nākotni. Iespējams, kādu dienu viņa spēs pamest darbu veikalā un dabūt labāku darbu, bet viņa zina, ka šī perspektīva ir ļoti tāla un iespēju to īstenot ir maz.

Pedro Kinjoness ir vēl viens Ekvadoras jauniēnis, kuram bija jāpamet skola. No bērna kājas viņš dzīvo Guajakilā, valsts svarīgākajā ostas pilsētā. Viņa vecāki uz turieni pārcēlās labāka darba meklējumos. Viņa tēvs strādāja par celtnieku, bet māte audzināja piecus bērnus. Pedro zina — ja viņš nemācīsies, viņam nebūs nākotnes. Viņš meklē darbu, bet ir beidzis tikai pamatskolu. Bez vidusskolas diploma viņš saņem atteikumu vienmēr, kad piesakās darbam.

Marija un Pedro ir mēģinājuši iestāties vairākās skolās, bet atbilde vienmēr bijusi viena un tā pati: "Jūs pārsniedzat paredzēto vecumu par vairākiem gadiem, mēs nevaram jūs pieņemt". Viņi abi nevēlas iestāties cita veida izglītības iestādēs, jo vienmēr ir vēlējušies apmeklēt normālu skolu ar klasesbiedriem, skolotājiem, pārtraukumiem, laboratorijām, sporta laukumiem un bibliotēkām. Tomēr viņiem tādas iespējas nebija, jo skolas un koledžas vienmēr bija domā-

Mācīties nekad nav par vēlu. Ekvadora ar mācību programmām cīnās pret bērnu un pusaudžu darbu.

Ana Mercedes Heresa, jauna cerība skolu pāragri pametušiem jauniešiem Ekvadorā.

tas cilvēkiem, kuri nav pametuši skolu vai kuri skolā neko daudz nav iekavējuši.

Tomēr šodien tūkstošiem Ekvadoras jauniešu, kuri pametuši mācības trīs un vairāk gadus, var atgriezties skolā, pateicoties pielāgotai izglītības programmai, kuru ieviesusi Ekvadoras izglītības ministrija.

Šī programma ļauj skolēniem mācības, kas parasti ilgst trīs gadus, pabeigt 11 mēnešos. Skolēniem katru dienu jāierodas skolā. Viņi saņem mācību materiālus un vajadzīgos tekstus, un skolotāji ir attiecīgi sagatavoti, lai izmantotu metodiku, kur mācību procesa centrā ir skolēns. Pabeiguši šo programmu, jaunieši var iestāties jebkurā izvēlētajā iestādē, lai tur turpinātu mācības.

“

Skolās, kur mēģināju pieteikties, man paziņoja: "Tu esi krietni par vecu, lai šeit mācītos, mēs nevaram tevi pieņemt."

”

Marija Paukara

Projektam, kuru ar ES finansiālu atbalstu vadīja Attīstības un pašpārvaldes centrs (*Centro de Desarrollo y Autogestión — DYA*), bija izšķiroša loma šīs programmas izstrādē un īstenošanā. Centrs sniedza tehnisku palīdzību Izglītības ministrijai, lai varētu izglītēt tādus jauniešus kā Marija un Pedro, lai mobilizētu vietējās personas par labu preventīviem pasākumiem, kas ļautu izskaust bērnu darbu un ieviestu izglītojošus pakalpojumus, kas varētu kalpot par modeli, kā palīdzēt jauniešiem un pusaudžiem, kuri iekavējuši mācības. Izglītības ministrija 2014. gadā pārņēma šo izglītības projektu, ko izstrādāja centrs, un kopš tā laika tā sniedz tehnisku palīdzību, lai varētu mācīties 50 000 pusaudžu un jauniešu vecumā no 15 līdz 21 gadam.

Skolēni, kuriem jāstrādā, zaudē daudz vairāk nekā iegūst. Lai cīnītos pret bērnu un pusaudžu darbu, ir jāgarantē vispārēja izglītības pieejamība. Tas ir tas, ko varam mācīties no Ekvadoras, un pierādījums tam, ka šī cīņa nav velta, ir izglītības programma, kas pielāgota jauniešiem, kuri pametuši skolu. Šī programma viņiem ļaus cerēt uz labāku dzīvi, īstenot savus mērķus un pilnībā izmantot savas tiesības uz izglītību.

ES atbalstītas pielāgotas izglītības programmas, lai nepieļautu bērnu un pusaudžu darbu Ekvadorā

- ➔ Turpat 30 % Ekvadoras pusaudžu un jauniešu ļoti atpaliek mācībās.
- ➔ ES no 2007. līdz 2013. gadam atvēlēja 75 miljonus eiro desmit gadu izglītības plānam, ko realizēja, izmantojot divas sektora budžeta atbalstītas programmas.
- ➔ Kopš 2012. gada Attīstības un pašpārvaldes centrs vada projektu: "Ieguldām bērnos: Ekvadora bez bērnu darba".
- ➔ Programma ir palīdzējusi Ekvadorai izveidot nacionālo stratēģiju izglītības iekļaušanai.
- ➔ Pielāgota izglītības programma ir vissvarīgākā iniciatīva, kas īstenota pēdējo desmit gadu laikā cīņai pret atpalicību mācībās.
- ➔ Kopš 2006. gada Attīstības un pašpārvaldes centrs strādā, lai nepieļautu bērnu un jauniešu darbu.

Ana Isabela Pilja varēja atgriezties skolas solā Ekvadorā.

3. Sievietes un meitenes

Daudzās pasaules malās pietiek ar to, ka esi piedzimis par meiteni, lai visu mūžu saskartos ar netaisnību. Daudzas sievietes dzīves laikā izjūt diskrimināciju, piemēram, meitenes nēlaiž skolā, tad, lielas izaugušas, viņas nespēj atrast pienācīgi apmaksātu darbu, nevar izmantot vīselementārākos ārsta pakalpojumus ne sev, ne bērniem un vecumā nevar rēķināties ar sociālo nodrošinājumu un mantošanas tiesībām. Dodiet meitenēm tādas pašas iespējas iegūt izglītību kā zēniem, un sievietēm tos pašus resursus un iespējas kā vīriešiem, tad labums tiks visai sabiedrībai. Īpaši svarīgi tas ir trūcīgākajās valstīs un kopienās, kur sievietes bieži vien satur kopā visu ekonomisko dzīvi. Cīņa pret dzimumu nevienlīdzību ir ne tikai ētiski pamatota — tā ir arī tālredzīga un ar ekonomisku atdevi.

Pēc steidzīgas radnieku vizītes trīs mediķi dodas ceļā, lai palīdzētu jaunai sievietei sarežģītās dzemdībās Kenijas laukos.

Dzemdības kādā lauku kopienā Kenijā

Ir pulksten divi pēcpusdienā skaidrā septembra sestdienā Manderas apgabalā Kenijas ziemeļaustrumu provincē. Mediķi kopā Veselības ministrijas darbiniekiem tikko atgriezušies no uzraudzības vizītes, kuras mērķis ir pārraudzīt un konsultēt kopienas veselības aprūpes darbiniekus. Šo vizīti īstenoja saskaņā ar reproduktīvās, māšu un bērnu veselības projektu, ko ar ES finansējumu īsteno organizācija “Glābiet bērnus!”

Abdullahi kungam, kurš atbild par veselības aprūpes iestādi, pošoties uz promiešanu, pagalmā strauji piestāj motocikls, un no tā nokāpj divi vīrieši, kuri izskatās noraižējušies. Viņi tūlīt uzrunā Abdullahi kungu savā dzimtajā valodā — somāļu valodas dialektā. Vīrieši runā par sievieti, kurai dzemdības ilgst jau gandrīz divas dienas un vispārējais veselības stāvoklis pasliktinās. Abdullahi izsauc kolēģi Mohamednuru. Negaidīti ierodas arī Halima Dabaso, apmācīta kopienas veselības aprūpes darbiniece. Ir skaidrs, ka Halimas un šo divu vīriešu ir bažas un mērķi ir līdzīgi.

Veselības aprūpes darbinieki zina, ka viņiem ir jārikojas ātri. Tie minūti apspriežas un nolemj apmeklēt grūtnieci mājās, apmēram piecus kilometrus no veselības aprūpes iestādes. Medicīniskais personāls, līdzīgi paņemot dzemdniecības pamatkomplektu, steidzas uz jaunās sievietes mājām.

Sasnējuši ciematu, veselības darbinieki ieiet tradicionālajā somāliešu mītnē “herio” un atrod Mariamu slapju guļam uz

Mediķi Mohamednurs, Abdullahi un Halima tuvojas pacientes mītnēi.

cieta klona grīdas. Viņa ir pārāk vāja, lai runātu, bet dara, ko liek. Mariamas māsa izstāsta visu par situāciju.

Mariama ir tikai 18 gadus veca, un šī ir viņas pirmā grūtniecība. Dzemdības sākušās turpat pirms divām dienām. Viņa nav varējusi ēst, kopš sākušās dzemdību sāpes. Ūdeņi nogājuši gandrīz pirms desmit stundām. Kad pirms divdesmit minūtēm viņa noģība, Mariamai uzlēja ūdeni.

Mariamai palīdz apgulties uz zemas koka gultas, kur tūlītējas pārbaudes rāda, ka viņai ir hipoglikēmija. Tiek uzstādīts vēnas katetrs, un tad ar fetoskopu tiek konstatēts, ka bērna sirds pukst normāli.

Apskatījis Mariamu, Abdullahi paziņo, ka dzemdes kakls ir pilnībā atvēries. Takabas rajona slimnīca ir aptuveni 75 kilometru attālumā, un ceļš nav labs. Dzemdības nevar atlikt; apmēram 15 minūtes vēlāk kontrakcijas kļūst spēcīgākas. Tomēr mātei jau vairs nav spēka. Apspriešanās ir īsa, un lomas tiek sadalītas ātri. Mohamednurs masēs vēderu. Halima Dabaso pastāvīgi būs pie mātes kājām. Abdullahi pieņems dzemdības.

Paiet vēl desmit minūtes bez kādām pārmaiņām. Mariamas dzimumorgāni tikuši sakropļoti. Šo rētu dēļ dzemdību ceļu muskuļi nav elastīgi. Abdullahi nolemj palīdzēt, viņai veicot epiziotomiju, kas palīdz paplašināt dzemdību ceļu. Bērna galva parādās minūti vēlāk, un piedzimst meitene. Viņa jau ir nomocījusies un vāji ieraudas. Bērna ķermenītis lielāko daļu ir zils. Viņai sniedz pirmo palīdzību un silti satin. Pēc piecām minūtēm viņas raudas kļūst stiprākas. Atvieglojums ir milzīgs visiem, kas ir klāt, un uzmanība atkal pievēršas mātei.

Abdullahi uzrunā Mariamas māsu. “Ja Mariama nebūtu saņēmusi medicīnisko palīdzību nākamo divu triju stundu laikā, viņa būtu varējusi nomirt. Dzemdībām sākoties, vienmēr izsauciet mūs. Negaidiet, līdz ir par vēlu.”

Mēs gatavojamies atvadīties no jaunās mātes un viņas ģimenes, bet Abdullahi atgādina ģimenei, ka ir jāierodas klīnikā pēc antibiotikām Mariamai.

Mēs atgriežamies pilsētā un satiekam Mariamas brāli. Viņš ar roku pamāj Abdullahi un jautā, vai viņa mātai viss ir labi. Abdullahi iedrošinoši smaida un apstiprinoši māj ar galvu. Mariamas brālis atviegloti uzsmaida un tad jautā: “Cik mēs esam tev parādā?” Vēl viens smaids. “Jūs man neko neesat parādā, šis pakalpojums ir par velti,” saka Abdullahi.

“*Ja šī māte nebūtu saņēmusi medicīnisko palīdzību nākamo divu triju stundu laikā, viņa būtu varējusi nomirt. Dzemdībām sākoties, vienmēr izsauciet mūs. Negaidiet, līdz ir par vēlu.*”

”

Abdullahi kungs

Kopš 2008. gada ES atvēlējusi 18,3 miljonus eiro neatliekamai medicīniskai palīdzībai, kuras mērķis ir uzlabot mātes veselību, ģimenes plānošanu un uzturu

- ➔ Kenijā māšu mirstība ir 488 nāves gadījumi uz 100 000 dzīvi dzimušo, un zīdaiņu mirstība ir 52 nāves gadījumi uz 1000 dzīvi dzimušo.
- ➔ ES atbalsts šajā nozarē aptver 21 projektu 15 valstīs, ieskaitot teritorijas, kur ir konflikti un nav droši.
- ➔ Manderā kvalificēta palīdzība dzemdībās tiek sniegta tikai 17 % gadījumu.
- ➔ Ar projektu "Glābiet bērnus" Manderā ir iecerēts aptvert 100 000 sievietes, 20 000 grūtnieču un 90 000 bērnu un zīdaiņu.

Mediķis mazgā rokas pēc dzemdībām.

No upura līdz kopienas līderei — gvatemaliete iestājas pret vardarbību pret sievietēm

Rafaela Kocojoja dzīvo nelielā maiju kopienā Saktepekes departamentā apmēram 30 minūšu brauciena attālumā no Gvatemalas pilsētas. 44 gadus vecā sieviete ir piedzīvojusi gan vardarbību ģimenē, gan seksuālo vardarbību.

Tiek lēsts, ka Gvatemalā katra ceturtā sieviete reproduktīvajā vecumā ir cietusi no vardarbības ģimenē. Tikai 2013. gadā vien vardarbīgā nāvē mirušas 564 sievietes, un kopš 2000. gada upuru ir vairāk nekā 7000.

Par laimi, Rafaela izmainīja savu dzīvi, pateicoties zināšanām, kas iegūtas īpašā apmācībā, ko organizēja centrs CALDH (*Centre for Human Rights Legal Action*) — cilvēktiesību aizsardzības NVO. Laika gaitā ar CALDH palīdzību no kautrīga upura un analfabētes viņa kļuvasi par kopienas līderi un juridisko padomdevēju.

Rafaela, kura vienmēr sapņojusi par studijām, šodien domā par studiju drīzu pabeigšanu. Viņa izvirzīta dalībai kopienas attīstības padomē *Cocode* un ir strādājusi par pedagogu un koordinatoru ES projektā par zināšanu un pilnvaru apmaiņu, lai veicinātu sieviešu tiesības un novērstu vardarbību pret sievietēm.

Mācībās par seksuālajām un reproduktīvajām tiesībām Rafaela aizstāv katras sievietes tiesības lemt par pašas

Popularizējot, aizsargājot un gādājot par savu tiesību ievērošanu, vietējās sievietes rod iespējas iestāties pret vardarbību.

Rafaela Kocojoja — no vardarbības upura līdz sieviešu tiesību aizstāvei un kopienas līderei Gvatemalā.

ķermeni. Viņa stāsta par savu pieredzi un to, cik svarīgi ir saprast, ka “pilnvērtīgai seksuālai dzīvei ir svarīgs un respektējams kā vīrietis, tā sievietē”.

“

Es iemācījos novērtēt sevi un lemt pati.

”

Rafaela Kocochoja

Rafaela atzīst, ka piedzīvotās vardarbības un diskriminācijas dēļ viņa “ienīdusi vīriešus”. Tomēr ārstēšana, ko viņa saņēma, palīdzēja pārvarēt šīs emocijas. “Es iemācījos novērtēt sevi un lemt pati,” viņa saka. Rafaela arī rod gandarījumu zināšanās un palīdzībā, kuru viņa tagad var sniegt citām sievietēm, kuras saskaras ar līdzīgām problēmām.

ES projekts “Zināšanu un pilnvaru apmaiņa, lai veicinātu sieviešu tiesības un novērstu vardarbību pret sievietēm” ir palīdzējis popularizēt, aizsargāt un likt lietā vietējo Gvatemalas sieviešu tiesības un līdz ar to 17 kopienās samazināt vardarbību pret sievietēm.

Pašreizējais uzdevums ir turpināt garantēt drošību drosmīgajām vietējām sievietēm, kuras turpina cīnīties, lai izskaustu pret viņām un viņu ģimenēm vērsto vardarbību.

Kampaņa pret vardarbību pret sievietēm: “Laiks runāt, ziņot un saņemt aizsardzību!”

Viena no ES prioritātēm Gvatemalā ir palīdzēt nostiprināt tiesiskumu, drošību un cilvēktiesības un novērst vardarbību pret sievietēm

- ➔ Tiek lēsts, ka Gvatemalā katra ceturta sieviete reproduktīvajā vecumā ir cietusi no vardarbības ģimenē.
- ➔ 2013. gadā vien Gvatemalā vardarbīgā nāvē mirušas 564 sievietes, un kopš 2000. gada vardarbīgi nogalinātas vairāk nekā 7000 sievietes.
- ➔ ES sadarbība jo īpaši ir ļāvusi izveidot sistēmu, kas piedāvā palīdzību un aizsardzību no vardarbības cietušajām sievietēm.
- ➔ Projekts palīdzējis novērst vardarbību pret sievietēm 17 kopienās.
- ➔ Projekts sniedz vietējai kultūrai pielāgotu psihosociālu un juridisku atbalstu 520 sievietēm, kuras pārcietušas vardarbību ģimenē.
- ➔ Projektā 600 vietējo sieviešu tika apmācītas, kā novērst vardarbību.

Klusēšana nav zelts — Indijā jaunas sievietes atļaujas skaidru valodu par seksuālo un reproduktīvo veselību un savām tiesībām

Dažos konservatīvākajos Indijas apgabalos jautājumi par seksuālo un reproduktīvo veselību un ar to saistītās tiesības ir tabu. Jāpaiet laikam, lai tos sāktu apspriest atklāti, īpaši jauniešu vidū. Taču neierastā vai sarežģītā situācija nebija šķērslis vairākām jaunām indiešu sievietēm, kuras sāka darboties kā grupu vadītājas projektā “Action Project” un runāt ar citām savu ciematu jauniešiem par bērnu laulībām, grūtniecību, kontracepciju, HIV profilaksi, aprūpi, seksuāli transmisīvajām slimībām un citiem dzimumveselības aspektiem.

“Action Project” īstenošanu atbalsta Eiropas Savienība. Projekts izglīto jauniešus, īpaši meitenes un jaunas sievietes, par svarīgiem dzīves aspektiem, pievēršoties jautājumiem, kurus neviens nav sadūšojies ar viņām apspriest. Ir svarīgi šajā vecuma grupā atrast vietējās grupas vadītāju, kas izplata informāciju citām jauniešiem, jo meitenēm ir vieglāk atrast kontaktu ar vienaudzi, no kuras viņas arī vairāk uzzinās. Projekta partnerorganizācijas Allāhabadā un Manipūrā grupu vadītājas apmāca, kā izveidot grupas, kurās viņas darbosies kā mentores. Viņas arī uzzina, kā savā rajonā un štatā iestāties par politikas pārmaiņām, kas jauniešiem

Jaunietes tiek iedrošinātas apspriesties par seksuālo veselību, iegūt informāciju un rast pārliecību, kuras agrāk nereti trūka.

*“Action Project” jauniešu grupas vadītāja (centrā) tiekas ar grupas dalībniecēm.
Foto: India HIV/AIDS Alliance*

dotu plašākas tiesības seksuālās un reproduktīvās veselības ziņā.

“

Ciematnieki teica, ka man “neesot rakstura”, jo es atklāti runāju par seksuāli reproduktīvajām tiesībām, kas skaitījās aizliegta tēma “jaukām, labi audzinātām” meitenēm. Tagad ciema vecākie lūdz, lai es projektā iesaistītu viņu meitas.

”

Savera, grupas vadītāja

Savera (vārds ir mainīts), 20 gadus veca jauniešu grupas vadītāja, saka: “Man nebija nekādas jēgas par higiēnu un uzturu mēnešreižu laikā, par drošu seksu, prezervatīvu lietošanu vai to, ka dzimumattiecībām jānotiek pēc abu partneru vēlēšanās. Es daudz uzzināju arī par HIV profilaksi un pieejamo aprūpi.”

Viņa atceras, kā sāka strādāt par grupas vadītāju: “Ciematnieki teica, ka man “neesot rakstura”, jo es atklāti runāju par seksuāli reproduktīvajām tiesībām, kas skaitījās aizliegta tēma “jaukām, labi audzinātām” meitenēm. Tagad pat mani tēvoči un ciema vecākie lūdz, lai es projektā iesaistītu viņu meitas.”

To dara aizvien vairāk meiteņu. Vēl viena “Action Project” grupas vadītāja Divja (arī viņas vārds mainīts) domā, ka uzzinātais viņai bijis ļoti noderīgs arī gluži personiski. 19 gadus vecā meitene paskaidro: “Pirms trim gadiem es vidusskolā iepazinās ar puisi, mēs viens otram iepatikāmies, un viņš gribēja ar mani pārgulēt. Pēc visa, ko biju iemācījusies projektā, es zināju, ka to nevēlos un ka man ir tiesības teikt “nē”, tāpēc atteicos. Labi, ka man toreiz bija vajadzīgā informācija un ka es spēju sevi pasargāt no soļa, kas man būtu varējis sabojāt visu dzīvi.”

Te nu jāatzīmē, ka ar informētību vien vēl nepietiek, ir vajadzīga arī pašpārliecinātība, lai uzzinātajā dalītos ar citiem vai meklētu vēl papildu ziņas. Runājot par piedalīšanos veselības nometnēs un sanāksmēm ar ārstiem, kur notiek informācijas apmaiņa, Savera saka: “Man pat sapņos nebūtu rādījies, ka es varētu runāt ar dakteri kaut vai par savām personiskajām veselības problēmām. Tagad es vēsā mierā varu uzdot ārstiem jautājumus par seksuālo veselību un citām lietām. Viņi izskatās visai izbrīnīti, ka es, meitene no laukiem, varu mierīgi runāt par to visu.” Kavita piebilst: “Kad mums mācīja par seksuālo un reproduktīvo veselību un tiesībām, es biju pavisam sakautrējusies, bet tagad man tā vairs nav problēma. Perspektīva ir mainījusies — es esmu pārliecināta par sevi, un man nav neērti par to runāt.”

Projekts “Action Project”, piedāvājot īsto atbalstu un informāciju, vairo šo līderu — meiteņu un jauno sieviešu — iespējas un ietekmi, palīdzot iegūt pārliecību, kādu viņas nekad agrāk nav izjutušas, un vienlaikus dodot spēku mainīt sabiedrības nostāju savā ciemā, savā atbalsta grupā.

ES atbalsta Indijas veselības nozares reformu, kurā paredzēts uzlabot veselības aprūpes sistēmas un pakalpojumus, īpaši reproduktīvās veselības jomā

- ➔ Indijā ir augsta dzimstība, meitenes apprecas agrī, un pusaudži biežāk nekā agrāk slimo ar seksuāli transmisīvajām slimībām.
- ➔ 17 % bērnu dzimst mātēm 15–19 gadu vecumā.
- ➔ Projekts veido aktīvāku sabiedrības attieksmi un cenšas uzlabot jauniešu seksuālo un reproduktīvo veselību.
- ➔ Vienaudžu vadītās diskusijās radās pārliecība, ka jāprasa pretimnākošāka politika, kas risinātu jauniešu dzimumveselības jautājumus.
- ➔ Jauniešu partnerības platformas tika izveidotas, lai savienotu atsevišķos jauniešu grupu tīklus. Tika izveidoti jauniešu informācijas centri.

*Jauniešu grupas vadītāja Allāhabadā sarunājas ar grupas dalībniecēm.
Foto: India HIV/AIDS Alliance*

Klusā okeāna reģionā sievietes pārstāvība parlamentā ir viszemākā pasaulē. Jauns raidlugu cikls palīdz šo situāciju mainīt.

“A Time to stand” — Klusā okeāna reģionā sievietes mudina kļūt par deputātu kandidātēm

Kad Meri piedāvāja kandidēt valsts parlamenta vēlēšanās, viņa šaubījās, vai to spēs. Kad viņa pajautāja, ko par to domā viņas vīrs Billijs, viņš neslēpa neapmierinātību.

“Tavs darbs ir te, mājās... tev jā rūpējas par bērniem. Un mani,” viņš atbildēja. “Tas nav domāts sievietēm.”

Meri strādā lauksaimniecības paplašināšanas jomā, darbojas nacionālajās apvienībās, izsakās par jautājumiem, kas saistīti ar lauksaimniecību un vada svarīgas sanāksmes. Tomēr kandidēt vēlēšanās ir kas cits.

“Radās iespaids, ka man ir tiesības strādāt un pelnīt naudu mūsu ģimenei, bet ne kandidēt uz amatu, kur es varētu vairāk palīdzēt ģimenei un visai kopienai,” saka Meri.

Meri un Billijs ir izdomāti varoņi, bet problēmas, ar kurām saskaras Meri, ir reālas. Tās ir galvenā tēma desmit raidlugu ciklā “A Time to stand”, kas iestudēts “Strongim Mere” projekta ietvaros Zālamana Salās. Tas ir kopīgs Eiropas Savienības, “ANO Sievietes” un organizācijas “Vois Blong Mere” projekts. Mērķis ir pamudināt Klusā okeāna salu iedzīvotājus iesaistīties politikā un panākt, lai vairāk sieviešu ieņemtu svarīgus vadošus amatus. Šis luģu cikls tika

“A time to stand” aizstāv sieviešu politiskās tiesības Zālamana Salās.

Foto: UN Women

pārraidīts pidžinvalodā (vietējā valodā) pirms vēlēšanām, kuras Zālamana Salās notika 2014. gada novembrī. To pārraidīja arī tiešsaistē angļu valodā.

Klusā okeāna reģionā ir pasaulē viszemākais sieviešu pārstāvības līmenis parlamentā: vidēji 5,5 % 15 valstīs, ko aptver “ANO Sievietes” Klusā okeāna reģionā, savukārt Zālamana Salu parlamentā no 50 deputātiem ir tikai viena sieviete.

“Ar šo raidlugu ciklu “ANO Sievietes” vēlas pamudināt šo sabiedrību padomāt, kādam jābūt līderim, kādu lomu politikā sievietes varētu uzņemt un kāda loma viņām būtu jāuzņemas. Radio ir īpaši iedarbīgs medijs te, Klusā okeāna reģionā, un šis novatoriskais raidlugu cikls rosinās diskusiju par sievietēm un līderību katrā mājā, ciematā un kopienā visā reģionā,” saka Nikolass Bērnjats, “ANO Sievietes” pārstāvja vietnieks Fidži reģionālajā birojā, kas atbild par vairākām valstīm.

Sadarbībā ar “ANO Sievietes” ES atbalsta projektu “Strongim Mere”, kura mērķis ir nostiprināt sieviešu politisko līdzdalību visā Klusā okeāna reģionā. Šis projekts organizē seminārus par sieviešu līdztiesību medijiem, vidusskolām un augstskolām, apmācību līderībā sievietēm, kuras kandidē vēlēšanās. Tas piedāvā arī tehnisku atbalstu valsts iestādēm. Turklāt tas piedāvā parlamentā ievēlētajām sievietēm dalīties pieredzē un viņu kolēģiem vīriešiem izteikties par nepieciešamību pēc sievietēm vadošos amatos un no tā izrietošajām priekšrocībām.

“ES atbalsta sieviešu līdztiesību un līdzdalību politikā, lai Zālamana Salas pilnībā izmantotu viņu potenciālu. Šis raid-

lugu cikls precīzi attēlo problēmas, ar kurām saskaras sievietes, kad tās iesaistās politikā kultūrā, kur dominē vīrieši, un to, kā var pārvarēt šos šķēršļus. Ar šī lugu cikla palīdzību šis vēstījums tiek nodots Zālamana Salu visās provincēs, vēlēšanu apgabalos un ciematos, jo īpaši lauku rajonos, kur tas ir visvairāk vajadzīgs,” skaidro ES vēstnieks Zālamana Salās Leonids Tezapsidis.

Turklāt fakti liecina, ka situācija mainās. Samoa tika pieņemti konstitūcijas grozījumi, kas paredz, ka pēc 2016. gada vēlēšanām sievietēm ir jābūt vismaz 10 % parlamenta deputātu; Vanuatu pieņemts īpašs akts, lai trešdaļu vietu pašvaldību padomēs aizņemtu sievietes; septembrī Fidži ievēlēja astoņas sievietes parlamentā (16 %), un pirmo reizi sieviete tika iecelta par parlamenta priekšsēdētāju.

Tādi kultūras projekti kā šis raidlugu cikls var būt nozīmīgi mentalitātes attīstībai un arī pašas sabiedrības attīstībai.

“Radio ir īpaši iedarbīgs medijs te, Klusā okeāna reģionā, un šis novatoriskais raidlugu cikls rosinās diskusiju par sievietēm un līderību katrā mājā, ciematā un kopienā visā reģionā.

”

Nikolass Bērnjats

“A Time To Stand” ir daļa no projekta “Strongim Mere”. Ar šo projektu, kurš ilgst divus gadus, iecerēts nostiprināt sieviešu līdzdalību Zālamana Salu politiskajā dzīvē

- Klusā okeāna reģionā sieviešu pārstāvība parlamentā ir viszemākā pasaulē — 5,5 %. Zālamana Salās no 50 deputātiem ir tikai viena sieviete.
- Projekts “Strongim Mere” (2014–2015) saņēma 285 000 eiro no ES.
- Projekts “Strongim Mere” piedāvā apmācību līderībā un līdztiesības seminārus sievietēm, kuras kandidē vēlēšanās.
- Raidlugu “A Time To Stand”, kas tika pārraidīta Honiarā un vairāk nekā 5000 lauku ciematos, noklausījušies aptuveni 430 000 cilvēku.

“A Time to stand” reklāmas materiāls. Foto: UN Women

4. Veselība

Veselība ir viena no cilvēka pamattiesībām. Kad starptautiskā sabiedrība 2000. gadā vienojās par Tūkstošgades attīstības mērķiem, daudzi no tiem tieši vai netieši bija saistīti ar veselību. Tomēr panākumi šai ziņā daudzās valstīs ir bijuši lēni, īpaši attiecībā uz sieviešu un bērnu veselību. Viss izvērtās ne gluži tā, kā bija plānots. Ko mēs no tā varam mācīties, lai pārrautu apburto loku, kurā nabadzība kaitē veselībai, savukārt slikta veselība neļauj izrauties no nabadzības tvēriena?

Ebolas vīrusu izslimojis jauns vīrietis sāk darbu vietējās sabiedrības labā, sadarbojoties ar ES atbalstīto NVO ALIMA.

Ebolas vīrusu izslimojis vīrietis Gvinejā sāk strādāt sabiedrības labā

2014. gada rudenī 26 gadus vecajam Saa Javo Kumasaduno, ko draugi dēvē par Papsu, dzīve sagriezās virpulī — turklāt divreiz pēc kārtas.

Viss sākās 2014. gada 9. oktobrī Gekedu pilsētā, kas atrodas Gvinejas mežu apvidos, Ebolas ārstēšanas centrā, kuru pārrauga organizācija “Ārsti bez robežām” un finansē Eiropas Savienība. Pirms divām dienām uzņemts šajā centrā, Papsu uzzināja, ka analīžu rezultāti ir pozitīvi un viņš ir saslimis ar bīstamo Ebolas drudzi, kas izraisa asiņošanu un ir izdzēsis jau daudzas viņa tautiešu dzīvības.

Nupat apglabājis tēvu, kas bija strādājis par ķirurgu un nomiris pēc slimības, kuras simptomi atgādināja Ebolas vīrusu, Papsu šos jaunumus uztvēra filozofiski: “Es zināju, ka izdzīvošanas iespējas ir lielākas, ja ārstēšanas centrā vērsas agrāk. Tāpēc es pats devos turp, par to nebija šaubu.”

Ārstēšanas centra darbinieki darīja visu, lai Papsu un pārējie pacienti atveseļotos. Viņš labi ēda, regulāri rehidratējās, dzēra zāles kā nākas un uzņēma ciemiņus — radus un draugus, kas viņu uzmundrināja. Pēc straujas atveseļošanās Papsu sāka palīdzēt centram un labprāt ļāva izmīnāt savā teltī arī citus slimniekus, kurus palīdzēja aprūpēt.

20. oktobrī Papsu saņēma lieliskas ziņas: tikai 13 dienas pēc uzņemšanas Gekedu ārstēšanas centrā izrādījās, ka

*Ebolas drudzi izslimojušais Papsu Gvinejā palīdz saviem novadniekiem.
Foto: MSF*

trešo laboratorijas analīžu rezultāti liecina par izveseļošanās. Papuss nu ir pavisam vesels.

“Kad man pateica: “Papus, tu esi vesels”, es sāku raudāt,” viņš aizkustināts atceras.

No vienas puses, tas bija prieks par izveseļošanos, bet no otras — sāpes par sešiem zaudētiem tuviniekiem un vairākiem citiem draugiem un paziņām, kurus nāvē aizrāvis Ebolas vīruss. Tagad jāsāk jauna dzīve.

Atgriezies mājās Gvinejas mežu novada centrā Nzerekorē, kur arī plosās šī slimība, Papuss apņēmās visu savu enerģiju veltīt cīņai pret Ebolas vīrusu. “Es nospriedu, ka sēdēt mājās, rokas klēpī salikušam, būtu egoistiski,” saka jaunais vīrietis, kurš ir arī septiņgadīga bērna tēvs.

Ar Eiropas Savienības atbalstu NVO *ALIMA* (Starptautiskās medicīniskās darbības alianse) uzcēla ārstēšanas centru Lules ciematā, kas atrodas 15 minūšu attālumā no Nzerekores. Papuss labprāt izmantoja šo iespēju un piedalījās visos iedzīvotāju informēšanas pasākumos. Kad ciematā paklīda baumas par *ALIMA* ārstēšanas centra atkritumu sadedzināšanas iekārtu, Papsam izdevās pārliecināt pat stūrgalvīgākos ciematniekus, ka atkritumu sadedzināšana nav nekāda krematorija un ka neviens netaisās zagt slimnieku asinis un orgānus. Slimību pārcietuša cilvēka vārdiem ir lielāks spēks, turklāt vietējie pret Papsu nekad nebija izturējušies aizspriedumaini.

ALIMA ārstēšanas centru atvēra 2014. gada decembra sākumā. 10. decembrī Papuss sāka tur strādāt par veselības konsultantu. Viņš stāsta par slimību kaimiņiem, uzstā-

jas vietējā radio, kur cenšas informēt sabiedrību, kā arī runā baznīcās un citās sabiedriskās vietās. To darīdams, viņš godina mirušā tēva piemiņu, kurš savulaik bija ieteicis “darīt visu iespējamo, lai glābtu cilvēku dzīvības”.

Briselē 2015. gada 3. martā notika konference, kurā sprieda par to, kas darāms pēc Ebolas vīrusa uzliesmojuma. Eiropas Savienības Augstā pārstāve ārlietās un drošības politikas jautājumos Federika Mogerīni paziņoja: “Ebolas vīruss ir izaicinājums, uz kuru jāreaģē kolektīvi, ātri un ilgtspējīgi. Mums jānodrošina, lai nākotnē neviena cita epidēmija neizrādītos tik postoša.”

Šodien Papuss saka, ka jūtas gandarīts par darbu *ALIMA* centrā, jo viņš spēj palīdzēt vietējai sabiedrībai un Gvinejai kopumā, lai uzveiktu Ebolas vīrusu.

“Kad redzu no centra izejam kādu cilvēku, kas izārstējies no šīs slimības, es jūtos lepns par to, ka esmu piedalījies viņa atlabšanā,” Papuss priecājas. Ar *ALIMA* ārstēšanas centrā nopelnīto naudu viņš arī spēj uzturēt savu ģimeni, nodrošinot tai pieticīgu iztiku.

Papuss pēc izglītības ir laborants. Viņa sapnis ir iestāties Konakri universitātes Medicīnas fakultātē un turpināt studijas, bet pašlaik viņš ar sirdi un dvēseli ir iesaistījies cīņā pret Ebolas vīrusu.

“Kad redzu no centra izejam kādu cilvēku, kas izārstējies no šīs slimības, es jūtos lepns par to, ka esmu piedalījies viņa atlabšanā.”

Ebolas vīrusu izslimojušais Saa Javo Kumasaduno

Sākoties nepieredzēti plašai un smagai Ebolas vīrusa epidēmijai, Eiropas Savienība bija viena no galvenajām starptautiskās palīdzības sniedzējām

- ES cīņai pret Ebolas vīrusu piešķīra 1,2 miljardus eiro un citus resursus.
- “Ārsti bez robežām” saņēma 2,9 miljonus eiro, lai atvērtu ārstēšanas centrus vissmagāk skartajās valstīs — Gvinejā, Libērijā un Sjerraleonē.
- Gvinejā, Mali un Senegālā sniegtā palīdzība ietvēra ātrās palīdzības automašīnu iegādi un sabiedrības izglītošanu par šo slimību.
- ES kopš 2014. gada aprīļa ir piešķīrusi “Ārstiem bez robežām” 981 tūkstoti eiro, lai ārstētu slimniekus Gvinejas pilsētās Konakri un Gekedu.
- Par ES piešķirtajiem 4,5 miljoniem eiro ALIMA 2014. gada 2. decembrī varēja atvērt ārstēšanas centru Gvinejas dienvidos, Nzerekorē.
- 2015. gada sākumā Gvinejas ārstēšanas centros no slimības bija izveseļojušies gandrīz tūkstotis pacientu.

ES ir atbalstījusi tādas organizācijas kā “Ārsti bez robežām”, kas stājās pretī Ebolas vīrusa izraisītajai krīzei.

Foto: MSF

Tīrs ūdens invalīdiem Ugandā un smaids viņu sejā

Margaretai Amongo ir 43 gadi un četri bērni. Viņa ir invalīde un dzīvo Ugandas ziemeļaustrumos, Amurijas novada Bobolo ciemā. Šajā apvidū divdesmit gadus plosījās pilsoņu karš. Ciktāl sniedzas Margaretas atmiņa, viņai dzīvē allaž bijis jāraizējas par vienu problēmu — kā dabūt tīru ūdeni.

Daudzviet Āfrikas laukos cilvēki, kam ir invaliditāte, kas ir gadus veci vai slimo ar hroniskām kaitēm, ir atstumti no sabiedrības un var vien cerēt uz cieņas pilnu attieksmi. Kad konflikti bija pierimuši, Ugandas ziemeļaustrumos piecos valsts rajonos ES sāka atbalstīt projektu, kura mērķis bija sagādāt tīru ūdeni, nodrošināt sanitāros apstākļus un vairot izpratni par higiēnu. Šo projektu īsteno sadarbībā ar “WaterAid” Ugandas nodaļu un atbalstu no ES Ūdens mehānisma. Tīra ūdens pieejamība ir svarīgs priekšnoteikums, lai vispār varētu būt runa par cilvēka cieņu un veselību.

“Iekams Bobolo ciemā ierīkoja ūdens padeves vietu, mēs ņemām ūdeni tikai no purva tur, ielejā,” Margareta stāsta. “Es ratiņkrēslā vairs netiku augšā kalnā, ja bija jāstiepj vēl liela ūdens kanna. Tad reizēm gadījās tā, ka dažas dienas ūdens nepietika vai nācās gaidīt, līdz bērni atnāks no skolas un palīdzēs man uzstumt kalnā trīsriteni.”

Apmēram pirms gada lietas mainījās uz labo pusi — Margaretas ciemā sāka īstenot ūdens, sanitārijas un higiēnas projektu. To vada organizācijas “WaterAid” Ugandas nodaļa, kas ciemā ierīkoja dziļurbumu, no kura Bobolo iemīt-

Āfrikas laukos tīrs ūdens, sanitārie apstākļi un higiēna ir svarīgi priekšnoteikumi, lai cilvēkiem atvieglotu dzīvi — īpaši invalīdiem.

Margaretai Amongo Ugandā tīra ūdens pieejamība un labi sanitārie apstākļi ir mainījuši dzīvi, nodrošinot cilvēka cienīgus apstākļus.

nieki tagad ņem tīru ūdeni. “Tagad, kad tepat pa rokai ir tīrs ūdens, dzīve ir pavisam mainījusies. Man vajag tikai 15 minūtes, lai tiktu pie ūdens,” Margareta priecājas.

Iekams Bobolo ciemā ierīkoja ūdens padeves vietu, mēs ņēmām ūdeni tikai no purva tur, ielejā. Es ratiņkrēslā vairs netiku augšā kalnā, ja bija vēl jāstiepj liela ūdens kanna. Tad reizēm gadījās tā, ka dažas dienas ūdens nepietika.

Margareta Amongo

Viņa, izmantojot vietējos materiālus, arī ierīkoja pieejamu tualeti un mazgāšanās nojumi, kurā tiek iekšā ar ratiņkrēslu. Projektā viņai pat palīdzēja iegādāties lietusūdens uzkrāšanas tvertni, kas tagad uzstādīta viņas pagalmā. “Lietus sezonas laikā man pat nav jāiet uz ciemata urbumu. Tvertnē sakrājas tik daudz ūdens, ka man pietiek ilgam laikam,” Margareta saka.

Lai uzlabotu sanitāros un higiēnas apstākļus ciematā, projektā izmanto kopienas pieeju, izveidojot ciematnieku grupas, ar kurām strādā, lai uzlabotu izpratni par situāciju, varētu kapacitāti un vienotos par veicamajiem pasākumiem. Ciematnieku

grupas arī parūpējās par piemērotiem sanitārajiem un higiēnas risinājumiem ģimenēs, kurās ir invalīdi vai cilvēki ar pārvietošanās grūtībām. Šajā procesā tika izmantoti vietējie materiāli un celtniecības paņēmieni, piemēram, no sausas zāles saišķiem ierīkoja aizkarus mazgāšanās nojumēs. Četrlietrīgas kannas savukārt noderēja roku mazgāšanas ierīcēm tualetēs.

Margareta ir viena tiem Bobolo iemītniekiem, kas tagad izbauda jaunus sanitāros apstākļus. Piekļūt tīram ūdenim, parūpēties par higiēnu nu ir daudz vienkāršāk, un Margare-

tai ir vairāk laika, ko viņa izmanto, piedaloties ciematnieku sapulcēs vai veicot mājas soli. Turklāt viņa papildina ienākumus, pinot citiem bizītes un labojot apģērbu. Margaretas pieredze ir iedvesmojošs piemērs, kas rāda, kā piekļuve tīram ūdeni, labāki sanitārie un higiēnas apstākļi var mainīt to cilvēku dzīvi, kam ir invaliditāte, kas ir gados veci vai slimo ar hroniskām slimībām.

Margareta nav vienīgā. Daudzi iedzīvotāji, saņēmuši ieteikumus no vietējo grupu vadītājiem, labprāt dalās pieredzē, kā inovatīvi ierīkot pieejamas sanitārās labierīcības. “WaterAid” un citas projekta partnerorganizācijas, balstoties uz savā darbā pieredzēto, regulāri cenšas pārliecināt politikas veidotājus, ka ūdens un sanitārie apstākļi jānodrošina visiem Ugandas iedzīvotājiem.

ES Ūdens instruments palīdz nodrošināt dzeramo ūdeni un sanitāros apstākļus grūtībās esošiem vietējiem iedzīvotājiem un gādā par ilgtspējīgu ūdens pārvaldību un apsaimniekošanu

- ➔ Tīrs ūdens un labi sanitārie apstākļi ir svarīgs priekšnoteikums, lai mazinātu mātes un bērna mirstību un sekmīgāk cīnītos pret slimībām.
- ➔ Ugandā ar ES Ūdens instrumenta atbalstu ir īstenoti 17 projekti par 39,4 miljoniem eiro.
- ➔ Šis projekts Ugandas ziemeļaustrumos turpināsies piecus gadus un izmaksās divus miljonus eiro.
- ➔ To īsteno Amurijas, Katakvi, Masindi, Kibuku, Pallisas un Napakas rajonos, ko agrāk bija pārņēmuši konflikti.
- ➔ Kopš projekta sākuma 2011. gada maijā tīrs dzeramais ūdens nu ir pieejams vēl 100 913 cilvēkiem, kam agrāk tas bija liegts.
- ➔ Vēl 231 049 cilvēkiem ir nodrošinātas mācības par sanitārijas un higiēnas jautājumiem.

Margaretai nu ir laiks, lai iesaistītos citās saimnieciskajās darbībās.

Jaunā ātrās palīdzības automašīna pēdējā brīdī paguva jauno māmiņu Liziju nogādāt no ciema klīnikas uz 180 kilometru tālo slimnīcu.

Ātrgaitas glābēji — ātrās palīdzības dienests Zimbabvē

Elizabete Mojana, kuru visi parasti sauc par Liziju, priecājas, ka ir palikusi dzīva. Slaidajai 24 gadus vecajai sievietei no Mabejas ciema Čipingē ir paveicies — viņa izdzīvoja divpadsmitarpus stundu ilgās dzemdībās, balansējot uz robežas starp dzīvību un nāvi. Neatliekamās palīdzības dienests paguva viņu nogādāt no vietējās ciema klīnikas uz 180 kilometru tālo Čiredzi slimnīcu.

Lizijas dzimtais ciems Mabeja atrodas Zimbabves austrumu provincē Manikalendā, Čipinges rajonā. Tas ir lauku apvidus, kur valda sausums un nabadzība, bet darbu atrast ir grūti. Lizijai tā arī neizdevās atrast darbu, un viņas vīram nācās doties strādāt uz Dienvidāfriku kā migrējošam strādniekam, lai nopelnītu iztiku sievai un diviem bērniem — trīsgadīgajai Džūditai un sešgadīgajam Bongam. Neraugoties uz visām grūtībām, Lizija nopriecājās, sapratusi, ka atkal ir gaidībās. “Bērni — tā ir svētība,” viņa saka.

Gaidot ģimenes pieaugumu, Liziju tomēr māca pārdomas, ņemot vērā līdzšinējo pieredzi dzemdībās. Ciematu klīnikās, kā Mabejā, bieži trūkst instrumentu, zāļu un lietpratīgu vecmāšu. Ja dzemdības ievirzās neparedzēti, briesmas draud gan mātei, gan bērnam, jo kavēšanās ceļā uz labāk aprīkotu slimnīcu var maksāt dzīvību. “Baidījos, vai kaut kas nenoties greizi. Man nav mašīnas, klīnikai nekad nav bijis sava transporta, un es raizējos, kas notiks, ja radīsies sarežģījumi,” saka Lizija. Mabejas klīnika tomēr saņēma vienu no 63 ātrās palīdzības apvidus mašīnām, ko Eiropas Savienība

Māsa Zamisa un jaunā māmiņa Lizija Mojana ar četrīšiem. Foto: UNFPA

piešķīra lauku, rajonu un misiju slimnīcām, īstenojot *UNFPA* programmu mātes veselības uzlabošanai.

Kad 2014. gada jūnijā Lizijai sākās dzemdības, viņa vispirms devās uz Mabejas klīniku, un sākumā viss likās labi. Piedzima puisītis: tikai 1,8 kg smags, bet vesels. Tad sākās neparedzētais. Gan Lizijai, gan Mabejas klīnikas personālam uzkrīta kā sniegs uz galvas, kad izrādījās, ka viņam tūlīt piebiedrosies vēl trīs mazuļi. Situācija bija kritiska; Lizija mocījās sāpēs, un viņai steigšus vajadzēja nopietnāku ārsta palīdzību.

“Biju tiešām pārbijusies,” Lizija atceras. “Domāju, ka tūlīt šeit pat izlaidīšu garu.” Viņai par pārsteigumu uzreiz tika sagatavota ātrās palīdzības mašīna, kas dzemdētāju nogādāja Čečečes Sv. Pētera slimnīcā. “Ārsti uzreiz man veica ultrasonogrāfiju. Viņi galvu vien nogrozīja un teica, ka nespēšot man palīdzēt. Tad mani atkal ielika ātrajā palīdzībā, un mēs drāzāmies uz Čiredzi centrālo slimnīcu, kas atrodas 180 kilometrus no Mabejas.”

Māsa Langeliša Zamisa, kas atbild par uzņemšanu dzemdību nodaļā, stāsta, ka Lizijas stāvoklis ierašanās brīdī bijis ļoti smags. “Kad viņu ievada, sieviete bija zaudējusi daudz asiņu un cieta no pēcdzemdību asiņošanas un citām komplikācijām, jo process bija ļoti ieildzis,” viņa atceras. Māsa Zamisa uzreiz nogādāja Liziju operāciju zālē, kur ārsti viņai veica ķeizargriezienu. Pasaulē nāca vēl divi zēni un meiteņi. Rezultāts pārsteidza pat pieredzējušo māsu Zamisu: “Par spīti ilgajām dzemdībām, visi trīs zīdaiņi bija veseli. Tas bija īsts brīnums.”

Pirms pieciem gadiem Lizijai viss būtu varējis beigties daudz ļaunāk. Zimbabves veselības nozare bija uz sabrukuma sliekšņa. Ekonomiskās un politiskās krīzes dēļ jau daudzus gadus trūka naudas, un daudzi ārsti devās strādāt uz ārzemēm, slimnīcu aprīkojums bija novecojis, bija izsīkuši svarīgāko zāļu un medicīnas materiālu krājumi. Sieviešu mirstība dzemdībās bija sasniegusi līdž šim visaugstāko līmeni — uz 100 000 jaundzimušo 960 dzemdētājas mira dzemdībās.

Tagad Lizijai jātiek galā ar sešām atvasēm, viņai neatliek daudz laika, lai prātotu par skaitļiem. Vienu gan viņa zina — toreiz dzīvība karājās mata galā. “Manis šobrīd nebūtu starp dzīvajiem, ja ātrā palīdzība mani nebūtu tik ātri aizrāvusi uz slimnīcu, kur izdevās mani glābt.”

“ Par spīti ilgajām dzemdībām, visi trīs zīdaiņi bija veseli. Tas bija īsts brīnums.

”

Māsa Zamisa

Sveiki un veseli — Lizija Majana un viņas četrīši. Foto: UNFPA

ES atbalsta veselības nozari Zimbabvē, finansējot Veselības nozares pārejas fondu (*HTF*), ko pārvalda *Unicef* un koordinē Veselības un bērnu aprūpes ministrija

- ➔ Eiropas Savienība piecu gadu laikā piešķirusi *HTF* 75 miljonus eiro.
- ➔ Mātes mirstības rādītājs kopš 2010. gada ir samazinājies no 960 līdz 614 nāves gadījumiem uz 100 000 dzīviem jaundzimušajiem.
- ➔ Ievirze ir pozitīva, taču skaitlis joprojām ir pārāk augsts un krietni pārsniedz 174, kas noteikts Tūkstošgades attīstības mērķos.
- ➔ Lietpratīgu palīdzību tagad nodrošina 80 % dzemdību. Par to var pateikties tādām iniciatīvām kā dzemdību nodaļu uzlabošanas programma.
- ➔ Dzemdību nodaļu uzlabošanas programmā, ko īsteno *UNFPA*, tika piešķirtas 63 ātrās palīdzības automašīnas.
- ➔ Palīdzību ir saņēmušas 150 000 sieviešu 105 dzemdību nodaļās, kas piedalās programmas darbā.
- ➔ Šajā programmā dzemdību nodaļās tika modernizētas, personālam nodrošināja apmācību un veica izglītojošas kampaņas.

Ķīnā pret badu — palīdzība nepietiekamu uzturu saņēmušiem bērniem Pakistānā

Sadžadam Džatam bija tikai deviņi mēneši, kad viņa vecāki Nati un Ali Džati sāka raizēties par viņa dzīvību. Mazais Sadžads, viņu jaunākais dēliņš, neēda kā nākas un bija zaudējis labu tiesu svāru. Māmiņa Nati pirms tam bija pārcietusi divus spontānos abortus un tikai trīs dienas veca bērna nāvi. Tagad viņa no sirds cerēja, ka Sadžadam veiksies labāk. Viņa ar vīru bija darījuši visu, lai palīdzētu mazulītim, pat aizņēmušies naudu, lai samaksātu par trīs mēnešus ilgu ārstēšanos, kas bija visai dārga, lai gan labuma no tās nebija.

Kad “Merlin” uztura speciālisti 2014. gada janvārī apmeklēja ģimenes ciematu Hadžiumerdžatu, viņi pārbaudīja Sadžada veselības stāvokli. Izrādījās, ka mazais ir novārdzis nepietiekama uztura dēļ. Tam vēl pievienojās drudzis un caureja. Šādā stāvoklī Sadžada dzīvība bija apdraudēta. Speciālisti ieteica Sadžadu nekavējoties vest uz rajona pilsētu Thatu, kuras slimnīcā bija ierīkots uztura stabilizācijas centrs. Sadžada vecākiem tas nebija tik vienkārši izdarāms, jo vajadzēja, lai kāds parūpētos par pārējiem bērniem. Tēvs nevarēja darbā paņemt atvaļinājumu, jo, strādādams par sargu, pelnīja tikai 3000 rūpiju (ap 27 eiro) mēnesī. Ģimene jau tā tik tikko spēja savilkt galus kopā, turklāt vajadzēja sākt atmaksāt aizņēmumu par Sadžada agrāko ārstēšanu.

“Merlin” piedalās ES finansēta projekta īstenošanā un palīdz sliktā uztura novārdzinātiem bērniem, tādiem kā Sadžadam, un viņu ģimenēm.

Mazais Sadžads veselības pārbaudē.

Par laimi, “Merlin” darbinieki varēja ievietot Sadžadu tuvējā veselības centrā, kur *EU-WINS* projekta ietvaros bija izveidota ambulatorās terapijas programma. Šeit medicīnas darbinieks uzreiz izrakstīja zāles, ar kurām mājās ārstēt Sadžada komplikācijas, un māmiņai iedeва zīdāinim domātās terapeitiskās pārtikas *RUTF* nedēļas devu, kas bija gatava lietošanai.

“

Pēc dārgās trīs mēnešu ārstēšanas mēs jau bijām zaudējuši cerības, bet nu Sadžadam iet labi. Es tā priecājos, ka viņš kārtīgi ēd un var bez maksas saņemt papildu zūtu, padomus un aprūpi.

”

Māmiņa Nāti

Nāti iepriekš bija pārtraukusi zīdīšanu, bet “Merlin” speciālisti viņai ieteica to atsākt un turpināt, līdz Sadžadam būs palikuši divi gadi. Nāti gan sākumā bija visai skeptiska, tomēr beigās piekrita sākt speciālistu ieteiktos relaktācijas vingrinājumus. Tagad viņai ar zīdīšanu nav nekādu problēmu, un viņa saka, ka tā jūtoties mierīgāk. Pēc divu mēnešu ārstēšanās kursa Sadžads ir vesels pēc visiem rādītājiem un sver 7,7 kilogramus.

Nāti ir laimīga: “Pēc dārgās trīs mēnešu ārstēšanas mēs jau bijām zaudējuši cerības, bet nu Sadžadam iet labi. Es tā priecājos, ka viņš kārtīgi ēd un var bez maksas saņemt

papildu zūtu, padomus un aprūpi. Tas nozīmē, ka man atliek laiks arī pārējiem bērniem un mājas solim,” viņa saka. Viņai ir vairāk laika arī izšķūšanai, kas ir nozīmīgs papildinājums ģimenes budžetam.

Sadžada tēvs viņai piekrīt. “Pateicoties “Merlin”, mūsu dēls tagad ir vesels. Esmu ļoti pateicīgs uztura speciālistiem, kas palīdz Thatas rajona nabadzīgajiem bērniem. Un es slavēju Dievu, ka mans Sadžads tagad ir daudz aktīvāks un mundrāks,” saka Ali. Abi vecāki pauda savu pateicību, aktīvi iesaistoties “Merlin” darbā. Nāti tagad vada krūts barošanas grupu savā ciematā un brīvprātīgi konsultē par uzturu. Līdz šim viņa konstatējusi piecus gadījumus, kad bērni cieš no nepietiekama uztura, un visi pieci ir nosūtīti uz ambulatoro centru. Ali aktīvi piedalās ciemata veselības komitejas darbā un brīvprātīgi palīdz uztura speciālistu komandai.

ES finansēto projektu *EU-WINS* sāka īstenot 2013. gadā. Tajā palīdzēja tūkstošiem bērnu un viņu ģimenēm

- ➔ Pakistānā ir augsts mātes un bērna mirstības rādītājs. Līdz 5 gadu vecumam mirst 87 no 1000 dzīviem piedzimušajiem bērniem.
- ➔ Projektā pārbaudīja 160 000 bērnu līdz 5 gadiem un 50 000 jauno vai topošo māmiņu, noskaidrojot, vai viņi necieš no nepietiekama uztura.
- ➔ Gandrīz 33 000 apsekoto bērnu konstatēts pilnvērtīga uztura trūkums smagā vai vidējā formā.
- ➔ Vidēji akūtu pilnvērtīga uztura trūkumu atklāja arī vairāk nekā 7000 grūtnieču un barojošu māmiņu.
- ➔ “Merlin” ambulatorās terapijas programmā pacienti tiek ārstēti uz vietas un saņem arī vakcinācijas un uztura uzlabošanas pakalpojumus.

Nati ar dēlu Sadžadu, kurš tagad ir vesels.

Malalaja, jauna sievietē ar garīgās veselības traucējumiem, ārstējas Afganistānas vienīgajā psihiatriskajā slimnīcā.

Psiholoģe Karšna Samadajara sniedz psiholoģisku atbalstu tādām pacientēm kā Malalajai Kabulas psihiatriskajā slimnīcā, kas ir vienīgā šāda veida ārstniecības iestāde Afganistānā.

Viņa nav viena — atbalsts psihisko slimību ārstēšanai Afganistānā

Malalaja (vārds ir izdomāts, lai aizsargātu identitāti) dzimusi Afganistānas vidienes austrumu provincē Maidanvardakā. Ģimenē viņa bija viena no sešiem bērniem un kopš piecu gadu vecuma allaž dzīvojuši, baiļu māks. Tēvs mājās bieži bija vardarbīgs. Malalaja katru dienu baidījās no brīža, kad tēvs pārnāks no darba, jo nebija zināms, kāds viņam būs garastāvoklis.

Kļuvusi vecāka, viņa uzzināja, ka tēvam ir garīgās veselības traucējumi, kas izraisījuši depresiju, neprognozējamu un agresīvu uzvedību un psihosomatiskas problēmas.

Kad meitenei palika 13 gadi, ģimene pārcēlās uz Kabulu. Līdzīgi daudziem citiem afgāņiem, kas uz galvaspilsētu pārceļas labākas dzīves meklējumos, viņi apmetās vienā no daudzajiem trūcīgajiem Kabulas rajoniem.

Tad tēvam jau bija diagnosticēta slimība, un viņš bija sācis ārstēties. Sāka iet labāk. Taču astoņi baiļu gadi bija darījuši savu un iedragājuši Malalajas psiholoģisko līdzsvaru. Viņai bija depresija, viņa pastāvīgi izjuta fizisku diskomfortu, un meitenes rokas un kājas bieži vien bez iemesla kļuva ledaini aukstas. Kad uznāca lēkmes, viņa slikti izturējās pret visiem apkārtējiem, meta pa gaisu priekšmetus un raudāja.

“Man nav spēka, un laiks stāv uz vietas. Pasaule ir pārāk šaura un tumša. [...] Dzīvei nav nekādas jēgas. Reizēm es domāju par pašnāvību, bet tad atceros par tēvu un nevaru padarīt sev galu.”

Psihiskās problēmas Afganistānā ir plaši izplatītas. 2004. gadā veiktā aptaujā (jaunāku datu nav) konstatēts, ka 68 % respondentu ir depresija, 72 % māc trauksmes izjūta un 42 % cieš no posttraumatiskā stresa sindroma. Diemžēl zināšanu trūkuma, kultūras barjeras, labi apmācītu speciālistu un piemērotas infrastruktūras trūkuma dēļ cilvēki bieži nevēlas atzīt savas garīgās problēmas un laikus nemeklē palīdzību.

“*Es uz slimnīcu nāku, lai izārstētos. Esmu pateicīga savai ārstei, psihoterapeitei un psihosociālajai konsultantei, kas man ir daudz palīdzējušas. Jūtu, ka spēšu izveseļoties.*

”

Malalaja

Malalaja tur satika psihosociālo konsultanti un psihoterapeiti, kuras kopš tā laika ar viņu strādā. Abas speciālistes ir sievietes. Tā kā slimnīcā strādā ne tikai vīrieši, bet arī ārstes, medmāsas, vecmātes, psihoterapeites un konsultantes, citām sievietēm nu ir iespēja vērsties pie viņām. Valstī, kur vietējās paražas sievietei liedz ārstēties pie vīrieša, tas ir ļoti svarīgi un paver iespējas.

Tagad Malalajai klājas labāk. Iespējams, viņai vēl būs garš ceļš ejams līdz pilnīgai atlabšanai un garīgā līdzsvara atgūšanai, bet nu viņai ir pieejams ārstu padoms, norādījumi un atbalsts.

“Es uz slimnīcu nāku, lai izārstētos. Esmu pateicīga savai ārstei, psihoterapeitei un psihosociālajai konsultantei, kas man ir daudz palīdzējušas. Jūtu, ka spēšu izveseļoties.”

Psiholoģe Karšna Samadajara Kabulas psihiatriskajā slimnīcā pieņem pacienti, kas cieš no kara traumu un tuvinieku zaudējuma dēļ iegūtām psiholoģiskām problēmām.

ES ir palīdzējusi Afganistānas iedzīvotājiem atgūt garīgo veselību kopš 2007. gada, kad garīgās veselības joma tika iekļauta veselības pamatpakalpojumos

- ➔ Aptaujā konstatēts, ka 72 % respondentu māj trauksmes izjūta un 42 % cieš no posttraumatiskā stresa sindroma.
- ➔ ES ir atvēlējusi septiņus miljonus eiro Afganistānas garīgās veselības programmām.
- ➔ ES piešķir atbalstu Kabulas psihiatriskās slimnīcas remontam. Visā valstī tā ir vienīgā, kas sniedz šādus pakalpojumus.
- ➔ ES atbalsta garīgās veselības speciālistu (galvenokārt psihologu un psihiatru) kvalifikācijas celšanu.
- ➔ ES atbalstīja Starptautisko psihosociālo organizāciju, kas apmācīja 140 psihosociālos konsultantus no 34 provincēm.

5. Miers un drošība

Septiņdesmit gadus pēc Otrā pasaules kara beigām vēl joprojām ir valstis, kuras plosa konflikti un vardarbība un kuru iedzīvotājiem ik dienu nākas dzīvot nedrošībā un nabadzībā, līdz ar to jebkādi mēģinājumi panākt ilgtspējīgu attīstību bezcerīgi izgāžas. Labākais risinājums būtu izveidot kopēju, visaptverošu pieeju — no agrīnas brīdināšanas un konflikta novēršanas līdz nenovēlotai atjaunošanai, stabilizācijai un miera veidošanai. Attīstības politikai un programmām jāietver konfliktu risināšana, jāveido izturētspēja un jāpalīdz skartajām valstīm atgriezties uz ilgtspējīgas attīstības ceļa, lai to tautas varētu dzīvot stabilā sabiedrībā, kur valda miers.

Šim Filipīnu ciematam jāatbrīvojas no bīstama kara laika mantojuma — nesprāgušiem lādiņiem.

No karalauka par spēles laukumu Filipīnās

“Es ļoti priecājos par cilvēkiem, kuri palīdz mums atgūt cerību. Mēs nevarējām atgriezties savā ciematā, jo mājas kara laikā bija nodegušas, turklāt baidos, ka tur vēl ir atliku likām nesprāgušu lādiņu. Vispirms jānovērš šis apdraudējums, un tad varēsīm atjaunot ciematu,” saka Tantua Dikatula, 65 gadus veca musulmaņu sieviete, kas agrāk dzīvoja Dienvid-filipīnās, Lumbakas ciematā.

Viņa nupat ir apmeklējusi Šveices Atmīnēšanas fonda organizēto pasākumu, kur vietējiem iedzīvotājiem tika stāstīts par nesprāgušajiem lādiņiem un ar to saistīto apdraudējumu. Nesprāgušie lādiņi ir granātas, mīnmetēju lādiņi, prettanku šāviņi, raķetes vai no lidmašīnām nomestās bumbas, kas nav eksplodējušas.

“Pēc tā, ko šodien uzzināju, es nesprāgušam šāviņam ne pirkstu nepiedurtu pat tad, ja man par to piedāvātu veselu miljonu,” pēc prezentācijas noskurinās Mondedžara, kristiešu sieviete no tuvīnā Inudaranas ciemata.

Abas sievietes, gan kristiete, gan musulmaniete, ir no reliģiskā ziņā jauktas sabiedrības, ko skāris bruņots konflikts. Filipīnu dienvidos vairāk nekā četrdesmit gadus savā starpā ir karojuši dumpinieki, bruņotas bandas un drošības spēki, nogalinot 120 tūkstošus cilvēku un vēl divus miljonus piespiežot pamest mājas.

Bēmus informē par to, cik bīstami ir nesprāguši šāviņi.

2000. gadā šim apvidum vairākkārt uzbruka viens no galvenajiem dumpinieku grupējumiem, ko dēvē par Moro islāmiskās atbrīvošanas fronti (*MILF*). Par atbildi valdība sāka visaptverošu karu. Abu sieviešu ciemati atradās karadarbības zonā.

Inudarana, kas vietējā valodā nozīmē “veiksmīgā”, vienas nakts laikā pārvērtās par asiņainu kaujaslauku. Cīņās sprāga granātas, šāva mīnmetēji, no lidmašīnām meta bumbas, starp bruņotajiem spēkiem notika kaujas. Pēc smagiem zaudējumiem *MILF* dumpiniekus piespieda atkāpties kalnos.

Kad cīņas bija beigušās, acīm pavērās posta aina. Visi ciematnieki bija pametuši savu novadu — Inudaranas iedzīvotāju skaits 2001. gada tautas skaitīšanā bija nulle. Vairums ēku bija tiktāl sapostītas, ka vairs nebija atjaunojamas. Drupās ir pārvērtusies arī ciemata vienīgā pamatskola, kuru izpostīja šrapneļu šāviņi un kuras sienās ir ložu caurumi.

Taču tas vēl nebija viss. Tie nedaudzie ciematnieki, kas uzdrošinājās atgriezties, drīz vien saskārās ar vienu no bīstamākajiem kara mantojumiem — nesprāgušiem lādiņiem.

Viens no pārnācējiem bija 15 gadus vecais Nelito Tokiro, kurš smagi savainojās, kad zem kokspalmas atrada nesprāgušu mīnmetēja lādiņu. Viņš mēģināja to izjaukt un pieskārās detonatoram. Lādiņš eksplodēja. Tā kā zēns iepriekš nekad nebija redzējis mīnmetēja lādiņu, viņam nebija ne jausmas, ka tas varētu būt bīstams.

Šveices Atmīnēšanas fonda darbinieki stāsta iedzīvotājiem par risku, ko rada mīnas un nesprāgušie lādiņi, informē vietējo sabiedrību par briesmām un iesaka, kā būtu drošāk rīkoties. Viņi par ikvienu atrasto aizdomīgo objektu ziņo policijai un armijas lādiņu neitralizēšanas vienībām, iesniedz pieprasījumus attīrīt teritoriju no nesprāgušiem lādiņiem un pieprasa citu palīdzību.

Pašlaik Inudarana cenšas pārvarēt pagātnes mantojumu. Konfliktā iesaistītās puses pēc vairāk nekā 16 pārtrūkušu un atsāktu sarunu gadiem nu ir noslēgušas mieru, kārtība ir atjaunojusies, un dažādu reliģiju pārstāvji sadzīvo cits ar citu. 2011. gadā ciemats pieņēma jaunu devīzi “No karalauka par spēles laukumu”, jo tajā pirmoreiz tika sarīkotas skeitborda sacensības. Tās tagad atkārto ik gadu, un ciematnieki apgalvo, ka viņu trase esot garākā visā Āzijā. Vismaz dažas no sagrautajām mājām ir uzceltas no jauna, ir parādījušās arī jaunas ēkas — tādas kā medicīnas centrs un dienas aprūpes centrs. Tomēr darāmā vēl ir daudz; skolas vietā rēgojas tikai drupas, un daudzie nesprāgušie lādiņi apdraud iedzīvotājus.

“Es ļoti priecājos par cilvēkiem, kuri palīdz mums atgūt cerību.”

”

Tantua Dikatula

ES kopš 2009. gada atbalsta miera procesu Filipīnās. Tas nozīmē tiešu palīdzību miera sarunās, humanitārā stāvokļa un cilvēktiesību situācijas novērošanu, kā arī uzticēšanās vairošanu un rekonstrukcijas darbus

- ➔ Mācības par mīnu radīto apdraudējumu tiek rīkotas ES finansētā projektā, ko īsteno Šveices Atmīnēšanas fonds sadarbībā ar Filipīnu sauszemes mīnu aizlieguma kampaņu.
- ➔ Filipīnu valdība ir noslēgusi vienošanos ar Moro islāmiskās atbrīvošanas fronti par nesprāgušo kara objektu kopīgu aizvākšanu.
- ➔ No 330 apsekotajiem ciematiem trešajā daļā mētājas nesprāguši lādiņi.
- ➔ Eksplozējot mīnām un nesprāgušajiem kara laika lādiņiem, bojā gājuši 79 cilvēki.
- ➔ 47 000 cilvēku ir piedalījušies mācībās par risku, ko rada šie objekti.
- ➔ Projektā palīdzēts attīrīt 65 000 hektāru zemes no nesprāgušiem lādiņiem. Tas nozīmē drošību 122 000 cilvēku.

BABALAH! Brīdinājuma zīmes sabiedrības uzmanības pievēršanai.

Otra iespēja būt bērnam Kongo Demokrātiskajā Republikā

“Kad es dejoju, jutos labi — jutos spēcīgs un lepns,” saka 16 gadus vecais Žans Gulesa (*). Žans ir viens no 46 bērniem, kas piedalās atpūtas un radošajās aktivitātēs bērnu “drošajā mācību telpā” Maibano ciematā, kas atrodas Dienvidkivu provincē Kalehe teritorijā. “Mamma nomira, kad es vēl biju autiņos, bet mans tēvs ir kareivis. Esmu viņu redzējis tikai divreiz mūžā.”

Šāds sirdi plosošs stāsts vēsta par daudziem bērniem, kuri dzīvo šajā Kongo Demokrātiskās Republikas (KDR) austrumu ciematā ar aptuveni 9000 iedzīvotāju. Stāsts par zaudējumu un cīņu kara dēļ, par kuru viņiem ir maz saprašanas. Ielgušais konflikts KDR austrumu daļā ir dramatiski izmainījis dzīvi tūkstošiem bērnu. Daudzi ir pieredzējuši vecāku, brāļu, māsu vai citu radnieku nāvi, cietuši no fiziskas un seksuālas vardarbības, pārcietuši neizsakāmu emocionālu traumu. Miljoniem tika laupīta “normāla” bērība, viņiem nekad nebija iespējas iet skolā.

Kalnu grēdu ieskaustajā Maibano ciematā pagaidām viss ir mierīgi. Tā tas ir kopš pērnā decembra, kad notika pēdējais uzbrukums. Šeit dzīvo ģimenes, kuras bijušas spiestas atstāt viņpus kalnu grēdām esošos ciematus. Lielākā daļa Maibano vietējo iedzīvotāju jau agrāk ir pārvietoti, daudzi pat vairākas reizes.

Konflikts KDR ir radījis traumu daudziem bērniem. Viens veids, kā atvieglot viņu ciešanas, ir dot viņiem izglītību.

Kongo Demokrātiskajā Republikā īstenotais projekts “ES miera bērni” palīdz vismaz 2000 konflikta vissmagāk skarto bērnu valsts austrumdaļā.

Foto: ES/ECHO/ Martin Karimi

Kongo Demokrātiskajā Republikā izglītības sistēma jau tā ir ļoti vāja. Periodiskie konflikti austrumos izglītību ir tikai pasliktinājuši. Dažas skolas ir bijušas vairākkārt slēgtas nedrošās situācijas dēļ, kas būtiski traucēja mācīties. Mai-

bano, tāpat kā lielākajā daļā Kongo austrumu daļas lauku teritoriju, ir sliktā skolu infrastruktūra. Šajos at-tālajos konfliktu perēkļos ir grūti atrast un noturēt kvalificētus skolotājus.

Dezire Baraka (*) ir 17 gadus veca un kopš agras bērnības ir bārene. Viņas vienīgā radniece ir māsa, kura apprecējās un pameta Maibano ciematu. “Es pārtieku no labu samāriešu žēlastības, viņi mani pieņēma par savu meitu. Es viņiem palīdzu apdarīt mājas darbus un dažkārt arī fermā; tagad esmu sākusi iet šajā mācību centrā. Es nekad neesmu gājusi skolā, bet tagad mācos lasīt un rakstīt.” Dezire apgūst paātrināto mācību programmu, kas paredzēta 13–18 gadus veciem jauniešiem, kuriem nav bijusi iespēja iet skolā.

“Ārkārtas situācijās un it īpaši ilgstošas krīzes gadījumā, kāda ir Kongo Demokrātiskajā Republikā, izglītībai var būt liela nozīme, jo tā dod aizsardzību bērniem un jauniešiem, līdz ar to palīdzot dzīvot un atvieglot ciešanas,” saka Eiropas Komisijas humānās palīdzības konsultante Anna-bella Vasēra, kura strādā Bukavu. “Tāpat kā citās humānās palīdzības jomās, ir būtiski, lai palīdzība nonāktu visvairāk skartajās zonās un pie šo zonu iedzīvotājiem. Tomēr tādā

valstī kā KDR, kur izglītību ietekmē arī nabadzība un sliktā pārvaldība, ir grūti noteikt, kurās zonās palīdzība nepieciešama visvairāk.”

ES projekta “Miera bērni” mērķis ir nodrošināt izglītību 2000 bērnu, kuri cietuši KDR konfliktā. Izglītība ir svarīga gan visu bērnu, it īpaši konfliktos cietušo, aizsardzībai, gan viņu attīstībai. Šajā iniciatīvā ir iecerēts bērniem sniegt psihosociālu atbalstu un palīdzēt dzīvot kaut cik normālu dzīvi.

“Šie bērni šaujamiročus ne vienmēr uztver kā draudus. Viņi ir pieraduši redzēt bruņotus vīrus,” saka projekta koordinators Džastins Kaseke no organizācijas “War Child Holland”. “Tomēr viņi tieši izjūt konflikta sekas savā dzīvē un vietējā sabiedrībā.”

Organizācija “War Child Holland” atzīst, ka vēl ir neapmierinātas vajadzības. “Šeit milzīga problēma ir izglītības trūkums,” skaidro Džastins. “Ļoti daudziem bērniem nerodas iespēja iegūt formālu izglītību, un ES projektā “Miera bērni” mēs palīdzam tikai nelielai daļai.”

ES iniciatīva “Miera bērni” uzlabo izglītības kvalitāti četrās Dienvidkivu teritorijās, apmācot skolotājus, nodrošinot mācību materiālus pasniedzējiem un skolēniem, dodot bērniem drošu atpūtas un mācību vietu, piedāvājot pamatizglītību un profesionālo sagatavošanu, un bērniem, kuri īsu laiku nav gājuši skolā, palīdzot vieglāk apgūt iekavēto mācību vielu.

Dezire Baraka mācās alfabētu, bet drīz viņa pievienosies profesionālās apmācības kursam, kurā viņa apgūs šūšanas prasmes. “Kolīdz pratīšu uzšūt apģērbu, es pelnīšu sev iztiku pati,” viņa apgalvo.

Ārkārtas situācijās un it īpaši ilgstošas krīzes gadījumā, kāda ir Kongo Demokrātiskajā Republikā, izglītībai var būt liela nozīme, jo tā dod aizsardzību bērniem un jauniešiem, līdz ar to palīdzot dzīvot un atvieglot ciešanas.

Annabella Vasēra, Eiropas Komisijas humānās palīdzības konsultante Bukavu

Ar ES iniciatīvu “Miera bērni” ES tiecas mainīt karā cietušo bērnu likteni uz labo pusi. Iespēja iegūt izglītību ir viens no labākajiem veidiem, kā palīdzēt meitenēm un zēniem veidot stabilu nākotni

- ➔ Iniciatīva finansē tādus projektus konflikta skartajos reģionos, kas bērniem nodrošina iespējas iegūt izglītību un psiholoģisko atbalstu.
- ➔ Līdz šim ES ir piešķīrusi 12,7 miljonus eiro “Miera bērnu” projektiem visā pasaulē (1,39 miljonus eiro KDR projektiem).
- ➔ Līdz šim iniciatīva ir palīdzējusi aptuveni 270 000 pasaules zēnu un meiteņu.
- ➔ 2014. gadā ES piešķīra 63 miljonus eiro vērtu vitāli svarīgu palīdzību KDR un bēgļiem kaimiņvalstīs.
- ➔ KDR desmitiem gadu ilgušais konflikts ir smagi iedragājis izglītību. Daudzas skolas ir izpostītas vai slēgtas.
- ➔ Iespēja iegūt izglītību ir vairāk nekā 40 000 KDR bērnu, kas bijuši iesaistīti bruņotos grupējumos, cietuši no vardarbības vai nav aprūpēti.

Savukārt jaunais Žans, klusas balss īpašnieks, cer pabeigt mācības vidusskolā un kļūt par profesionālu mākslinieku. “Sešu gadu vecumā es sāku mācīties dejot. Kad es dejoju, liekas, ka viss ir kārtībā; es vairs nedomāju par savām problēmām. Tas ir tas, ko gribu savā dzīvē darīt.”

(*) Bērnu vārdi ir mainīti, lai aizsargātu viņu identitāti.

Bērni mācību centrā Maibano ciematā (Kalehe teritorija Dienvidkivu, KDR).

Foto: ES/ECHO/ Martin Karimi

Ukrainā vairāk nekā 1,2 miljoni cilvēku ir pārvietoti; tādas organizācijas kā “Vostok SOS” strādā bez atelpas, lai viņiem atvieglotu dzīvi.

Palīdzība Ukrainā tiem, kas visu zaudējuši

Vairākas nedēļas pavadījušas nepārtrauktā apšaudē, Marina Annenkova un viņas četrgadīgā meitiņa Sofija pameta kara izpostīto Austrumukrainas pilsētu Krasnij Luč. Šo Luhanskas apgabala pilsētu bija sagrābuši bruņoti kaujinieki. Marina ar meitu paglābās Kijevā, lai tur sāktu jaunu dzīvi.

Pēc ANO datiem, Marina ir viena no vairāk nekā 1,2 miljoniem valsts iekšienē pārvietoto cilvēku, kas 2015. gada aprīļa beigās reģistrēti Ukrainā.

Ierodoties Kijevā, Marinai nebija ne jausmas, kā viņas pārcietīs rudeni bez darba un bez dzīvesvietas. Par laimi, pilsētā ir “Vostok SOS” birojs, kas varēja palīdzēt.

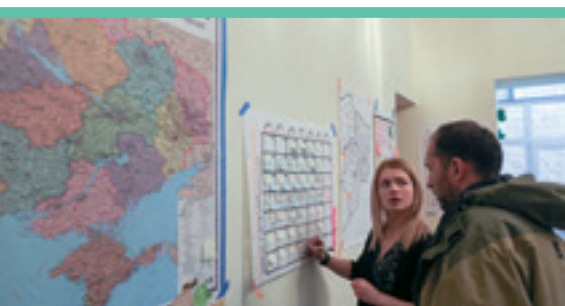
“Vostok SOS” ir bēgļu atbalsta centrs, kas palīdz valsts iekšienē pārvietotām personām un tiem, kuri joprojām dzīvo kara zonā. Šī iniciatīva tika sākta 2014. gada aprīlī ar Eiropas Savienības palīdzību.

“Vostok SOS” birojs kļuva par otrajām mājām daudziem, kas bija spiesti pamest savas mājas. Visas četras istabas piekrautas ar drēbju un materiālu kastēm, un sienas noklātas kartēm un darāmo darbu sarakstiem.

Iniciatīvu sāka aktīvistu no cilvēktiesību organizācijas “Postup”, kas atradās Luhanskā, bet bija spiesta pārcelties uz Kijevu, kad nemiernieki Luhansku ieņēma.

Darba plānošana “Vostok SOS” birojā.

“Lielākā daļa mūsu grupā personiskas pieredzes dēļ zina, ko nozīmē būt bēglim,” skaidro Dvorecka, kura aizbēga no dzimtās Krimas, kad šo pussalu anektēja Krievija.

Grupā ir kādi 35 brīvprātīgie, lielākoties no Austrumukrainas, viņi strādā visu diennakti, palīdzēdami bēgļiem no okupētā Donbasa un Krimas. Kopš iniciatīvas sākuma pirms pusgada šie brīvprātīgie ir palīdzējuši gandrīz 11 000 cilvēku atrast pagaidu patvērumu. Viņi palīdz arī ar informāciju par to, kā reģistrēties jaunajā dzīvesvietā, jo reģistrēšanās ir obligāta, lai saņemtu valsts maksājumus, kā arī sniedz juridisku palīdzību.

Marina ir pateicīga par saņemto palīdzību. “Viņi palīdzēja sagādāt siltu apģērbu man un manai meitai Sofijai, un vēlāk arī manam vīram,” viņa paskaidro. “Viņi mums iedeva arī paku, kurā bija viss tūlītēji nepieciešamais,” viņa atceras.

Oleksandra un viņas komanda seko arī ķīlniekiem. Viņasprāt, tas ir viens no viņas smagākajiem uzdevumiem. Pa uzticības tālruni viņi ik dienas saņem simtiem zvanu. “Cilvēki dažkārt zvana pat pulksten trijos rītā, ja atgadījies kas ļauns vai viņi uzzinājuši, ka sagūstīti viņu radnieki,” viņa saka.

Viņa atceras, ka vasarā, pretteroristu operācijas viskarstākajā laikā, viņi saņēma līdz pat 500 telefona zvaniem dienā. Tagad organizācijai “Vostok SOS” ir informācija par aptuveni 800 gūstekņu, un tā uztur sakarus ar gūstekņu ģimenēm. Viņiem arī ir cilvēki, kuri uz vietas risina sarunas par ķīlnieku atbrīvošanu, ja tas iespējams.

“Daudzi ķīlnieki atzīst, ka tikuši spīdzināti,” Dvorecka saka, piemētot, ka visi šie gadījumi vēl ir jāizmeklē. Viņas kolēģis Konstantīns Reuckijs, cilvēktiesību aktīvis no Luhanskas atsauc atmiņā, ka viens no viņu aktīvistiem miris pēc tam, kad vairākas nedēļas bija pavadījis tā sauktās Luhanskas Tautas Republikas kaujiņu gūstā.

Grupas locekļi atzīt, ka viņi ir kļuvuši ne tikai par juridiskās un humānās palīdzības dienestu, bet arī par “psiholoģiskās palīdzības centru”. Papildus palīdzības izsniegšanai viņi savā informatīvajā tīmekļa vietnē ziņo arī par situācijas attīstību valsts austrumos. Vietnes mērķis ir ievākt informāciju, fotoattēlus un videomateriālus par situāciju teroristu kontrolētajos Doņeckas un Luhanskas apgabalos, un lasītāji tajā var uzzināt par jaunākajiem pavērsieniem pretterorisma operācijā.

“Ir svarīgi pastāstīt cilvēkiem, kas notiek, jo pat daudzi, kuri dzīvo Luhanskā, nezina, kas notiek viņu pilsētā,” skaidro Konstantīns.

Koordinatori atzīst, ka ir cilvēki, kuriem viņi vēl nav varējuši palīdzēt, un tas liek viņiem strādāt smagāk un censties atbalstīt visus grūtdieņus.

“Tāds ir mūsu pienākums: palīdzēt tiem, kas zaudējuši visu — dzimto pilsētu, savu iedzīvi un daži pat savu ģimeni,” Konstantīns piebilst.

“Tāds ir mūsu pienākums: palīdzēt tiem, kas zaudējuši visu — dzimto pilsētu, savu iedzīvi un daži pat savu ģimeni.”

”

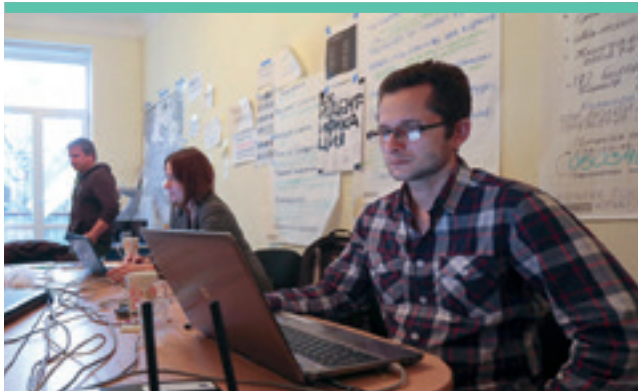
Konstantīns Reuckijs

Šis bēgļu atbalsta centrs tiek finansēts kā daļa no ES atbalsta Ukrainas krīzē cietušajiem

- ➔ Ukrainā 2015. gada aprīļa beigās bija reģistrēti vairāk nekā 1,2 miljoni valsts iekšienē pārvietoto cilvēku.
- ➔ ES finansējums Ukrainai no Eiropas kaimiņattiecību instrumenta 2014. gadā sasniedza 365 miljonus eiro.
- ➔ Ar ES atbalstu “Vostok SOS” sešos mēnešos ir palīdzējusi atrast pagaidu patvērumu 11 000 cilvēku, kas pārvietoti no Austrumukrainas un Krīmas.
- ➔ Turklāt “Vostok SOS” brīvprātīgie konflikta zonās dzīvojošajiem sniedz humāno palīdzību un apgādā ar medikamentiem.
- ➔ “Vostok SOS” ir ieviesusi diennakts uzticības tālruni austrumu reģionu iedzīvotājiem, pa kuru var saņemt juridisku un psiholoģisku palīdzību.

“Vostok SOS” brīvprātīgie.

Policija sieviešu aizsardzībai Dominikānas Republikā

“Vairs nebaidos ne mājās, ne uz ielas. Paldies no visas sirds.”

Šie bija Marijas Santosas vārdi, uzrunājot policistus no Dominikānas nacionālās policijas īpašās vienības darbam ar sievietēm un gadījumiem, kas saistīti ar vardarbību ģimenē.

Marijai ir 24 gadi. Apmēram pirms gada viņai nežēlīgi uzbruka viņas partneris, izdarot četrpadsmit dūrienus ar mačeti. Viņa bija smagi ievainota un baidījās, ka viņš atgriezīsies pabeigt iesākto, īpaši tāpēc, ka viņa bija tik drosmīga un paziņoja par šo brutālo noziegumu īpašajai vienībai.

Kaut arī vienās rētās, tomēr Marija ir atveseļojusies un lēnām atgūst pašāvērtību un pašcieņu. Šajā īpašajā vienībā strādājošā leitnante Vardi Altagrasija Lebrona Krusa un virsseržante Lusija Himenesa Ajbara lielā mērā ir iesaistītas šajā lietā un ar stingru roku vada izmeklēšanu. Nozieguma izdarītājs aizbēga, mainīja savu identitāti un aizgāja pagrīdē, tomēr tika notverts un pašreiz atrodas cietumā. Veselības dienests strādāja, lai likvidētu fiziskās traumas, bet īpašā vienība palīdzēja organizēt terapiju un nodrošināt taisnīgumu.

Šīs ir lieliskas sievietes, ļoti pieredzējušas, nodevušās darbam policijā, viņas spēj būt gan nelokāmas, gan maigas. Abas puda gandarījumu par mācībām, ko organizēja *Pro-familia*, ES atbalstīta nevalstiskā organizācija, kas gādā par

Īpaša policijas nodaļa, mainot cilvēku attieksmi un glābjot dzīvības, cīnās pret vardarbību, kas saistīta ar dzimumu.

Virsseržante Lusija Himenesa Aibara uzlabo policijas darbu un izskauž vardarbību pret sievietēm.

cilvēktiesībām, informētību jautājumā par dzimumu līdztiesību un praktiskām metodēm, kas noder darbā ar sievietēm, kuras ir vardarbības upuri.

Leitnantei Vardi Altagrasijai Lebronai Krusai ilūziju nav; viņa zina, ka šāda vardarbība ir daļa no Dominikānas “mačo” kultūras un ka cīņa rit daudzos līmeņos. Tomēr skaidrs ir arī, ka viņas redzējums un izpratne ir mainījusies un viņas kā policijas darbinieces darbs ir uzlabojies, īpaši tas, ko viņa sauc par “pieeju” upuriem. Vardi ļoti labi zina, ka seksisma kultūrā pret cietušajām sievietēm pārāk bieži izturas kā pret vainīgo pusi.

“

*Vairs nebaidos ne mājās, ne uz ielas.
Paldies no visas sirds.*

”

Marija Santosa

Virsseržante Lusija Himensa Ajbara arī uzrādīja iespaidīgu izpratni par nepieciešamību mazināt vardarbību policijas vienībās. Lusija saprot, ka ir jāpārvar dziļi iesakņojušies vardarbīgas un dzimumu diskriminējošas rīcības modeļi visā sabiedrībā, kā arī policijā. Viņa uzstāj, ka vajag pastiprināti uzrunāt vīriešus, īpaši zēnus, lai mainītu kultūrā sakņoto attieksmi un kļedētu mītus par vīriešu mačo identitāti.

Abas sievietes ir koordinatores mācību darbsemināros, kur piedalās kolēģi policisti un svarīgi sabiedrības pārstāvji, piemēram, skolotāji. Ik mēnesi šajos semināros piedalās 1500 cilvēku.

Vardi un Lusija apgalvo, ka tas ir “lipīgi” un ka tas maina kolēģu darba praksi citās vienībās. Viņas ir objektīvas un profesionālas, labi zina savas valsts kultūru un ir saistī-

tas ar to. Vardi strādā policijā 18 gadus, bet Lusija — 15. Abām ir 10 gadu pieredze, kas gūta, strādājot vienībās, kas nodarbojas ar sievietēm, kuras cietušas no vardarbības, viņas abas zina, ka problēma ir liela, visaptveroša un grūti izskauzama, bet viņu svaigais optimisms aizrauj. Viņas cer ilgtermiņā uzvarēt cīņā un pastāvīgi gādā, lai policijas darbs uzlabotos un vardarbība pret sievietēm samazinātos.

Šī programma ir šķērsojusi nacionālās robežas un ignorējusi visus tabu. Tika pieņemts lēmums par programmu darbam ar policiju, kas principā ir autoritāra institūcija ar īpaši hierarhisku organizāciju, tā ir vīriešu šovinisma piesātināta gandrīz militāra struktūra un kultūra. Programma un policija nav “dabiski” partneri. Tas, ka policija piekrita šai partnerībai un šīm bezkompromisa mācībām, arī ir ļoti pozitīva zīme. Patiesībā liela daļa izstrādātā mācību materiāla par cilvēktiesībām un īpaši dzimumu tiesībām iekļauta vispārējās policijas sagavošanas procedūrās. Informētība jautājumos par dzimumu līdztiesību iekļauta visos policijas apmācības aspektos.

Pateicoties šīm radikālajām pārmaiņām, tādās sievietes kā Marija Santosa tagad var justies drošas un nebaidīties mājās vai uz ielas.

ES stiprina policijas aizsardzību Dominikānas Republikā

- ➔ Dominikānas Republika ir viens no reģioniem Latīņamerikā un Karību jūras reģionā, kur notiek visvairāk ar dzimumu saistītu vardarbības gadījumu.
- ➔ Pēc ANO Iedzīvotāju fonda (UNFPA) datiem periodā no 2007. līdz 2014. gadam šajā valstī tika nogalinātas 1805 sievietes.
- ➔ 17 % sieviešu vecumā no 15 līdz 49 gadiem cietušas no fiziskas vardarbības, bet 5,5 % — no seksuālas vardarbības.
- ➔ ES ir apņēmusies uzlabot pilsoņu drošību Dominikānas Republikā, strādājot ar policiju, tiesu sistēmu un pilsonisko sabiedrību.
- ➔ Šajā projektā piedalījās 790 cilvēki, tostarp policisti, advokāti, instruktori un psihologi.
- ➔ Pateicoties tam, dzimumu tiesības ir iekļautas policijas apmācību programmā.

Valsts policijas iecirknis.

6. Ilgtspējīga un ekoloģiska izaugsme, pienācīgas darbavietas un uzņēmējdarbība

Ekoloģiska pieeja ekonomikā ir īpaši svarīga jaunattīstības valstīm, jo daudzas no tām īpaši smagi cieš no klimata pārmaiņām, dabas katastrofām, pārtikas un degvielas krīzēm un citiem satricinājumiem. Ilgtspējīga un ekoloģiska izaugsme spētu vienlaikus atvieglot nabadzības slogu, aizsargāt vidi un nodrošināt cilvēkiem pienācīgu darbu, ievērojot darba tiesības un standartus, sociālo aizsardzību un sociālo dialogu.

Pašlaik visā pasaulē bez darba ir vairāk nekā 200 miljoni cilvēku. Jaunattīstības valstīs tikai ceturtdaļa iedzīvotāju darbaspējīgā vecumā strādā ienesīgu un pienācīgu darbu, gandrīz 900 miljoni darba ņēmēju un viņu ģimenes dzīvo zem nabadzības sliekšņa. Uzņēmumi ir tie, kas rada darbavietas, jaunievedumus un pārmaiņas, tāpēc no tiem ir atkarīgs, vai veidosies pienācīgi darba apstākļi un atbildīgs un ilgtspējīgs attīstības modelis. Galu galā attīstība nozīmē to, lai ieguldījumi un ekonomiskā darbība būtu izdevīgi ikvienam, vienlaikus aizsargājot mūsu planētu.

Agrāk Vjetnamas tūrisma nozare attīstoties apdraudēja vidi un vietējo sabiedrību, bet tagad valda jauna, ilgtspējīgāka pieeja.

Vjetnamas tūrisma nozare kļūst ilgtspējīgāka

“Apmēram pirms pieciem gadiem daudzi cilvēki Vjetnamā ar tūrisma mārketingu saprata galvenokārt reklāmu,” saka Vjetnamas Valsts tūrisma pārvaldes mārketinga direktora vietnieks Le Tuans Anhs. “Tolaik viss likās vienkārši — jo vairāk tūristu, jo labāk.”

Vjetnamas vispārējā statistikas biroja dati par tūrismu apstiprina Anha teikto: 2000.–2013. gadā ārzemju tūristu skaits Vjetnamā palielinājās vairāk nekā trīs reizes — no 2,1 miliona līdz 7,6 miljoniem, bet iekšzemes tūristu skaits no 11,7 miljoniem līdz veseliem 35 miljoniem.

“Panākumi bija iespaidīgi, bet tad sākām saprast, ka tādas ceļotāju iecienītas vietas kā Halongas līcis lielā apmeklētāju skaita dēļ zaudē neskartās dabas pievilcību,” Anhs saka.

“Bija grūti tikt galā ar cilvēku lielo pieplūdumu un uzturēt infrastruktūru, piemēram, prāmju piestātnes un takas uz alām un skatu platformām. Ūdenī parādījās vairāk atkritumu, un starp tūristiem un vietējiem iedzīvotājiem gadījās nelieli incidenti.”

“Jā, ceļotāju piesaistīšanas ziņā mums izdevās mērķus pat pārsniegt, bet tas notika, nodarot kaitējumu videi un sabojājot attiecības ar vietējiem iedzīvotājiem. Bija skaidrs, ka jāmaina pieeja visā nozarē,” saka Anhs.

Vjetnamas tūrisma reklāmas materiālos tiek izcelts zaļais tūrisms.

“2010. gadā, kad ES ierosināja Vjetnamas valdībai īstenot atbildīga tūrisma programmu, mēs uzreiz sapratām, ka tieši tas mums ir vajadzīgs.”

“Šobrīd noteikti ir gūti lieli panākumi. ES mums piedāvāja ekoloģiskā un sociālā ziņā atbildīga tūrisma programmu, un uz tās pamata esam izstrādājuši tūrisma mārketinga stratēģiju, kas gan tiecas uz izaugsmi, tomēr akcentē kvalitatīvus pakalpojumus, kuri izvērš Vjetnamas tūrisma objektu potenciālu, ņemot vērā ne tikai ekonomisko izdevīgumu, bet arī ietekmi uz sabiedrību un vidi,” piebilst Anhs.

Viņš saka, ka ilgtspējība tagad ir atspoguļota arī nacionālajā tūrisma logotipā — lotosa ziedā, kas spraucas no vārda *Vietnam*.

“Lotosa ziedlapiņas simbolizē Vjetnamas stratēģiskos tūrisma veidus — piekrastes un jūras tūrisma, kultūras tūrisma, dabas tūrisma un pilsētu tūrisma. Pārdomāti izceļot mūsu piedāvājumā dabu un kultūru, mēs ne tikai palīdzam saglabāt dabas un kultūras mantojumu, ar ko mūsu tauta ļoti lepojas, bet arī pievienojam jaunu ekonomisko vērtību videi un tradicionālajai kultūrai. Pieaugošais pieprasījums pēc dabas un kultūras mantojuma tūrisma uzlabo nodarbinātību lauku viesu namos un amatnieku ciematos un dod labus rezultātus dažādās grupās, turklāt viesi, apmeklējot aizsargātās dabas teritorijas, palīdz sarūpēt līdzekļus dabas aizsardzībai,” skaidro Anhs.

Vjetnamas Tūrisma pārvalde un ES tūrisma programma palīdz ilgtspējības principam nostiprināties nozares līmenī, tomēr tie nav tikai centralizēti pasākumi. 2014. gada laikā projekta īstenotāji visā valstī organizēja virkni semināru par atbildīgu tūrisma; tajos piedalījās vairāk nekā 3000 dalībnieku no tūrisma privātā sektora, provinču un rajonu tūrisma pārvaldēm un vietējās sabiedrības pārstāvji, kas strādā ar tūristiem.

“Šie semināri par atbildīgu tūrisma palīdz tūrisma nozares ieinteresētajām personām saprast, cik liela nozīme un kāda atdeve ir ilgtspējībai. Tajos piedāvā praktiskas stratēģijas, kā uzlabot ilgtspējības rādītājus,” saka Anhs.

“Interesanti, kāda Vjetnamā tūrisma joma būs pēc dažiem gadiem,” Anhs pasmaida. “Agrāk mēs vienmēr lauzījām galvu par problēmām, ko rada izaugsme. Tagad, atrodoties ceļā uz ilgtspējību, rodas iespāids, ka paveras bezgalīgas iespējas.”

“Agrāk mēs vienmēr lauzījām galvu par problēmām, ko rada izaugsme. Tagad, atrodoties ceļā uz ilgtspējību, rodas iespāids, ka paveras bezgalīgas iespējas.”

Le Tuans Anhs, Vjetnamas Valsts tūrisma pārvaldes mārketinga direktora vietnieks

ES atbalsta Vjetnamu, piedāvājot tūrisma mārketinga stratēģiju, kurā līdzās izaugsmei ņemta vērā tūrisma ietekme sociālajā un vides jomā

- ➔ 2000.–2013. gadā Vjetnama piedzīvoja lielu tūristu pieplūdumu — ārzemju tūristu skaits pieauga no 2,1 līdz 7,6 miljoniem.
- ➔ Tūrisms Vjetnamai dod 4,5 % no IKP (jeb 6,2 miljardus ASV dolāru) un 1 831 300 darbavietu (3,8 % no kopējā darbavietu skaita).
- ➔ ES programma ir lielākā tūrisma tehniskā atbalsta programma, kas Vjetnamas tūrisma nozarē integrē ilgtspējības principu.
- ➔ Pamatojoties uz ES programmu, ir izstrādāts tūrisma mārketinga stratēģiskais plāns un zīmolu stratēģija.
- ➔ 2014. gadā valstī notika vairāki semināri par atbildīgu tūrisma principiem, kurus apmeklēja vairāk nekā 3000 dalībnieku.
- ➔ ES ir piešķīrusi 11 miljonus eiro šai programmai, kas paredzēta 2011.–2015. gadam.

Vjetnamas kultūra piesaista tūristus.

Nikaragvas zvejnieki rūpējas par nākotni un aizsargā dabiskās dzīvotnes

Pulkstenis ir pieci no rīta, un saules stari vēl nav izspraukušies caur biezo tropu mežu Paderamosas estuārā — rezervātā, kas atrodas Klusā okeāna ziemeļrietumu piekrastē pie Fonsekas līča. Marija Hosē Ernandesa gatavojas sākt savu maiņu un pabarot sārtplankumainās lutjānzivis peldošajā sprostā, kas pieder viņas kooperatīvam Labaljonas komūnas estuārā.

Marija Hosē ir dzimusi un augusi Labaljonā, kas atrodas 186 kilometrus no galvaspilsētas Managvas. Viņu audzināja vecmāmiņa. Meitene jau 8. klasē pameta skolu, lai apprecētos. Tagad viņa strādā par sekretāri un pārstāv Marselino Mendesa kooperatīvu.

Šis kooperatīvs ir specializējies komerciālo zivju, gliemeņu un vēžveidīgo audzēšanā, kas atšķiras no novada tradicionālajām zvejas metodēm. Tas saņem atbalstu no projekta “EcoPesca”, ko finansē Eiropas Savienība un īsteno Spānijas “Friends of the Earth” un fondi *LIDER* un *Coddeffagolf*. Projekta mērķis ir saglabāt jūras bioloģisko daudzveidību un uzlabot dzīves apstākļus 46 zvejnieku ciematos Nikaragvā, Hondurasā un Salvadorā, kuras apskalo Fonsekas līcis.

“EcoPesca” 2011. gadā Nikaragvā veica apsekojumu, kurā konstatēja, ka tur dzīvo 2500 zvejnieku. Vairāk nekā puse no viņiem strādā atklātā jūrā, bet pārējie — estuāros. Tur-

Šis Nikaragvas kooperatīvs attīsta ilgtspējīgu zivjaudzēšanu, kas aizsargā ekosistēmu un nodrošina iztiku vietējiem iedzīvotājiem.

Lutjānzivju audzētavas peldošais sprosts.

klāt 80 % estuāros strādājošo zvejnieku ģimenes galva ir sieviete. Šajās kopienās, kur zveja ir vienīgais iztikas avots, tādi uzņēmumi kā Marselino Mendesa kooperatīvs ļoti palīdz.

Nebija viegli panākt, lai piekrastes zvejnieki ieinteresētos par komerciālajām zivju sugām. Projekts “EcoPesca” palīdzēja zvejniecības nozarē mainīt priekšstatus par zivjauudzēšanu.

“ Es tagad esmu pavisam cits cilvēks. Sākumā par visu bija jācinās, mēs smagi strādājām, un gadījās arī saslimt, bet tagad man ir darbs un pašai savi ienākumi. ”

Marija Hosē Ernandesa

Barodama zivis, Marija Hosē paskaidro, ko viņa dara gan savas ģimenes, gan visas kopienas saimnieciskajai attīstībai. Pirms sešiem mēnešiem kooperatīvs ieguva juridiskas personas statusu, divus hektārus lielu teritoriju, kur strādāt, un komerciālas tiesības pārdot produkciju par labāku cenu. Tas ļauj kooperatīvam stabilāk nostāties uz kājām. “Tagad visas iestādes, organizācijas un sadarbības aģentūras nekavējas ar atbildi. Bez oficiālas atzīšanas viss būtu citādi,” uzskata Marija Hosē.

Kooperatīvs audzē lutjānzivis. Zivis jābaro, līdz tās sasniedz 450 līdz 550 gramu svaru. Barošanā izmanto svaigu garneļu galvas (trīsreiz dienā) vai granulētu zivju barību (divreiz dienā). Lai uzlabotu kooperatīva dalībnieku dzīves līmeni un iegūtu vairāk naudas, tiek audzētas arī gliemenes un vēžveidīgie.

Edvīns Kabaljēro no *LIDER* fonda ir speciālists ilgtspējīgas ekonomikas jautājumos. Viņaprāt, Labaljona ir lieliska vieta, kur īstenot šo darbību, jo pastāv piemēroti vides apstākļi un cieša saikne ar vietējo tūrisma ekonomiku. “No viena sprosta var iegūt 6000 ASV dolāru. Vienas sezonas laikā viņi var aprūpēt piecus sprostus un sešos mēnešos nopelnīt 30 tūkstošus dolāru,” saka Kabaljēro.

Šī ekonomikas iniciatīva ne tikai papildina ģimeņu budžetus, tā ir palīdzējusi panākt, ka strādājošo vidū samazinājies bērnu un jauniešu skaits. Projektā tika iesaistīta Izglītības ministrija un pašvaldības, lai izskaustu bērnu darbu. “Mēs uzskatām, ka bērniem un jauniešiem jāiet skolā, nevis jāstrādā zvejā,” saka Kabaljēro.

Turklāt projekts ir licis pamatus trīspusējai sadarbībai starp Nikaragvu, Hondurasu un Salvadoru. Tās mērķis ir ilgtspējīga zivjauudzēšana un ekosistēmu aizsardzība Fonsekas līcī.

Marija Hosē ir ļoti apmierināta ar kooperatīva darbu un visām pārmaiņām, ko veicinājis ES atbalsts. “Es tagad esmu pavisam cits cilvēks. Sākumā par visu bija jācinās, mēs smagi strādājām, un gadījās arī saslimt, bet tagad man ir darbs un pašai savi ienākumi. Es gribētu iekrāt naudu un nopirkt zemi.”

Projekts “EcoPesca”, ko finansē ES, cenšas saglabāt Fonsekas līča bioloģisko daudzveidību un uzlabot piekrastes iedzīvotāju dzīves apstākļus Nikaragvā, Hondurasā un Salvadorā.

- ➔ Nikaragvas ekonomika lielā mērā ir atkarīga no lauksaimniecības (tostarp zivsaimniecības).
- ➔ Nikaragvā vairāk nekā 60 % lauku ģimeņu ir trūcīgas, bet 25 % dzīvo galējā nabadzībā.
- ➔ Viena no ES prioritātēm ir atbalsts ekonomiskajai attīstībai, īpaši lauku novados.
- ➔ Projekts tiecas uzlabot dzīves apstākļus 46 piekrastes ciematos, kas atrodas trīs valstīs.
- ➔ Projektā liela nozīme ir arī mežu platību atjaunošanai un jūras bruņurupuču saglabāšanai un aizsardzībai.
- ➔ Marselino Mendesa kooperatīvam ir pieci sprostī, kuros ietilpst līdz 5000 zivju. Vienā sezonā var nopelnīt 30 000 ASV dolāru.

Marija Hosē Ermandesa — pie Fonsekas līča esošā Marselino Mendesa kooperatīva sekretāre un pārstāve.

Projekts mazo lauku
saimniecību atbalstam —
ES finansē sīpolu noliktavas
un žāvētavas iekārtas
celtniecību Mboro.

Palīdzība Senegālas sīpolu audzētājiem

Sokhna Faje ir 50 gadus veca septiņu bērnu māte. Viņa ir dzimusi Tiēsā, Senegālā, apmēram 100 kilometru no Dakaras. 1985. gadā viņa devās līdzī vīram uz Mboro, netālu no Tiēsas, jo viņš tur bija atradis darbu. Taču ar vīra pieticīgajiem ienākumiem nebija gana, lai uzturētu visu ģimeni. “Mans vīrs nevarēja viens pats nopelnīt tik daudz, lai pietiktu mūsu iztikai. Es nolēmu ķerties pie lauksaimniecības, lai uz vīra pleciem negultos tik smaga nasta. Rušināties pa zemi man patīk jau kopš bērnības, mans tēvs arī bija zemnieks,” viņa stāsta.

Divus gadus pēc ierašanās Mboro Sokhna sāka īrēt pushektāru lielu lauku, par ko bija jāmaksā 11 eiro no katras ražas. Lauks atradās divus kilometrus no mājas. “Man vajadzēja iet kājām, jo nebija naudas, lai samaksātu par sabiedrisko transportu.”

Sokhna ik rītu pagatavoja brokastis visai ģimenei, paveica mājas soli un devās uz savu lauku. Lauka laistīšanai viņa ņēma ūdeni turpat no akas. Pēc tam viņa atgriezās mājās, lai gatavotu pusdienas. “Man kā sievietei vispirms tomēr bija jādomā par pienākumiem mājās. Vīriešiem ar to nav jāērķinās, ja viņi grib strādāt uz lauka.”

Sokhna vēlāk pieņēma sezonas strādnieku, lai tas palīdzētu lauka darbos. Parasti sezonas strādnieki ir pieejami divus mēnešus pēc sējas sākuma, jo ziemas periodā viņiem darba pietiek. “Sākumā, pirms strādnieka pieņemšanas, es

*Sokhnai Fajei netrūkst pārliecības par nākotni.
Sīpolu noliktava un žāvētava viņai ļaus
divkāršot ieņēmumus.*

strādāju viena pati. Iesēju sēklas un divus mēnešus laistīju. Šajā laikā kopšana un laistīšana ir ļoti svarīga, bet man nebija laika nodoties tikai zemes darbiem, jo mājās gaidīja citi pienākumi. Es zaudēju labu tiesu ražas, jo varēju ierasties laukā tikai tad, kad saule jau bija dienvidū, un karstuma dēļ stādi nīkuļoja,” stāsta Sokhna.

Pirmajā gadā Sokhna izvēlējās lētu un ne visai ražīgu sīpolu šķirni. Viņa ievāca 30 maisus sīpolu, kurus pārdeva tirgotājam par 229 eiro. Tas divreiz pārsniedza viņas vīra mēnešalgu. Sokhna jutās kā debesīs: “Mūsu ģimenei šī nauda bija īsts glābiņš!”

Piekrastes dārzenkopju biedrības priekšsēdētājs Suahibu Diavs, uzzinājis par Sokhnas veikumu, piedāvāja viņai iestāties kooperatīvā. “Es — ar lielāko prieku! Kooperatīvā man pastāstīja par sīpolu šķirni ‘Mercedes’, kas ir ražīgāka. Paņēmu no bankas arī 150 eiro kredītu, kam kooperatīvs deva garantiju. Turklāt kāds spāņu importētājs piekrita pirkt manu produkciju,” viņa piebilst. Pēc ražas novākšanas Sokhna viņam varēja pārdot divas tonnas ‘Mercedes’ sīpolu par 450 eiro.

“Mēs apbrīnojam Sokhnas apņēmību. Viņa ir pirmā sieviete Mboro, kas sāka eksportēt sīpolus,” kooperatīva priekšsēdētājs neslēpj atzinību. Sokhnai, atceroties šo panākumu, no aizkustinājuma aizlūst balss: “Tas notika 2010. gadā, kas man neizdzēšami palicis atmiņā. Tādai sīkražotājai kā man izdevās eksportēt sīpolus uz Eiropu! Tas bija ko vērts.”

Ar laiku Sokhnai izdevās uzlabot darba organizāciju un iegūt plašāku pieredzi. Viņas vīrs devās pensijā un pievienojās viņai lauka darbos. 2012. gadā viņi eksportēja asto-

ņas tonnas par 1200 eiro, bet 2013. gadā 9,5 tonnas par 1425 eiro.

Lauksaimniecībā gūtie ienākumi lieti noderēja visai ģimenei: “Es varēju samaksāt bērnu skolas naudu un pabarot un apgērbt mūs visus.”

Lai turpinātu eksportēt, Sokhnai tagad jāpalielina produkcijas apjoms un galvenais, jāparūpējas par sīpolu uzglabāšanas apstākļiem. Viņa ir saņēmusi atbalstu no Eiropas Savienības, kas finansēja sīpolu žāvētavas un noliktavas būvi. Pirms tam ražotājiem vajadzēja uzreiz pārdot jauno ražu, pirms tā bija sabojājusies. Tagad viņi var sīpolus apžāvēt, uzglabāt tos piemērotos apstākļos un pārdot produkciju izdevīgā brīdī, kad par to var prasīt labu cenu.

“Es labāk gribu sīpolus apžāvēt, lai tie būtu ilgāk uzglabājami, un pārdot brīdī, kad cena ir visaugstākā. Kilogramu sīpolu pārdod par 0,22 eiro, bet, kad tirgū tie aprūkstas, var prasīt pat 0,45 eiro kilogramā! Līdz ar to es rēķinos, ka mani ieņēmumi drīz varētu pieaugt divkārt,” viņa smaidot secina.

“ Es aicinu sievietes nodarboties ar lauksaimniecību, lai izaudzētu sev pārtiku, vairotu ieņēmumus un tādējādi labāk parūpētos par ģimeni.

”

Sokhna Faje, sīpolu audzētāja un Senegālas piekrastes dārzenkopju biedrības biedre

*Noliktavu izmanto gan Sokhna, gan pārējie 1553 Mboro
Piekrastes dārzenkopju biedrības biedri.*

ES tirdzniecības kapacitātes nostiprināšanas un izvēršanas programma Senegālā

- ➔ Tai piešķirts 3,5 miljonu eiro finansējums no 10. Eiropas Attīstības fonda.
- ➔ ES programmas mērķis ir uzlabot lauksaimniecības produktu ražošanu, uzglabāšanu un eksportēšanu Senegālā.
- ➔ Senegālas valdība atbalsta ES un Senegālas Ekonomisko partnerattiecību nolīguma izpildi.
- ➔ ES ir finansējusi piecu noliktavu un sīpolu žāvētavu celtniecību; katrai no tām ir 100 tonnu kapacitāte.

Annalečamija panāk pārmaiņas Šrilankas tējas plantācijās

Indijas okeāna sala Šrilanka, kuras aprises atgādina lāsi, ir izdaudzināta visā pasaulē gleznaino ainavu, kultūras bagātību un aromātiskās tējas dēļ. Tajā izaug trešdaļa pasaules tējas ražas. Slaveno Ceilonas tēju briti Šrilankā sāka audzēt 19. gadsimtā. Arī tagad tā ir viena no valsts galvenajām eksporta precēm un iedzīvotāju ienākumu avotiem.

Mazāk zināma ir Šrilankas tējas plantāciju vēsture, kurai ir vairāk nekā 150 gadu sena pagātne. Daudzi to identificē ar koloniālās varas laiku. Šrilankas tējas plantācijās lielākā daļa strādnieku ir tamili — tā ir Dienvidindijas izcelsmes tauta. Viņu senčus savulaik uz turieni pārvietoja piespiedu kārtā, izveidojot brutālu dzimtbūtniecisku sistēmu. Tās sekas ir jūtamas vēl tagad, jo daudzi tējas plantāciju strādnieki jūtas atstumti savas tautības, valodas un nabadzības dēļ.

Starp viņiem bija arī Annalečamija, savulaik kautrīga un pieticīga jauna sieviete. Tējas plantācijā viņa domāja, ka apstākļi, kuros vēl pirms viņas bija dzīvojušas daudzas strādnieku paaudzes, nekad nemainīsies. Tāpat kā daudziem citiem plantācijas strādniekiem, Annalečamijai bija liegtas pat pilsonības tiesības, līdz 2003. gadā pieņēma likumu par pilsonības piešķiršanu bezvalstniekiem. Viņai bija bail pat sarunāties ar kādu no plantācijas vadības, kur

Šrilankas tējas plantācijās strādnieku apstākļi ir grūti. Jauna iniciatīva iedrošina sievietes prasīt labāku attieksmi.

*Annalečamija plantācijā plūc tējas lapas.
Foto: Care International*

nu vēl prasīt strādnieku tiesību uzlabošanu. Bet situācija mainījās.

Organizācija "CARE International" sāka īstenot atstumto integrācijas iniciatīvu "Including the Excluded", ko finansē ES un kas cenšas uzlabot tējas plantāciju strādnieku dzīves apstākļus. Annalečamija bija viena no tām, kas varēja izbaudīt tās rezultātus. Pateicoties iniciatīvai, viņa rada iekšējo pārlicību un spēku. Pabeigusi mācības par līderību un

ieguvusi iespējas piedalīties lēmumu pieņemšanā, Annalečamija tagad cenšas pakāpeniski izskaust aprobežotos aizspriedumus, kas sievietēm liedz ieņemt svarīgus amatus. Projekta rezultātā viņa ir kļuvusi par vienu no pirmajām arodbiedrības līderēm. Viņa uzdrošinājās mainīt nerakstītos sabiedrības likumus, kas savulaik likās neapstrīdami.

Vēl nozīmīgāka sievietei bija atskārta, ka viņas viedoklis ir svarīgs un ka viņa spēj panākt pārmaiņas. Plantāciju strādnieces ir īpaši neaizsargātas un bieži tiek diskriminētas ģimenē, sabiedrībā un darbavietā. Patriarhālajā dzīves uzskatā sievietēm un vīriešiem ir precīzi definētas lomas: sievietēm jābūt paklausīgām un nav jākrīt acīs, lai gan viņu devums ģimenei un sabiedrībai ir visai nozīmīgs. Tāpēc viņām nekas cits neatliek kā strādāt par tējas lapu plūcējām, kā Annalečamijai. Sievietēm ir ilgāks darba laiks, un gadā sanāk vairāk darba dienu nekā vīriešiem, turklāt viņām jāstrādā zem klajas debess, nereti sliktos laikapstākļos. Ir ziņas, ka plantācijās

viņas bieži kļūst par vardarbības upuriem. Tomēr par vardarbību reti tiek ziņots, un sabiedrības paražas bieži vien to pat attaisno. Nezinādamas, kur prasīt aizstāvību, sievietes tā arī turpina nest pāridarījumu nastu.

Kad Annalečamija kļuva par arodbiedrības līderi, iesūnājušie vīriešu un sieviešu izturēšanās modeļi sāka mainīties. Viņa cer, ka sāksies diskusija par sieviešu tiesībām. Annalečamija stāsta: "Es sāku kā brīvprātīgā, bet pēc mācībām man vairs nav bail runāt ar plantācijas vadību... Es varu teikt visu, kas man uz sirds!"

Arī plantācijas vadība atzinīgi vērtē šīs izmaiņas. Alekss Semjuels, Vatavalas Karolīnas plantācijas pārvaldnieks, saka: "Atklātas sarunas sabiedrības attīstības forumā ir izdevīgas abām pusēm. Strādnieki labāk saprot mūsu prasības un līdz ar to var uzzināt vadības viedokli dažādos jautājumos. Uzlabojies darba ražīgums, un ir mazāk problēmu darba attiecībās. Turklāt strādniekiem tā ir iespēja runāt tieši ar vadību, viņi var izskaidrot savas vajadzības un uzzināt, kā vadība viņiem var palīdzēt."

“

Man vairs nav bail runāt ar plantācijas vadību... Es varu teikt visu, kas man uz sirds!

”

Annalečamija

ES cenšas Šrilankā uzlabot lauku attīstību un dot lielākas tiesības strādniekiem, īpaši sievietēm

- ➔ Šrilankā 80 % cilvēku dzīvo laukos un 70 % strādā lauksaimniecībā.
- ➔ 90 % trūcīgo iedzīvotāju dzīvo laukos salas ziemeļos un austrumos un Centrālās un Uvas provinces tējas un kaučuka plantācijās.
- ➔ Gādājot par sievietšu iespējām strādāt un tiesībām darbavietā, tiek vairots cilvēkkapitāls un uzlabojas labklājība.
- ➔ Tējas plantāciju strādnieki parasti ir to tamilu pēcteči, kurus 19. gadsimtā ievada no Indijas darbam tējas un kafijas plantācijās.
- ➔ 1,25 miljoni jeb 6,2 % iedzīvotāju dzīvo Centrālās provinces plantācijās.
- ➔ Šīs kopienas neizceļas ar labiem attīstības rādītājiem, turklāt veselības un izglītības jomā situācija arī nav no spožajām.
- ➔ Plantāciju sabiedrībai ir visai patriarhāli uzskati. Tikai dažas sievietes ieņem vadošus amatus, un izplatīta ir vardarbība pret sievietēm.
- ➔ ES piešķir 30 miljonus eiro gadā lauku attīstībai nabadzīgākajos plantāciju apgabalos Centrālajā un Uvas provincē.
- ➔ ES ir atbalstījusi divus projektus, ko īsteno "CARE International" sadarbībā ar pašvaldībām un privāto sektoru.
- ➔ No projektiem labumu gūst vairāk nekā 465 tūkstoši tamilu strādnieku. Liela daļa ir sievietes.

Plantācijas pārvaldnieks Aleks Semjuels.

Foto: Care International

ES palīdzība nostāda uz kājām izputējušu kafijas sīkraudzētāju kooperatīvu un maina tā dalībnieku dzīvi.

Džastina no Mzuzu kafijas audzētāju kooperatīva ar svaigām kafijas pupiņām saujā.

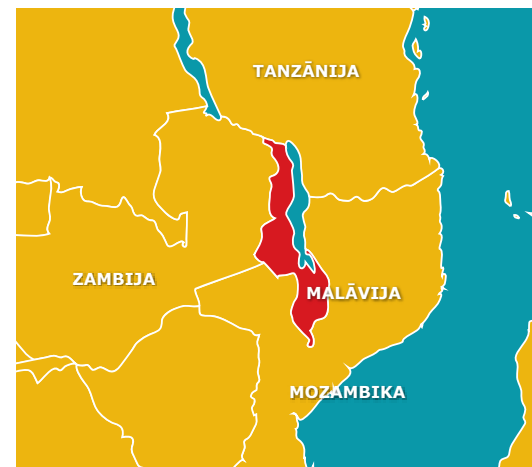
Foto: Robin Wyatt

Malāvijas kafijas audzētāju sadarbojas un izmanto mehanizācijas priekšrocības

Makdonalds un Džastina sāka audzēt kafijas pupiņas 2000. gadā. “Es sapratu, ka tā ir ļoti laba iespēja reāli uzlabot ienākumus,” saka Makdonalds. “Pirms tam es nodarbojos pa druskai ar visu: audzēju dažādas lauksaimniecības kultūras, nepievēršoties nevienai konkrēti. Man īsti nebija sajēgas, kā vadīt saimniecību.” Kafijas pupiņu audzēšana Makdonaldam izrādījās gandrīz vai zelta ādere. Nepagāja ilgs laiks, un viņš jau bija uzbūvējis vienu māju sev un otru radiem pilsētā.

Taču viņš atzīst, ka viss nebūt negāja kā pa sviestu. “Kad paplašinājām kafijkoku stādījumus, radās arī vairāk problēmu,” viņš stāsta. “Vispirms bija jāatrisina sasāpējušais transporta jautājums, jo tuvākā pārstrādes rūpnīca atradās tālu projām.” Astoņus gadus mocījies ar šo problēmu, viņš kopā ar citiem zemniekiem vērsās pēc palīdzības kooperatīvā. Tur viņi drīkstēja izmantot pārstrādes iekārtu, bet ar vienu nosacījumu: bija jāsasniedz minimālais pārstrādājamas produkcijas sliekšnis. “Pārstrādes iekārta mums bija kā debesu dāvana,” saka Makdonalds. “Bez tās nebūtu tik labi veicies. Mēs varējām pārstrādāt lielāku kafijas pupiņu

daudzumu.” Vēlāk zemnieki saņēmas un nopelnīto naudu ieguldīja ražotnes būvē.

ES nodrošināja jaunas, modernas iekārtas, un apkārtnē saradās vēl vairāk kafijas audzētāju. Tagad kooperatīvs un ES par izdevīgu maksu piedāvā iesācējiem kompleksus, kuros ietilpst, piemēram, darbarīki un mēslojums. Viņu lauksaimniecības metodes tad nekaitē videi un vienlaikus nodrošina augstu ražu.

Visu novākto kafiju nosūta uzņēmumam “Mzuzu Coffee”, kas to tirgo un eksportē. Tikai 5 % ražas pārdod vietējā tirgū. Pieprasījums no gada gadā palielinās, un kooperatīvam ir visas izredzes paplašināties. Makdonalds ir gandarīts, jo pērn esot izaudzējis kafiju pusmiljona kvaču vērtībā.

Džastina sākumā nāca talkā vīram, bet pēc mācībām nosprieda, ka, izmantojot piedāvāto palīdzību, spēs vadīt pati savu saimniecību. “Jaunā ražotne bija tepat divu soļu attālumā. Kāpēc gan man neaudzēt pašai savu kafiju?” viņa stāsta. Šajā situācijā redzams, kā ekonomiskā attīstība stimulē dzimumu līdztiesību: tā kā Džastina var nopelnīt naudu bērnu skološanai, viņas vīrs, piemēram, var nopirkt saules elementu paneli, kas apgādās ar elektrību ģimenes māju, kura nav pieslēgta valsts elektrotīklam. Pa abiem kopā viņi ir nopirkuši govi, kas dod pienu ģimenei un mēslojumu kafijas stādījumiem. Ja govs dos vairāk piena, nekā ģimene spēj patērēt, viņi pārpalikumu varēs pārdot un tā nopelnīt papildu līdzekļus.

Pateicoties šādai ienākumu plūsmai, vietējās sievietes arvien vairāk iesaistās budžeta plānošanā un citos sabiedrības attīstības darbos. Džastina nu ir guvusi pārliecību par sevi un aktīvāk piedalās lēmumu pieņemšanā ģimenē. Makdonalds ir ļoti apmierināts ar to, kā kafijas audzēšana ir ietekmējusi viņa sievas dzīvi. “Ja man šodien būtu jāmirst, es zinātu, ka viņa spēs parūpēties par manu ģimeni un bērniem.” Abi vecāki cer, ka bērni izaugs neatkarīgi un būs ieguvuši vajadzīgās prasmes, lai vēlāk dzīvē atrastu paši savu ceļu. Viņu vecākais dēls tagad mēģina iekopt nelielu kafijas lauciņu. “Tā kā mūsu draugi un radi vispār nav vēlējušies iesaistīties šajā darbā, dēlam nesokas nemaz tik slikti,” saka Džastina. “Mēs esam ļoti pateicīgi, ka varam ar mierīgu sirdi paļauties uz nākotni.”

“Es sapratu, ka tā ir ļoti laba iespēja reāli uzlabot ienākumus.

”
Makdonalds

*Džastina no Mzuzu kafijas audzētāju kooperatīva ar bērnu kafijkoku audzē.
Foto: Robin Wyatt*

Eiropas Savienība cenšas palielināt ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi un uzlabot pārtikas nodrošinājumu Malāvijas laukos

- ➔ Ilgtspējīga ekonomikas izaugsme mazina nabadzību un uzlabo malāviešu dzīves līmeni.
- ➔ Lauksaimniecībā strādā aptuveni 80 % no visa darbaspēka, un tajā saražo ap 30 % no IKP.
- ➔ Kafija un citi lauksaimniecības produkti (kā tabaka, cukurs un tēja) ir Malāvijas galvenās lauksaimniecības eksporta preces.
- ➔ Kooperatīvs palīdz zemniekiem ik gadu nopelnīt 1000–2000 ASV dolāru no 0,4 hektāru liela lauciņa.
- ➔ “Mzuzu Coffee” un “Mzuzu Honey” 2009. gadā ieguva godīgas tirdzniecības sertifikātus.
- ➔ No 263 “Mzuzu Coffee” kooperatīva biedriem 44 % ir sievietes.

7. Bērni un jaunieši

Kad pasaules valstu līderi pirms 25 gadiem parakstīja Bērna tiesību aizsardzības konvenciju, viņi apņēma ikvienam bērnam garantēt tiesības uz dzīvību, izglītību un veselību, uz taisnīgu attieksmi un uzklauššanu. Vai pasaule ir turējusi savu solījumu? Nelsons Mandela ir teicis: “Sabiedrības dvēsele visprecīzāk izpaužas tās attieksmē pret bērniem.” Vai mūsdienu bērnus gaida labāka nākotne? Un kā ir ar rītdienas bērniem?

UNRWA ar ES atbalstu palīdz 33 000 palestīniešu bēgļu iegūt prasmes, kas viņiem ļaus atrast labāku darbu Sīrijas sarežģītajā darba tirgū.

Muhameds Allohs, pabeidzis ES finansētos mobilo tālruņu apkopes un remonta kursus, ko piedāvāja projekts "Engaging youth", tagad pelna vairāk.

Foto: 2015 UNRWA, Taghrid Mohammad

Palestīniešu bēgļu jaunieši apgūst jaunas prasmes Sīrijas darba tirgum

Divdesmit septiņus gadus vecajam Muhamedam Alloham bija vajadzīgi lielāki ienākumi, lai atbalstītu ģimeni konflikta pārņemtajā Sīrijā. Šā mērķa sasniegšanai viņš apmeklēja divus īsus kursus, kas tika piedāvāti ES finansētajā projektā "Engaging Youth" ("Jauniešu iesaistīšana") Damaskas UNRWA mācību centrā. Šo kursu mērķis bija uzlabot darba atrašanas iespējas mobilās telefonijas tehnoloģiju un apkopes jomā. "Es atnācu, lai apgūtu dažādas prasmes un varētu pieteikties vakantajiem darbiem," viņš skaidro.

Aptuveni pusmiljons palestīniešu bēgļu, tāpat kā Muhameds, dzīvo Sīrijā konflikta laikā. Puse no tiem, kas palikuši Sīrijā, vismaz reizi bijuši spiesti pārcelties — arī Muhameds.

Muhameds un viņa ģimene zaudēja pilnīgi visu, kad pirms trim gadiem atstāja savas mājas, dodoties bēgļu gaitās. Sīrijas izpostītā tautsaimniecība vēl vairāk pasliktināja ģimenes situāciju, un ģimenes vajadzību nodrošināšanai Muhamedam nepietika ar algu, ko viņš nopelnīja kā pārdevējs mobilo tālruņu piederumu veikalā. Viņš ir vienīgais iztikas nodrošinātājs saviem vecākiem un brāļim: "Es ar grūtībām varēju nomaksāt mēneša īres maksu. Ja esi vienīgais pelnītājs, uzturēt ģimeni ir grūti."

Lai palielinātu savus ienākumus, Muhamedam vajadzēja apgūt ienesīgākas prasmes. Projekta “Engaging Youth” kursos par mobilo tālruņu apkopi un remontu, kā arī par uzņēmuma izveidi viņš apguva noderīgas tehniskas prasmes. Viņš arī bija viens no tiem dažiem kursu beidzējiem, kuri saņēma savu mobilo tālruņu apkopes aprīkojuma komplektu, kas tika sagādāts ar iztikas līdzekļu nodrošināšanas pilotprojekta palīdzību.

Muhameds, kuram tagad bija jaunas prasmes un aprīkojums, vienojās ar darba devēju par lielāku algu un papildu komisijas naudu par katru salaboto mobilo tālruni. Tagad viņa alga ir 20 000–30 000 Sīrijas mārciņu (95–142 eiro) mēnesī. Muhameds ir apmierināts ar rezultātu. “Man patīk šis darbs, un es labi satieku ar klientiem un darbiniekiem,” viņš saka.

ES finansētie un UNRWA īstenotie projekta “Engaging Youth” kursi ir paredzēti, lai palīdzētu 33 000 jaunu palestīniešu bēgļu iegūt prasmes labāka darba atrašanai Sīrijas sarežģītajā darba tirgū. Pašlaik to nodrošināt ir kļuvis vēl svarīgāk, jo Sīrijas tautsaimniecība ir tuvu sabrukumam un saskaņā ar prognozēm bezdarba līmenis 2015. gadā pārsniegs 60 %. Īstermiņa kursos tiek piedāvāts plašs profesionālo, tirdzniecības un radošo prasmju spektrs — tajos ir iespēja iepazīties ar informācijas tehnoloģijām, grafisko un interjera dizainu, iemācīties veikt santehnikas darbus un remontēt elektropreces un ledusskapjus.

Muhameds vienmēr ir sapņojis mācīties universitātē, taču pašlaik viņš koncentrējas uz darba dzīvi un ģimenes nodrošināšanu. Muhameds ir labs piemērs tam, kā jauni palestīniešu bēgļi var izmantot projekta “Engaging Youth” īstermiņa mācības, lai iesaistītos darba dzīvē un iegūtu neatkarību. “Es gribēju studēt tulkošanu, taču pašlaik man ir jāstrādā un jāgaida, līdz pienāks brīdis īstenot savu sapni,” viņš saka.

“*Es atnācu, lai apgūtu dažādas prasmes un varētu pieteikties vakantajiem darbiem.*”

Muhameds Allohs, Damaskas UNRWA mācību centra kursu beidzējs

*"Engaging youth" kursu dalībnieki strādā ar grafiskā dizaina projektiem Damaskas mācību centrā.
Foto: 2015 UNRWA, Taghrid Mohammad*

ES atbalsts projektam "Engaging Youth" un palestīniešu bēgļiem Sīrijā

- ➔ Projekts "Engaging Youth" jauniem palestīniešu bēgļiem sniedz iespēju apgūt jaunas prasmes un uzlabot nodarbināmību.
- ➔ Lai to panāktu, tiek piedāvāti īstermiņa profesionālie apmācības un uzņēmējdarbības attīstības kursi, kā arī konsultācijas karjeras jomā.
- ➔ Pašlaik, neraugoties uz konfliktu, UNRWA organizē projekta "Engaging Youth" pasākumus 14 vietās visā valstī.
- ➔ 2014. gadā uzņēmējdarbības attīstības un jaunatnes izaugsmes pasākumos piedalījās attiecīgi 5500 un 7800 bēgļu.
- ➔ Kopš projekta "Engaging Youth" sākšanas 2009. gadā ES kopējais atbalsts šim projektam ir 12 miljoni eiro.
- ➔ Šis projekts ir piemērs UNRWA un ES sniegtajam atbalstam palestīniešu bēgļiem Sīrijā un cilvēkiem, kuri pārvietoti uz Jordāniju un Libānu.
- ➔ UNRWA ar ES atbalstu sniedz pamatpakalpojumus Sīrijas palestīniešu bēgļiem: izglītību, veselības aprūpi, sociālos pakalpojumus u. c.
- ➔ Kopš 2012. gada ES ir piešķīrusi 90,2 miljonus eiro, lai atbalstītu Sīrijas palestīniešu bēgļus.

Darbs skolas dārzā bērniem māca veidot labāku nākotni Komoru salās

Pamatskolas skolotāju Abdu Šamu skumdina tas, ka lielākajai daļai jauniešu viņa dzimtajā Adā — ciemā, kas atrodas uz Komoru arhipelāga Anžuānas salas, nav darba un nekādu ienākumu avotu. Tam par iemeslu ir galvenokārt saimnieciskās darbības trūkums uz salas.

Vairāk nekā 90 % ciemata iedzīvotāju nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu ģimenē. Pirms kādiem piecpadsmit gadiem lauksaimniecība ļāva labāk nopelnīt — laukos izauga labas ražas, un Adas ciems deva ūdeni visam tuvākajam reģionam. Taču pēc mežu izciršanas sākās ļoti spēcīga augsnes erozija, izžuva neizsīkstošās upes, samazinājās augsnes auglība, un nodarbošanās ar lauksaimniecību kļuva aizvien neizdevīgāka. Šis reģions pamazām kļūst nepievilcīgs jauniešu acīs.

Jau gandrīz trīs gadus Komoru NVO “Dahari” (tulkojumā: “Ilgstspējība”) palīdz Adas ciema lauksaimniekiem uzlabot viņu ienākumus. Abdu priecē tas, ka, salīdzinot ar iepriekš īstenotiem projektiem, ir izveidojusies jauna dinamika — “Dahari” speciālisti uzturas ciemā visu nedēļu un pazīst visus tā iedzīvotājus. Turklāt viņi iepazīstina zemniekus ar uzlabotām, videi nekaitīgām metodēm un augu šķirnēm. Rezultātā ciema iedzīvotāji konstatē, ka augsne ir atguvusi auglību un lielā mērā ir pieaudzis ražīgums.

NVO Komoru Salās palīdz uzlabot lauksaimniecību, izmantojot labākas metodes, kā arī apmācot nākamos lauksaimniekus.

Skolnieks Komoru Salās strādā skolas dārzā.

Lai stiprinātu savstarpējās uzticēšanās klimatu, kas izveidojies ciemā, “Dahari” ir pieņēmusi darbā divus vietējos iedzīvotājus — Ismaelu un Sosonu — Adas ciema zemiņu apmācīšanai.

“*Bērnu nākotnei ir svarīgi mācīt viņiem lauksaimniecības metodes.*”

Abdu Šamu, pamatskolas skolotājs

Abdu ir piedalījies dažās mācībās un stāsta par ciešo sadarbību ar “Dahari”: “Šajā mācību gadā “Dahari” ierosināja pamatskolā uzsākt jaunu projektu — skolas sakņu dārza izveidošanu ar Eiropas Savienības finansiālo atbalstu. Šā projekta īstenošanā tehnisku atbalstu sniedz arī vietējā NVO “Mae-echa”, kas darbojas izglītības jomā. Projekta mērķis ir sniegt bērniem lauksaimniecībai noderīgas zināšanas jau no agras bērnības, lai viņi nākotnē varētu kļūt par zinošiem lauksaimnie-

kiem. Turklāt tas dod iespēju gūt ienākumus skolas darbībai. Skolā neviens nešaubās par to, ka šis projekts būs noderīgs un būtisks. Bērnu nākotnei ir svarīgi mācīt viņiem lauksaimniecības metodes, turklāt sakņu dārzs ir ierīkots uz skolas zemes, kas atvieglo praktisko darbu veikšanu.”

Kopš skolas dārza ierīkošanas un pēc vairākām praktisko darbu stundām bērni ir iemācījušies audzēt tomātus, salātus, kāpostus, sīpolus un baklažānus. Katru nedēļu Abdu viņiem māca un rāda, kā sēt, laistīt, ravēt un novākt ražu.

Pašlaik, kad dārzā sākas nākošais cikls — banānkoku stādīšana — Abdu redz skolas dārza radītos pozitīvos rezultātus. Viņš ir lepns par to, ka bērni interesējas par lauksaimniecību, un priecīgs par iespēju papildināt skolas kasi: “Esam ļoti apmierināti ar skolas sakņu dārza popularitāti skolēnu vidū. Turklāt par naudu, ko ieguvām, pārdodot mūsu produktus, varējām nopirkt skolai žogu,” piebilst Abdu.

Daudzi ciema iedzīvotāji ir slavējuši Abdu par kopā ar bērniem pavadīto laiku skolas dārzā. Daži vecāki pat apgalvo, ka bērni viņiem devuši padomus par jaunākajām lauksaimniecības metodēm.

Skolotājs ir apmierināts ar skolas dārza radīto ietekmi uz ciemu un uz bērniem: “Šodien, noraugoties pamatskolas bērnos, es redzu prieku un ieinteresētību. Esmu lepns, ka varēju sniegt ieguldījumu sava ciema izglītības uzlabošanā.”

Eiropas Savienība atbalsta skolas sakņu dārza projektu Komoru arhipelāga Anžuānas salas Adas ciemā

- ➔ Komoru Salās izcērt mežus. Tas izraisa augsnes eroziju, tāpēc zeme kļūst neauglīga. Izžūst upes, un tiek noplicināta bioloģiskā daudzveidība
- ➔ 80 % Anžuānas salas iedzīvotāju galvenais iztikas avots ir lauksaimniecība un zveja.
- ➔ Adas ciema skolas sakņu dārzs ar ES atbalstu tika ierīkots saistībā ar NVO “Dahari” projektu lauksaimniecības intensifikācijai.
- ➔ “Dahari” palīdz vietējām pašvaldībām attīstīt lauksaimniecisko ražošanu un dabas resursu ilgtspējīgu pārvaldību.
- ➔ Šodien trijos Anžuānas salas lauku ciemos ir ierīkoti skolas sakņu dārzi: Adā, Utsā un Uzini.

Skolēnu grupa skolas dārzā.

Belizas organizācija “POWA sisters” palīdz veidot pašapziņu meitenēm, apkarot *HIV* un aizsargāt bērnus.

15 gadus vecā Kenima tur rokās piecus mēnešus veco māsasmeitu Džahridu.
Foto: Unicef/Beliza/2014/Caroline Bach

Pamazām ikvienu Belizas meitene pratīs sevi aizstāvēt

Dangrīga izskatās kā attēls uz ceļojumu žurnāla vāka. Tā ir tropu paradīze Belizas dienvidos, vieta, kur atpūsties saulē, priecāties par palmām un tirkīz-zilajiem ūdeņiem. Nejaušs skatītājs pat nenojauš, kas tas ir rajons ar visaugstāko pusaudžu grūtniecības skaitu valstī, augstāku *HIV* izplatību nekā jebkur citur Centrālamerikā un vieta, kur vardarbība un nabadzība ir ikdiena.

Grupa pusauga meiteņu un sieviešu sapulcējušās mazas vienstāva celtnes galvenajā telpā un kārtro krēslus aplī, gatavodamās *POWA* sanāksmei. *POWA* ir organizācijas “Productive Organization for Women in Action” (aktīvo sieviešu organizācija) akronīms — kopš 2003. gada tā aktīvi darbojas Dangrīgā.

“Šajā sabiedrībā nav viegli būt sievietei,” stāsta 19 gadus vecā Indija. “Mēs šeit esam galvenie upuri, un bieži vien var redzēt pavecus vīriešus, kas mēģina uzmākties neaizsargātām meitenēm.”

Blakus sēž Kenima, viņai ir tikai 15 gadu, bet viņa arī jau bijusi upura lomā. “No sākuma vīrieši mūs uzrunā, izsakot nelielus piedāvājumus. Ielūdz uz glāzi alus vai pusdienām, pieskaras rokai vai krūtīm... Pēc tam sākas lieli solījumi — apmaksāt mācības skolā, īres maksu mātei, citus rēķinus... Patiešām nav viegli pateikt “nē”, ja esat mūsu situācijā.”

Jaunas meitenes Dangrigā jūtas apmaldījušās sistēmā, kurā viņas neviens nemudina būt patstāvīgām un kurā pat viņu mātes domā, ka nav citas izvēles, kā vien pieņemt šādus piedāvājumus, lai palīdzētu paēdināt ģimeni. Augstā HIV izplatība Belizā apliecina šo realitāti, jo inficēšanās līmenis ir visaugstākais jaunu meiteņu un vecāka gadagājuma vīriešu vidū, no kuriem daudzi nemaz nezina, ka pārnēsā šo vīrusu. Pusaudžu grūtniecība ir galvenais iemesls, kāpēc meitenes priekšlaikus pamet skolu, un seksuālā vardarbība ir viena no lietām, par kurām zina visi, bet reti iedrošinās par to ziņot.

Mišela Irvinga, POWA koordinatore, stāsta: “Mēs strādājam pie meiteņu pašcieņas izkopšanas un pie tā, lai viņas pabeigtu skolu. Mēs mācām viņām, kā pašām gādāt par savu drošību un izvairīties no briesmām. Mēs izvēlamies meitenes, kuras visvairāk pakļautas riskam, un cenšamies piešķirt viņām mācību stipendijas un sniegt praktiskās iemaņas, lai viņas varētu pašas nopelnīt sev iztiku un kļūt ekonomiski neatkarīgas. To visu darām, lai meitenes vairs nekļūtu par upuriem un varētu labāk pretoties šādai ļaunprātīgai varas izmantošanai.”

Kopš 2006. gada POWA iniciatīvas atbalsta *Unicef* un Eiropas Savienība. Mišelas Irvingas vadībā POWA vada ārpusskolas programmas neaizsargātiem bērniem, analfābētisma apkarošanas un izglītības iegūšanas programmas sievietēm, programmu HIV profilaksei un ar HIV saistītas stigmatizācijas un diskriminācijas novēršanai, un veic plašu darbu, lai sievietēm un meitenēm nodrošinātu pilnvērtīgas iespējas.

“Mēs nedomājam, ka varam atrisināt visas problēmas. Toties esam izveidojušas vietu, kurā radīta atmosfēra, kas dod drosmi katram pašam risināt savas problēmas,” skaidro Mišela. Seksuālā izmantošana ir kļuvusi tik ikdienišķa, ka mātes, no kurām lielākā daļa pašas, iespējams, ir piedzīvojušas līdzīgas situācijas, bieži izliekas to neredzam. “Viņas saka, lai aizmirstam un vairs nekad par to nerunājam,” nočukst viena no meitenēm.

“Bet tagad, ja skolotājs klasē iečukst kaut ko nepieklājīgu ausī vai ja vīrieši mēģina mums pieskarties, mēs skaļi protestējam, sakām “nē”, mēs par to ziņojam,” pārliecinātā balsī stāsta Kenima. “Neviens man vairs nevar iestāstīt, ka tas nav nekas slikts.”

Mišela turpina: “Mani spārno tas, ka redzu, ka man izdevies uzlabot cilvēkiem dzīvi. Zinu, ka pasauli neizglābšu, bet varu izglābt vienu, divas, trīs no šīm meitenēm un soli pa solim palīdzēt viņām mainīt dzīvi, parādot, kā to izdarīt.”

Būtībā Mišela un POWA programma dara daudz vairāk. Palīdzot meitenēm mainīt dzīvi, tiek laužts klusuciešanas likums, mainīts spēku samērs un rādīts piemērs citām meitenēm. Tas viņām ļaus izaugt par aktīvām, aizsargājošām un pašapzinīgām sievietēm.

“ Mēs nedomājam, ka varam atrisināt visas problēmas. Toties esam izveidojušas vietu, kurā radīta atmosfēra, kas dod drosmi katram pašam risināt savas problēmas.

”

Mišela Irvinga, POWA koordinatore

Mišela Irvinga kopā ar citām POWA māsām pie jaunuzceltās POWA mītnes.

Foto: Unicef/Beliza/2014/Caroline Bach

“Productive Organization for Women in Action” (*POWA*) ir vietējās kopienas organizācija, kas kopš 2003. gada aktīvi darbojas Dangrigā, Belizā

- ➔ *HIV* izplatība Belizā ir 2,5 %; aplēses liecina, ka katrs desmitais bērns Belizā ir inficēts un briesmās.
- ➔ Toledo apgabalā ir valstī visaugstākais vardarbības pret bērniem līmenis — 81,4 %.
- ➔ *POWA* jaunatnes nodaļa palīdz meitenēm, kas ir neaizsargātas pret tādām parādībām kā *HIV* un ar dzimumu saistīta vardarbība.
- ➔ *POWA* programmā ietvertas mācības par *HIV/AIDS*, seksuālo un reproduktīvo veselību, saskari ar vietējo sabiedrību, pašcieņu un sarunu vešanu.
- ➔ *POWA* un *Unicef* sadarbības prioritātes ir atbalsts bērnu prasmei lasīt un rakstīt, izglītošanai par pareizu uzturu un *HIV*.

Rūgtā cīņa pret bērnu nodarbināšanu cukurniedru plantācijās Filipīnās

Rīta gaiss ir piesātināts ar degošu cukurniedru smaržu, — tā ir zīme, ka laiks novākt ražu. Cukurniedru plantācijās, kas atrodas Filipīnu dienvidu salā Mindanao, Bukidnonas provincē, ir tradīcija saimniecības strādniekiem cirst un dedzināt cukurniedres, lai tās nākamajā dienā savāktu.

Saimniecības laukos strādā strādnieki no visas Mindanao salas, sadalījušies pa nometnēm jeb “toldām”, kā tās dēvē vietējie. Viņi uz lauka pavada vairākas dienas, līdz novākta visa cukurniedru raža. Toldā strādā pavisam 25 cilvēki, arī bērni. Kopīgiem spēkiem viņi dedzina un novāc cukurniedres un tad tās sakrauj kravas automašīnās.

Vēl nesen vienā no šīm nometnēm strādāja 14 gadus vecā Džeraldīne Aboja jeb Pitaņa, kā viņu sauc draugi. Viņa ir otrais bērns četru bērnu ģimenē. Vecākajam bērnam ir poliomiēlīts, un viņš strādāt nespēj. Tāpēc Pitaņai nācās uzņemties lielāku atbildību par ģimeni. Viņas ģimene, kas ir Mindanao iezemieši, pieder pie manobi pulahiņonu etniskās grupas. Manobi Bukidnonas provincē ir zaudējuši lielu daļu savu senču teritoriju, kuras tagad pārņēmušas cukurniedru un ananasu plantācijas.

Pitaņa darba gaitas kopā ar tēvu uzsāka nometnē, kas atrodas tālu no mājām Sannikolasā, Donkarlosā, kad viņai bija tikai seši gadi. Viņas pienākums bija vākt ražu un tīrīt

Pēc gadiem ilga darba cukurniedru plantācijās 14 gadus vecā Pitaņa ir atsākusi skolas gaitas un var sākt sapņot par labāku nākotni.

Pitaņa, sākusi strādāt jau bērnībā, atgriezās skolā, pateicoties ES programmai.

Foto: EILER

cukurniedru laukus, karstajā saulē cērtoties cauri nezālēm. Pa nakti viņa dedzināja cukurniedres, lai tās sagatavotu novākšanai nākamajā rītā. Abi ar tēvu viņi gulēja saliekamajā gultā un ēda kaltētas zivis ar rīsiem, ko sagādāja darba devējs un atskaitīja no viņu izpeļņas. Jauna darbiena sākās līdz ar saullēktu un nebeidzās vēl ilgi pēc saulrieta. Ar šo smago darbu viņa nopelnīja nieka 150 peso (2,49 eiro) dienā.

“

Darbs cukurniedru laukā ir bīstams.

”

Pitaņa

Lai arī cik dūšīga viņa būtu, Pitaņa šādus darba apstākļus spēja izturēt vien tik ilgi, kamēr bija kopā ar tēvu. Viņš meitu mierināja un radīja drošības sajūtu aso cukurniedru lapu biezoknī. “Darbs cukurniedru laukā ir bīstams. Kādudien man no rokas izkrita nazis un iegriezta dziļu brūci pēdā. Es tik ļoti sabijos no lielā asins daudzuma, ka spēju tikai raudāt,” skaidro Pitaņa.

Viss kļuva vēl sliktāk, kad viņas tēvs saslima un vairs nespēja strādāt kopā ar viņu. Viņai tad bija 10 gadi, un, tā kā ģimenei izmisīgi bija nepieciešama nauda, viņai nācās pamest skolu mācību gada vidū. Nometnēs viņa nostrādāja veselu mēnesi un zaudēja daļu savas bērnības.

Tomēr darbs un vientulība nekad nav apslāpējuši viņas sapni par izglītību. Pērn Pitaņa dzirdēja cilvēkus runājam par “Bata Balik Eskwela” — vietējo iniciatīvu pret bērnu bīstamo darbu plantācijās un kalnraktuvēs. Šo projektu atbalsta ES un vada Filipīnu nevalstiskā organizācija “Ecumenical Institute for Labor Education and Research” (EILER). Uzzinot par projekta mērķi atbalstīt strādājošu bērnu reintegrāciju formālajā izglītībā, viņa nekavējoties devās pie savas cilts vecākā Datu ar lūgumu atļaut piedalīties programmā. Viņa bija tik aizgrābta, ka pieteicās, vecākiem nezinot.

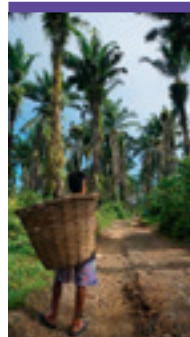
Tomēr šis Pitaņai izrādījās smags uzdevums. Viņa bija izlaidusi trīs skolas gadus, tāpēc meitenei bija grūtības ar pareizrakstību un matemātiku un bija jāiegulda liels darbs arī citos priekšmetos. Tomēr, kopš viņa ir pieteikusies programmā, viņa nekad nav kavējusi stundas un ir bijusi ļoti centīga. Tas atmaksājas. Nu Pitaņa prot lasīt filipīniešu valodā, viņai ir uzlabojušās sekmes matemātikā, un viņa spēj nedaudz lasīt angļiski. Viņa pat ir uzrakstījusi savu pirmo sacerējumu!

Tagad Pitaņa uzdrošinās domāt par savu nākamo lielo sapni: būt uz skatuves, dziedāt publikas priekšā un saņemt aplausus. Kādreiz viņa mēdza dziedāt tikai tādēļ, lai vieglinātu smago darbu un kļiedētu vientulību uz lauka. Tagad viņa var sapņot par lielākām lietām.

ES cenšas ierobežot bērnu darbu Filipīnās

- ➔ Starptautiskā Darba organizācija lēš, ka Filipīnās ir nodarbināti 5,5 miljoni 5–17 gadus vecu bērnu.
- ➔ Tiek uzskatīts, ka bīstamos apstākļos Filipīnās strādā 3,2 miljoni bērnu.
- ➔ Ir atvērti seši “Bata Balik-Eskwela” mācību centri sešās plantāciju un kalnrūpniecības kopienās.
- ➔ Šos mācību centrus ik gadu apmeklē vismaz 100 bērnu.
- ➔ Centri ir kā tilts uz skolu, — strādājošajiem bērniem tur pasniedz nokavētās stundas, lai atvieglotu viņu reintegrāciju formālajā izglītībā.
- ➔ Projektā tiek īstenota iztikas līdzekļu atbalsta programma bērnu ģimenēm un informatīva kampaņa pret bērnu darbu.

*Miljons bērnu
Filipīnās ir pametuši
skolu, lai sāktu
strādāt.
Foto: EILER*

8. Humānā palīdzība

Dabas katastrofas, kari un konflikti var izpostīt civiliedzīvotāju dzīvi, vienas nakts laikā laupot viņiem iztikai visnepieciešamāko, kā pārtiku vai elektrību. Humānā palīdzība nodrošina krīzes skartajai sabiedrībai izdzīvošanas iespējas, sagādājot pārtiku, pajumti, tīru ūdeni vai fizisku aizsardzību. Eiropas humāno palīdzību sniedz beznosacījumu kārtībā. To var saņemt ikviens, kam tā vajadzīga, neatkarīgi no ādas krāsas, tautības, reliģiskās piederības, dzimuma, vecuma vai politiskās pārliecības. Runa ir par cilvēka cieņu, nevis politiku.

Pirms četriem gadiem kara plosīto dzimteni pameta pirmie sīrieši. Kopš tā laika bēgļu gaitās devušies četri miljoni. Šis ir stāsts par Umu Alā.

Uma un viņas dvīņi Sallija un Sāmi turpina cīņu par cilvēka cienīgu dzīvi nometnē "Domiz II", kur viņi patvērušies jau vairāk nekā divus gadus.

Foto: ES/ECHO/Dina Baslan

Sīriešu bēgļu cerības un zaudējumi

Umu Alā satiku šī gada februārī Sīrijas bēgļu nometnē "Domiz II" Irākas ziemeļos, kur viņa pašlaik dzīvo ar saviem trim bērniem. Nometnē viņu sveicināja ikkatrs garāmgājējs — gan kaimiņi, gan skolas direktors. Viņas mitekļis bija sastīvēts no betona klučiem, alumīnija loksnēm un telšu auduma, ko devusi ANO Bēgļu aģentūra (UNHCR). Šis mākslinieciskais rezultāts no otrreizējiem izejmateriāliem sanācis mājīgs.

Sākumā ģimenē bija seši locekļi, kas dzīvoja normālu dzīvi Sīrijas pilsētā Alepo. Viņas vīrs Abu Alā strādāja veikalā 15 minūšu brauciena attālumā no mājām un pārdeva pārtikas izejvielas apkaimē esošajiem restorāniem. Dienu no dienas viņš uz darbu devās pulksten trijos rītā un atgriezās ap pusdienlaiku. Lai nopelnītu papildu līdzekļus ģimenes iztikai, Uma strādāja skaistumkopšanas salonā. Viņu vecākais dēls Alā studēja fiziku Alepo Universitātē, un pāris gandrīz jau bija samaksājis kredītā paņemto studiju maksu.

2011. gada nogalē dažādās Sīrijas daļās uzliesmoja sadursmes, un pilsētu, kurā strādāja Abu, ielenca kaujinieki. Divas dienas viņam bija jāpavada slēptuvē, iekams viņš varēja droši atgriezties mājās. Tolaik sīrieši vēl nespēja iedomāties, ka šis gadījuma rakstura sadursmes varētu pāraugt īstā karā, kas šo valsti postīs gadiem. Pēc starptautiskuma Abu nedēļu sabija mājās bez darba. Kad kādu rītu viņam piezvanīja uzņēmuma īpašnieks, lai aicinātu atgriezties darbā pulksten 7.00, Uma lūdza vīru palikt mājās, bet

viņš neklausīja — viņam svarīgāk bija gādāt, lai ģimenei netrūktu dienšķās maizes.

Tajā pašā dienā Abu atpakaļceļā uz mājām aizgāja bojā sprādzienā, un Uma kļuva par atraitni ar četriem bērniem. “Viņš bija ļoti mīlošs, ļoti labsirdīgs,” teica Uma. “Pat ja viņam nebija naudas, viņš vienmēr centās citiem palīdzēt.”

Kopš tā laika Umai ne tikai ir izdevies ar bērniem tikt drošībā bez citu radnieku palīdzības, bet viņa arī pastāvīgi ir meklējusi iespējas saviem četriem bērniem nodrošināt tādu nākotni, kādu viņi ar vīru bija vēlējušies pirms kara. Viņa nometnē dzīvo kopā ar savu otro vecāko dēlu Mohamedu (22) un jaunākajiem bērniem — 14 gadus vecajiem dviņiem Salliju un Sāmi. Vecākajam dēlam Alā tagad ir 24 gadi, viņš dzīvo Erbilā (160 kilometrus no nometnes) un strādā par ielu pārdevēju, lai sapelnītu naudu, ar ko segt izdevumus par dialīzi — medicīnas pakalpojumu, kas nometnē nav pieejams.

Ģimene dzen jokus, bieži apskaujas un sabučojas, nepārraukti tiek malkota tēja un Arabikas kafija, klāt piekožot gardu paštaisītu *labaneh* (nokāsta jogurta bumbiņas), bet runāts tiek galvenokārt par Umas bērnu nākotni.

Kad ģimene nolēma bēgt, Mohamedam bija jāpamet augstskola. Viņš palīdz jaunākajiem brāļiem un mā sai ar mājasdarbu pildīšanu, it īpaši matemātiku, skaidrojot viņiem, ka pēc vidusskolas beigšanas viņiem atšķirībā no viņa paša būs iespēja turpināt izglītību. Viņš pastāvīgi piesakās uz stipendijām, cerot, ka kādu dienu pieteikumu akceptēs un viņš varēs atgriezties augstskolā.

Lai nu kā, pagaidām Umas mērķis ir iet tālāk un veidot jaunu dzīvi nometnē. Nožogotajā nometnē Uma ar bērniem cenšas ik brīdi sevi nodarbināt. Viņa strādā par bērnu aizsardzības atbalsta darbinieci vienā no organizācijām, kas nometnē izveidojušas bērniem draudzīgu telpu. Savukārt Sallija un Sāmi iet skolā un piedalās dažādos pulciņos. Dzīve ir vienmuļa, izņemot tādās reizēs kā *Nawroz* (kurdu Jaungads), kad Uma bērnus aizved uz pilsētu nelielā izklaidē. “Tas viss ir jauki, bet man pietrūkst Alepo un tur palikušo draugu,” saka Sallija.

Būdama atraitne un vientuļā māte, Uma saka, ka dzimtajā pilsētā Sīrijā labprātīgi neatgriezīsies. Tur cilvēki ir nostājušies cits pret citu un ir apdraudēta dzīvība. Viņa nometnē smagi strādā un cenšas ar situāciju samierināties, tomēr viņai ir grūti atteikties no ģimenes nākotnes sapņiem. Viņa norāda, ka turpinās cīnīties par bērnu izglītību un par to, lai atrastu darbu ārpus telšu nometnes nožogojuma, kas viņu ir sargājis jau vairāk nekā divus gadus.

Pirms četriem gadiem pirmās sīriešu grupas meklēja glābiņu kaimiņvalstīs, bēgot no kara nomocītās Sīrijas. Kopš tā laika patvēruma meklētāju skaits ir samilzis līdz gandrīz četriem miljoniem vīriešu, sieviešu un bērnu un koncentrējas galvenokārt četrās valstīs: Turcijā, Libānā, Jordānijā un Irākā.

Šajos četros gados humānās palīdzības aģentūras un uzņēmējvalstu valdības ir centušās izpildīt bēgļu neatliekamās vajadzības un viņiem palīdzēt panākt vienu no trim *UNHCR*

“ Man pietrūkst Alepo un tur palikušo draugu. ”

Sallija (14), sīriešu bēgļa nometnē “Domiz II” Irākas ziemeļos

mandātā paredzētajiem ilgtspējīgiem risinājumiem: brīvprātīgu repatriāciju, integrēšanos vietējā sabiedrībā vai pārcelšanos uz trešo valsti situācijā, kad personai nav iespējams atgriezties dzimtenē vai palikt uzņēmējvalstī.

*Vīrietis raugās uz Kavergoskas bēgļu nometni, kas atrodas Irākas Kurdistānas reģionā, Erbilas provincē.
Foto: ES/ECHO/Caroline Gluck*

ES atbalsta Sīrijas bēgļus, kas aizbēguši no humānās krīzes Sīrijā

- ➔ Sīrijas konflikts ir izraisījis pasaulē vislielāko humāno krīzi kopš Otrā pasaules kara.
- ➔ Humānā palīdzība Sīrijā ir vajadzīga vairāk nekā 12 miljoniem cilvēku.
- ➔ Tiek lēsts, ka Sīrijas teritorijā ir pārvietoti aptuveni 7,5 miljoni cilvēku.
- ➔ Četri miljoni sīriešu ir aizbēguši uz kaimiņvalstīm: Libānu, Turciju, Jordāniju, Irāku, Ēģipti un Ziemeļāfriku.
- ➔ Apvienojoties Eiropas Komisijai un dalībvalstīm, ES Sīrijas krīzes mazināšanai ir atvēlējusi vairāk nekā 3,6 miljardus eiro.

Izturība dabas un cilvēka izraisītās katastrofās Filipīnās

“Kad plosījās taifūns Jolanda (jeb Haijans), mums lika evakuēties, tāpēc pārcēlāmies pie vīra radnieka, kurš dzīvoja uzkalnā. Kad taifūns bija pierimis, mēs atgriezāmies, bet māju vairs neatradām, tā bija aizpludināta. Tas pats bija noticis ar augiem — banāniem, manioku un batātēm, no kā mēs pārtiekam. Nu to vairs nebija,” atceras Leonila Garena (30), kura dzīvo Filipīnās, Samaras provincē, Basejas municipalitātes Mabini ciemā.

Stājas pretim nelaimei

Piecu bērnu māte Leonila atceras, cik grūti bija pirmajās pāris dienās pēc taifūna, kad pasaule šķita sabrukusi. Ja nepieciešamāko nebūtu saņēmuši ar humāno palīdzību, viņiem nebūtu bijis ko ēst. Ģimene pie radnieka palika vēl dažas nedēļas, kamēr viņas vīrs bija savācis pietiekami daudz lūžņu, lai varētu uzsliet pagaidu pajumti ar brezenta pārsegu jumta vietā.

Agrāk viņas vīrs iztiku pelnīja ar kopras (kokosriekstu produkta) audzēšanu un pārdošanu reizi nedēļā. Tagad viņš bija palicis bez darba un bez ienākumiem.

Ciema padomnieks Efrens Pakanass iedzīvotāju likstas rezumē šādi: “Mūsu ciema iedzīvotājiem ir ļoti maz iespēju gūt ienākumus, lielākā daļa iztiku pelna ar kalnu zemkopību. Kad sākās taifūns, tas nopostīja visus stādījumus. Cilvēkiem nepalika nekā.”

Jau tā konfliktos nomocīts, kāds Filipīnas ciems izceļas ar izturību pēc tam, kad to izposta taifūns Haijans.

Leonilas Garenas ģimenes ienākumi lielākoties ir atkarīgi no zemkopības. Pastāvīgs drauds šeit ir dabas un cilvēku darbības izraisītas katastrofas iespēja.

Foto: ICRC / J. Aznar

Izturīga kopiena

Padomnieks Pakanass paskaidroja, ka pirms taifūna nomaļajā Mabini ciemā bijušas citas problēmas — bruņots konflikts. “Kalnu zemkopība pie mums ir tikai sezonāla. Tā ir pilnīgi atkarīga no lietus, un tas ir viens no iemesliem, kāpēc mums vajadzīgs ilgāks laiks, lai pilnībā atgūtos. Arī ražas transportēšana uz ciema centru mums vienmēr bijis

sarežģīts uzdevums sliktās ceļu infrastruktūras dēļ. To vēl vairāk sarežģī bruņotās sadursmes, kas laiku pa laikam izceļas dažos rajonos.” Pēc viņa vārdiem, pēdējā sadursme esot bijusi šā gada februārī.

Tā kā Leonila ir uzaugusi Ziemeļsamaras provincē, bruņoti konflikti viņai nav sveši. “Citi, īpaši bērni, joprojām sabīstas, dzirdot šāvienus, bet es pie tā jau esmu pieradusi.”

Starptautiskajai Sarkanā Krusta komitejai (SSKK) atbalstot bruņotu konfliktu pārņemtas kopienas, 2011. gadā tika izbūvēts ūdensapgādes tīkls, kas ar tīru ūdeni apgādā vairāk nekā 1200 Mabini iedzīvotāju. Pirms tam ciemniekiem katru dienu vairāk nekā divas stundas nācās ar laivām airēt ties pēc dzeramā ūdens pa Sohotonas upi.

Tagadējā ūdensapgāde ir palīdzējusi kopienai ātrāk atgūties pēc taifūna sekām. “Tā kā ūdens ir viegli pieejams, mēs varam vairāk laika veltīt zemkopībai,” prāto vietējais zemnieks Rogelio Asiss.

“

Tā kā ūdens ir viegli pieejams, mēs varam vairāk laika veltīt zemkopībai.

”

Rogelio Asiss, vietējais zemnieks

Stabilākas nākotnes veidošana

Ir pagājis pusotrs gads pēc taifūna Haijana, un Leonila ar ģimeni dzīvo jaunajās mājās — tās ir pamatīgākas nekā viņas vīra uzbūvētā pagaidu celtnē. “Mums būtu vajadzējis vismaz piecus gadus, lai uzceltu tādu māju, jo ar mūsu ienākumiem pietika tikai pašam nepieciešamākajam. Četri bērni mums jāsūta skolā, tāpēc par īstu māju varējām tikai sapņot,” viņa saka, piebilstot, ka saņemtā palīdzība nākusi kā debesu dāvana. Viņa ir arī ļoti priecīga, ka šogad viņiem beidzot ir sava mazmājiņa. Kādreiz viņiem pašiem tās nebija un vienmēr bija jāiet pie radiem kaimiņos.

Leonilas ģimene ir viena no 4461 mājsaimniecības, kas no Filipīnu Sarkanā Krusta un SSKK 2014. gadā saņēma vētrizturīgu pajumti. Palīdzības darbi noritēja galvenokārt Samaras salā, kur jau daudzus gadus tiek atbalstīti iedzīvotāji, kas cietuši bruņotā konfliktā.

Ar Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness kustības palīdzību šogad katra māja ir papildināta ar tualeti.

Mabinieši pamazām cenšas pārvarēt sekas, kuras radījis viens no pasaulē visspēcīgākajiem taifūniem, turklāt viņiem joprojām laiku pa laikam nākas pārciest konfliktus, bet viņi turas braši un katru dienu no jauna stājas pretim grūtībām.

Eiropas Savienība atbalsta SSKK centienus palīdzēt bruņotos konfliktos cietušajiem un viņus aizsargāt

- ➔ Izturība ir valstu spēja pretoties, pielāgoties un ātri atgūties no katastrofas vai krīzes.
- ➔ Stiprinot iedzīvotāju izturību, var palīdzēt mazināt katastrofu sekas, kas ik gadu ietekmē miljoniem cilvēku.
- ➔ ES ir noteikusi izturību par attīstības un humānās palīdzības galveno mērķi.
- ➔ 2014. gadā 13 % (jeb 122 miljoni eiro) no ES humānās palīdzības finansējuma ir piešķirti katastrofu riska mazināšanas pasākumiem.
- ➔ 2011. gadā SSKK ierīkoja ūdensapgādes tīklu, lai ar tīru ūdeni apgādātu vairāk nekā 1200 mabiniešu.
- ➔ Filipīnu Sarkanais Krusts un SSKK 2014. gadā uzcēla 4461 vētrizturīgu māju.

Daudzi mabinieši jau ir pieraduši dzīvot bruņota konflikta apstākļos, tomēr bērni joprojām bīstas, izdzirdot šāvienus sadursmju laikā.

Foto: ICRC / J. Aznar

Ukrainā humānā palīdzība vajadzīga pieciem miljoniem cilvēku. Palīdzēt visapdraudētākajiem ik dienu nav viegli.

Oksana ar saviem bērniem Žeņu, Viku, Sašu un Sergeju mājās, kas atrodas Ukrainā netālu no frontes līnijas.

Foto: Stanislav Krupar for People in Need, 2014

Ukrainā daudzi nonākuši uz izdzīvošanas robežas

Ir jūlija sākums, un es kopā ar žurnālistu grupu dodos uz Austrumukrainu, lai pati savām acīm redzētu, kā Eiropas Savienība palīdz cilvēkiem, kuru dzīvi ietekmē joprojām noritošais karš. Daba ir pilnziedā, un šajā konflikta izpostītajā Ukrainas reģionā “oficiāli” ir spēkā pamiers. Konflikts ilgst jau ilgāk nekā gadu, un tā dēļ pieciem miljoniem cilvēku vajadzīga humānā palīdzība.

Dodoties austrumu virzienā, pabraucam garām nesen izraktām tranšējām un izdegušam tankam, kas atrodas ielas vidū. Pa ceļam uz fronti mūsu pasēs pārbauda kareivju posteņi — vienreiz, otrreiz, tad jau trešo reizi. Karavīri ir pilnā uniformā, taču šaujamočī viņiem gan ir nevis rokās, bet uzkārti plecā.

Kopā ar mums ceļo Daniels J. Gerstle, kurš ir Čehijas NVO “Cilvēki grūtībās” ārkārtējām situācijām paredzēto programmu vadītājs Ukrainā. Viņš pie šīs procedūras ir jau pieradis. Minētās čehu NVO pārstāvji frontes līniju dažkārt šķērso divas vai trīs reizes, lai izdalītu pārtiku un higiēnas piederumu komplektus. Viņi arī piegādā celtniecības materiālus, palīdz atjaunot mājas, kā arī sniedz psiholoģisku un sociālu palīdzību, izdala pārtikas talonus un skaidru naudu apdraudētām ģimenēm, kas cieš šajā konfliktā.

Lai varētu palīdzēt vairāk nekā 100 000 cilvēku frontes abās pusēs, NVO pārstāvjiem jābūt ļoti mobiliem un strikti

neitrāliem, jo viņiem jāpārvietojas šurpu turpu starp Ukrainas valdības un nemiernieku kontrolētajām zonām.

Lai arī Austrumukrainā ir trīs lielas pilsētas (Doņecka, Luhanska un Mariupole), lielākajā daļā reģiona valda liela nabadzība, un ekonomikā dominē mazas lauku saimniecības un panīkuši smagās rūpniecības uzņēmumi.

Kad 2014. gada pavasarī izcēlās konflikts, tikai daži iedzīvotāji iesaistījās cīņās. Lielākā daļa bija vairāk norūpējušies par ikdienas izdzīvošanu. “Dažos visattālākajos ciematos, kas ziemā bija sapostīti smagās kaujās, mēs atradām dažus cilvēkus, jo īpaši vecos ļaudis, kuri baidījās doties prom vai to nespēja invaliditātes dēļ. Daži nosala, bet citus evakuēja. Raugoties uz saspridzinātiem tankiem sniegā, kāds vecs vīrs teica, ka viņam šķietot, ka atgriezies Otrais pasaules karš”, stāstīja Daniels, kad braucām cauri valstij. “Simtiem tūkstoši cilvēku, kuriem nav nekādas saistības ar politiku, ir pazaudējuši visu — mājas, ģimenes locekļus, iztikas līdzekļus. Viņi negrib šo karu. Viņi knapi izdzīvo. Viņiem steidzami nepieciešama palīdzība.”

Mēs apstājamies Luganskojes ciematīnā, kas atrodas tieši pie frontes. Apšaudi tur var dzirdēt gandrīz katru nakti. Daniels izkāpj no auto, lai aprunātos ar ciematniekiem. Viņi Danielu labi pazīst, un visi sasveicinās. Vietējā pārtikas veikaliņā var nopirkt dažas preces, piemēram, bezalkoholiskus dzērienus un konservus. Taču citas ikdienā vajadzīgas preces dabūt ir grūti. Vienīgi pieplauktos redzamie dārzeņi ir trīs sīpoli un dažī sažuvuši gurķi. “No valdības kontrolētās puses iebraucot otrajā pusē, vislielākā atšķirība, ko pamānīsiet, ir tāda, ka daudzi pārtikas un ikdienā vajadzīgu preču veikali, varbūt pat vairums to, ir vai nu slēgti, vai arī tiem beidzas preču krājumi. Dažiem veikaliem vēl ir krājumi no

pērnā gada, bet citi jau ir iztukšojuši rezerves,” paskaidro Daniels.

Frontes abās pusēs, taču jo īpaši tajā, ko kontrolē nemiernieki, vietējā ekonomika apstājas, un daudzi iedzīvotāji pazaudējuši darbu un ienākumu avotus, turklāt pārtikas krājumi izsīkst, bet cenas pieaug. “Cilvēki abās pusēs cieš briesmīgus zaudējumus un tiek traumēti. Taču valdības kontrolētajā teritorijā vismaz ir joprojām strādājoši veikali un retas, tomēr pastāvošas iespējas atrast jaunu darbu. Otrajā pusē nekā no tā nav.”

Ne vienmēr ir iespējams piekļūt nelaimē nonākušajiem cilvēkiem. Katru dienu čehu NVO pārstāvji novērtē stāvokli. Vispirms viņi noskaidro, vai palīdzības sniedzēji un kravas automašīnas vispār drīkst šķērsot fronti. Tas ir, pirmkārt, Ukrainas valdības lēmums, jo tā liek pārmeklēt visus transportlīdzekļus, lai pārlicinātos, ka otrā pusē nonāk tikai pārtika un sadzīves preces. Otrkārt, NVO pārstāvji novērtē, cik aktīva ir karadarbība zonās, kur cilvēkiem vajadzīga palīdzība. Ap Doņeckas lidostu un dienvidu pilsētu Širokinu kaujas bijušas vissmagākās. Dažos pēdējos mēnešos tur kaujas turpinās bez pārtraukuma, bet citos rajonos, piemēram, Marijinkā, Avdijevkā un Popasņā, apšaušana notiek ik pa laikam.

Čehu NVO pārstāvji dodas turp, sameklē ģimenes un sarunā, kā vislabāk piegādāt palīdzību. Kad naktī vai nāka-

“ Uzskatu, ka mums ir milzīgi daudz darāmā šīs pasaules uzlabošanā un ka ikvienam jāpadara sava daļa.

”

**Daniels J. Gerstle, Čehijas NVO
“Cilvēki grūtībās” ārkārtējām
situācijām paredzēto
programmu vadītājs Ukrainā**

Daniels J. Gerstle
Semjonivkā,
Austrumukrainā.
Foto: Temur
Saidmuminov

maļā rītā sākas apšaušana, viņiem ir jāgaida, lai materiālus pievestu vēlāk. Pērnajā ziemā kaujas bija īpaši smagas. “Dažus vietējos palīgus, kas sadarbojas ar mūsu NVO, pirms pāris nedēļām ievainoja šāviņa šķembas, taču pārējiem mūsu komandas dalībniekiem līdz šim ir paveicies,” saka Daniels. Viņš ar humānās palīdzības sniegšanu nodarbojas kopš 90. gadu beigām un ir darbojies 12 dažādās konflikta zonās. “Līdz šim vēl nekad neesmu nokļuvis kaujas viducī vai artilērijas apšaudē un turu īkšķi, lai tā nenotiku. Parasti šādās situācijās nonāk karavīri, vietējie iedzīvotāji un dažkārt arī vietējie palīdzības sniedzēji,” viņš paskaidro. “Tomēr mani ir mēģinājuši nogalināt, esmu zaudējis darbiniekus, un citās kara zonās ir nogalināti vai ar mīnmetēju apšaudīti mani partneri.”

Čehu NVO ir tikai viena no humānās palīdzības organizācijām, kas Ukrainā darbojas grūtos apstākļos, lai atvieglotu karadarbības dēļ gluži kā slazdā nonākušo iedzīvotāju ciešanas. Daniels ir viens no daudzajiem humānās palīdzības aktīvistiem, kuri visā pasaulē riskē ar dzīvību, lai palīdzētu nelaimē nonākušajiem. Viņu darbs bieži ir grūts, bet viņu dzinulis ir palīdzēt visvājākajiem. “Aiz eksistenciālas zinātkāres es kara beigās devos uz Bosniju un savām acīm redzēju, kā cilvēkiem nācās izdzīvot ekstrēmos apstākļos. Pēc tam es vienkārši nevarēju dzīvot parastu dzīvi bez dziļas empātijas pret tiem, kuriem nav tā, kas ir man,” Daniels stāsta. “Uzskatu, ka mums ir milzīgi daudz darāmā šīs pasaules uzlabošanā un ka ikvienam jāpadara sava daļa.”

Ik gadu 19. augustā atzīmē Pasaules humānās palīdzības dienu Šajā dienā piemin darbā bojāgājušos humānās palīdzības sniedzējus un cildina tos, kuri apņēmušies palīdzēt citiem ārkārtējās situācijās un katastrofās.

Šā raksta autori ir Lisa Hasterte, kas ir Eiropas Komisijas Humānās palīdzības un civilās aizsardzības ģenerāldirektorāta saziņas koordinatore, un Daniels J. Gerstle, NVO “Cilvēki grūtībās” ārkārtējām situācijām paredzēto programmu vadītājs.

ES, tostarp Eiropas Komisija un dalībvalstis, Ukrainas tautai ir sniegusi 223 miljonus eiro lielu finansiālo palīdzību.

- ➔ Vairāk nekā 1,38 miljoni cilvēku ir reģistrēti kā iekšējie bēgļi.
- ➔ Kaimiņvalstīs ir vairāk nekā 920 000 bēgļu.
- ➔ Humānā palīdzība vajadzība apmēram pieciem miljoniem cilvēku.
- ➔ Ir vairāk nekā 16 800 ievainoto un 6700 nogalināto.

Dienvidsudānā visvairāk cieš bērni

Njatota (*) dzīvo nelielā būdā Akobo rajonā (Džonglei novadā) kopā ar sešus un trīs gadus veciem dēliem un vīru. Viņas jaunākais dēls Nhials (*) ir ļoti novārdzis nepietiekama uztura dēļ.

“Kopš izcēlās karš, mūsu dzīve ir vienas ciešanas, esam tik bezpalīdzīgi. Man un maniem bērniem trūkst ēdiena. Mēs ēdam tikai reizi dienā. Baidos, ka nākamēnes man un bērniem vairs nebūs ko ēst,” saka Njatota.

“Kara dēļ dzīve ir ļoti grūta. Mums nācies daudz ciest. Mans bērns slimo jau ilgi. Vispirms viņš saslima ar masalām, bet vēlāk viņam sākās smaga caureja. Nu viņš ir nonācis arī nabadzīga uztura dēļ,” viņa piebilst.

Kopš 2013. gada decembra Dienvidsudānu ir pārņēmusi vardarbība. Lai no tās bēgtu, vairāk nekā miljons cilvēku pametuši mājas un patvērušies pārapdzīvotās nometnēs un patvaļīgi izveidotās apmetnēs, kur viņus apdraud bads, vardarbība un slimības. Humānā krīze šajā pasaules visjaunākajā valstī ir arī bērnu krīze: apmēram 248 000 bērnu, kas jaunāki par pieciem gadiem, ir ļoti novārguši pārtikas trūkuma dēļ, un apmēram 60 % no šajā reģionā esošajiem Dienvidsudānas bēgļiem ir bērni un jaunieši, kas vēl nav sasnieguši 18 gadu vecumu.

Džonglei ir viens no kara pārtikas trūkuma vissmagāk skarstajiem novadiem valstī, un tur ir 200 000 bēgļu. Akabo

Kopš 2013. gada Dienvidsudānu pārņēmusi vardarbība, no kuras visvairāk cieš tieši visvājākie — bērni.

Trīs gadus vecais Nhials ir ļoti novārdzis nepietiekama uztura dēļ un atkopjas organizācijas “Glābiet bērnus” ēdināšanas centrā. Dienvidsudānas konflikta dēļ īpaši smagi cieš bērni.

Foto: “Glābiet bērnus”

Kopš izcēlās karš, mūsu dzīve ir vienas ciešanas, esam tik bezpalīdzīgi. Man un maniem bērniem trūkst ēdiena. Mēs ēdam tikai reizi dienā. Baidos, ka nākamēnes man un bērniem vairs nebūs ko ēst.

**Njatota, trīs gadus vecā
Nhiala māte**

“Es biju nobažījiesies par viņu, jo viņš vārga un nespēja atkopties. Ja tad, kad viņš saslima, veselības centrā nebūtu pieejamas zāles, viņš droši vien būtu nomiris,” viņa piebilst.

Palīdzības aģentūras brīdina, ka smagā pārtikas krīze var ietekmēt miljoniem cilvēku.

Pīters Velšs, “Glābiet bērnus” Dienvidsudānas atzara vadītājs, saka, ka pašlaik vairāk nekā trešdaļa šīs valsts bērnu nesaņem pietiekamu uzturu, 20 % bērnu cieš no akūta uzturvielu trūkuma un 4 % ir pavisam novārguši aiz bada. Viņš stāvokli raksturo kā “badu, kas apdraud dzīvību”.

rajonā vairāk nekā ceturtdaļa bērnu cieš no pārtikas trūkuma.

Ar Eiropas Savienības palīdzību organizācija “Glābiet bērnus” ir izveidojusi piecus ēdināšanas centrus, kuros vairāk nekā tūkstošiem bērnu sniedz vitāli svarīgu aprūpi.

Kad Njatota aizveda trīs gadus veco Nhialu uz vienu no šiem centriem, īpaši apmācīts personāls bērnu pārbaudīja un ārstēja, kā arī deva zāles un pārtikas piedevas, kas puisēnam vajadzīgas, lai atlabtu pilnībā.

Viņa stāsta, ka kopš ierašanās centrā zēna stāvoklis uzlabojies un ka “nu viņš vairs nav tāds kā agrāk”.

ANO brīdina, ka bojā aiziet var desmitiem tūkstoši bērnu, ja konflikts nebeigsies un cilvēki nevarēs atgriezties mājās un atsākt normālu dzīvi.

(*) Visi vārdi ir mainīti, lai aizsargātu intervētos cilvēkus.

Četrus gadus pēc neatkarības iegūšanas Dienvidsudānā izcēlusies smaga humānā krīze

- ➔ Humānā krīze, kas Sudānā pastāv kopš 2013. gada decembra, kad sākās pilsoņu karš, ir viena no vislielākajām pasaulē.
- ➔ Vairāk nekā divi miljoni cilvēku devušies bēgļu gaitās. No viņiem apmēram pusmiljons meklējuši patvērumu kaimiņvalstīs.
- ➔ Dienvidsudānā ir arī pārtikas krīze. ANO aprēķinājis, ka bads draud vairāk nekā četriem miljoniem cilvēku.
- ➔ Uzbrukumi palīdzības sniegšanas organizāciju pārstāvjiem un naidīga attieksme nopietni apgrūtinā piekļuvi postā nonākušajiem.
- ➔ Pēc ANO datiem ES un tās dalībvalstis šai valstij sniegušas trešdaļu no kopējā humānās palīdzības finansējuma (215 miljoni eiro 2015. gadā).

9. Demogrāfija un migrācija

Pasaules iedzīvotāju skaits 2013. gadā sasniedza 7 miljardus, un ir paredzams, ka 2050. gadā mūsu planētu apdzīvos 9,7 miljardi cilvēku. 7,8 miljardi no viņiem mitināsies mazattīstītās valstīs. Kopš 2014. gada puse pasaules iedzīvotāju dzīvo pilsētās.

Vairāk nekā puse no apmēram 232 miljoniem migrantu mīt valstīs ar zemu un vidēju ienākumu līmeni. Lielākā daļa devās prom no dzimtenes, kādas katastrofas vai ekonomisko grūtību spiesti, un aptuveni 60 miljoniem bēgļu un vienas valsts robežās pārvietoto personu nav citas izejas kā visu pamest. Migrantu devums sabiedrībai var būt dinamisks un ražīgs, taču pārāk bieži viņus neaizsargātus atstāj bez palīdzības, pamet likteņa varā un neliekas ne zinīs, pakļaujot ekspluatācijas un cilvēktirdzniecības riskam.

Mūsdienu pasaulē, kuru vieno savstarpējas saiknes, starptautiskajai rīcībai un sadarbībai ir izšķiroša nozīme, ja vēlamies aizstāvēt migrantu tiesības.

Dzimšanas reģistrācijas iniciatīva Nigērā, lai bērni eksistētu oficiāli un varētu izmantot savas tiesības

Astoņus gadus vecā Fatimata nu ir oficiāli pierēģistrēta. Tas nozīmē, ka viņa varēs kārtot eksāmenus skolā un izmantot savas tiesības Nigērā.

Katram Nigēras bērnam tiesības uz juridisku eksistenci

Inizdans Mohamadu zina, ka diena būs gara un grūta. Tomēr šo dienu viņš gaida jau nedēļām. Skolas direktors Inizdans zina, ka skolēni un viņu vecāki viņam uzticas un ka nedrīkst likt tiem vilties.

Viņa uzdevums šodien, lai arī varētu šķist vienkāršs, ir tiešām atbildīgs. Inizdanam no sava ciema jādodas uz apgabala centru Akbunu. Tur pirmo reizi notiks tiesas izbraukuma sēde, kurā varēs reģistrēt daļu no vēl neregistrētajiem iedzīvotājiem.

Viņam jāgādā, lai visiem skolas skolēniem līdz dienas beigām tiktu izsniegta dzimšanas apliecība. “Mums tā tiešām ir ļoti laba iespēja tikt pie šādiem dokumentiem. Tas ir ļoti svarīgi iedzīvotājiem,” saka Inizdans.

Šorīt Inizdans piecēlies agri. Viņš dzīvo mazā, nomaļā ciematā Taha reģionā Nigēras ziemeļos. Tur trūkst infrastruktūras, un bieži vien jāmēro tāls ceļš, lai saņemtu valsts pamatpakalpojumus.

Viņa skola ir viena no 27 skolām milzīgā apgabalā, kura platība ir 5300 kvadrātkilometru un kurā ietilpst arī viņa ciemats. Inizdans zina, ka šī teritorija ir pārāk plaša dzimtsarakstu ierēdnim, kuram jāapkalpo 47 000 cilvēku, kas turklāt izkaisīti daudzos ciematos.

“Lielā attāluma dēļ daudzi vecāki noteiktajā termiņā pēc dzimšanas neregistrē bērnus dzimtsarakstu iestādē. Tiesas

izbraukuma sēde viņiem ir iespēja šo problēmu atrisināt”, viņš uzsver.

Inizdana vadītājā skolā, kur mācās 104 bērni, tikai trim skolēniem ir dzimšanas apliecība. Taču bez šā dokumenta viņi nevar pieteikties kārtot eksāmenus, lai varētu iestāties koledžā. Līdz ar to skološanās jāpārtrauc.

Tāpēc, kolīdz Inizdans no iestādēm padzirdēja, ka viņa reģionā notiks tiesas izbraukuma sēde, viņš brīdināja skolēnu vecākus un viņiem skaidroja, kāpēc vajag bērnus reģistrēt.

Tā kā ne visi šodien var būt klāt, jo nav naudas transportam vai ir jāstrādā, skolas direktors apsolījis palīdzēt.

Ar savu mopēdu viņš nepaguris vadā bērnus šurpu turpu 14 kilometrus no sava ciemata uz Akbunu un atpakaļ. “Trijos piegājienos esmu aizvedis un pēc tam atvedis atpakaļ sešus skolēnus, lai viņi varētu aiziet pierēģistrēties. Ciemata vecākais dara to pašu,” viņš pastāsta.

Transporta izmaksas sedz pats Inizdans, taču ar to viņa misija vēl nebeidzas. Lai ierēdnim palīdzētu pierēģistrēt viņa skolas skolēnus, Inizdans aizpilda deklarācijas veidlapas katram bērnam. Tas ir ilgs un monotons uzdevums, kas prasa lielu koncentrēšanos. Taču, tā kā Inizdans labāk nekā ierēdnis zina šo bērnu vārdus, vecumu un to, kas ir viņu vecāki, viņš palīdz labprāt.

“Saņemot dzimšanas apliecību, bērni iegūst pilsonību un var saņemt identifikācijas karti, kas pierāda, ka viņi ir Nigēras pilsoņi. Līdz ar to viņi var kārtot eksāmenus, turpināt izglītēšanos, strādāt, ceļot, eksistēt!” viņš ar prieku saka.

Iekārtojies pie maza rakstāmgalda pašvaldības ēkas gaitenī (pašvaldība uzņem tiesas izbraukuma sēdi), viņš ķeras pie astoņgadīgās Fatimatas Alhadi reģistrēšanas. Meitene pacietīgi gaida, kad varēs atbildēt uz viņa uzdotajiem jautājumiem. Atbildes Inizdans ieraksta reģistrā.

Viņam apkārt valda jezga gluži kā kādos svētkos. Gan skolēni, gan bērni, kas skolā neiet, ieradušies kopā ar vecākiem un nepacietīgi gaida svarīgo dokumentu, kas oficiāli apliecina viņu eksistenci un dod iespēju izmantot viņiem pienākošās tiesības.

“Saņemot dzimšanas apliecību, bērni iegūst pilsonību un var saņemt identifikācijas karti, kas pierāda, ka viņi ir Nigēras pilsoņi.”

Inizdans Mohamadu

Inizdāns gatavojas aizpildīt reģistrācijas veidlapu.

ES un *Unicef* palīdz Nigēras valdībai uzlabot visu dzimtsarakstu sistēmu kopumā — gan vairojot tās kapacitāti, gan palīdzot ar datu nesējiem un aparatūru, gan iesaistot iedzīvotājus.

- ➔ No 2006. līdz 2013. gadam ir divkārtšojies pēc dzimšanas deklarēto bērnu īpatsvars (no 32 % līdz 64 %).
- ➔ Pirms civilstāvokļa likuma pieņemšanas 2007. gadā Nigērā bija 2169 dzimtsarakstu nodaļas. Nu šis skaits trīskārtšojies.
- ➔ Tā kā nomadi dzīvo tālu no administratīvajiem centriem, likumā paredzēts 30 dienas ilgs termiņš jaundzimušo deklarēšanai.
- ➔ Lai cilvēkus, kuri pārsnieguši likumā noteikto deklarēšanas vecumu, reģistrētu nesodot, tiek rīkotas tiesas izbraukuma sēdes.
- ➔ 2009.–2011. gadā dzimšanas apliecības ir izsniegtas vairāk nekā 1,6 miljoniem bērnu, kas jaunāki par 18 gadiem.

Labāka dzīve ieceļojušiem mājkalpotājiem Argentīnā

“Kāpēc citiem strādniekiem ir tiesības, bet mums to nav?” Marija Peresa atceras, ka šāds jautājums viņai radās pirms 25 gadiem, kad viņa no Paragvajas ieradās Argentīnā, lai sameklētu mājkalpotājas darbu. Tagad, pēc vairākiem desmitiem gadu, kopš Argentīna cenšas sakārtot šo sfēru, ieviesta jauna valsts migrācijas politika, tostarp pieņemts jauns likums par mājkalpotājiem. Tas apliecina Argentīnas valdības stingro apņemšanos šajā jomā ieviest kārtību un oficiālu regulējumu gan saviem pilsoņiem, gan iebraucējiem.

“Esmu ļoti optimistiska. Vienmēr ticēju, ka lietas var uzlaboties. Daudzi cilvēki domāja, ka mūsu liktenis ir tikt ekspluatētiem, bet es nekad nezaudēju ticību, ka mums, strādniekiem, dzīve uzlabosies,” saka Marija.

Visā pasaulē vismaz 53 miljoni cilvēku (no tiem vairāk nekā 83 % ir sievietes) pelna iztiku kā mājkalpotāji, un šis skaits strauji pieaug gan attīstītajās, gan jaunattīstības valstīs. Viņi tīra māju, gatavo ēdienu, pieskata bērnus, rūpējas par vecajiem ļaudīm un dara vēl daudz ko citu. Mājkalpotāji sniedz lielu ekonomisku, kultūras un sociālu ieguldījumu savām izcelsmes, tranzīta un galamērķa valstīm, taču bieži vien tas netiek ņemts vērā. Līdz ar to viņus neaizsargā valsts likumi un viņi strādā pārmērīgi daudz stundas par mazu atalgojumu, un viņiem netiek nodrošināta gandrīz nekāda sociālā aizsardzība.

Programma, kuras mērķis ir visā pasaulē veicināt migrējošu mājkalpotāju cilvēktiesības un darba tiesības, gūst panākumus Argentīnā.

“Mums arī turpmāk jāprasa, lai pret mums izturas ar cieņu, un jāgādā, lai visiem mājkalpotājiem ir līgums.” Marija Peresa.

Foto: ILO

Lai risinātu problēmas, ar kurām saskaras tieši migrējoši mājkāpotāji, Starptautiskā darba organizācija (*ILO*) ar ES finansiālu atbalstu 2013. gadā sāka “Globālo rīcības programmu migrējošiem mājkāpotājiem un viņu ģimenēm”. Programmas mērķis ir veicināt šo īpaši neaizsargāto darbinieku cilvēktiesības un darba tiesības visā pasaulē, novēršot faktoros, kuru dēļ viņiem draud ekspluatācija un ļaunprātīga izmantošana. Šī visas pasaules mēroga rīcība gatavo pārmaiņas miljoniem mājkāpotāju Argentīnā un citur pasaulē.

“

Daudzi cilvēki domāja, ka mūsu liktenis ir tikt ekspluatētiem, bet es nekad nezaudēju ticību, ka mums, strādniekiem, dzīve uzlabosies.

”

Marija Peresa

Argentīnā nostrādātiem gadiem varēšu pensionēties un lūgt, lai pensiju izmaksā Paragvajā,” Marija ir gandarīta. Viņa ir arī iestājusies Mājkāpotāju arodbiedrībā (*UPACP*) un pabeigusi arodizglītības kursus “Darbs privātās mājsaimniecībās”. Tos *UPACP* saviem biedriem nodrošina par velti. “Saņēmu diplomu. Es to ierāmēju un piekāru pie sienas. Lepojos ar sevi.”

“Tagad strādāju par mājkāpotāju no pirmdienas līdz piektdienai un nedzīvoju saimnieku ģimenē. Man ir līgums, un zinu savas tiesības. Pēc daudziem

Pēc pirmā Migrācijas likuma pieņemšanas 2004. gadā Argentīnas valdība 2013. gada martā pieņēma vēl vienu progresīvu likumu, ar ko regulē privātās mājsaimniecībās strādājošu mājkāpotāju darba attiecības. Tas ir liels solis uz priekšu Starptautiskās darba organizācijas Konvencijas par mājkāpotājiem principu piemērošanā, gādājot par to, lai mājkāpotājiem būtu tieši tādas pašas tiesības kā citiem nodarbinātajiem. Likums modernizē un paplašina mājkāpotāju tiesības, paredzot pēdzcemdību atvaļinājumu, apmaksātu atvaļinājumu, minimālo algu, ikgadēju prēmiju un kompensāciju īslaicīgas nenodarbināšanas vai atlaišanas gadījumā. Tajā noteikts, ka nedrīkst strādāt vairāk par astoņām stundām dienā un 48 stundām nedēļā.

“Kopš pieņemti šie likumi, esmu teikusi visiem saviem draugiem no Paragvajas, kuri arī strādā par mājkāpotājiem, lai darba devējiem prasa darba līgumu un uzstāj uz jauno tiesību ievērošanu. Vairums no viņiem tagad strādā oficiāli,” teic Marija.

“Mums arī turpmāk jāprasa, lai pret mums izturas ar cieņu, un jāgādā, lai visiem mājkāpotājiem ir līgums,” viņa saka. “No tā atkarīga gan mūsu pašu, gan mūsu bērnu nākotne.”

ES atbalsta Globālo rīcības programmu migrējošiem mājkalpotājiem un viņu ģimenēm, kuru īsteno *ILO*

- ➔ Vismaz 53 miljoni cilvēku (no tiem vairāk nekā 83 % ir sievietes) pelna iztiku kā mājkalpotāji.
- ➔ 2011. gadā Starptautiskās darba organizācijas konferencē tika pieņemta Konvencija par mājkalpotājiem (nr. 189).
- ➔ Trijos migrācijas koridoros ir noslēgti divpusēji līgumi starp izcelsmes valstu un galamērķa valstu arodbiedrībām.
- ➔ Paragvajā ir pieņemts regulējums attiecībā uz mājkalpotājiem, bet pirmā mājkalpotāju arodbiedrība arābu pasaulē ir nodibināta Libānā.
- ➔ Argentīnā nu ieviests pēcdzemdību atvaļinājums, apmaksāts atvaļinājums, minimālā alga, ikgadēja prēmija un kompensācija par atlaišanu.
- ➔ Argentīnā tagad ar likumu noteikts, ka mājkalpotāji nedrīkst strādāt vairāk kā astoņas stundas dienā un 48 stundas nedēļā.

Pateicoties viesstrādnieku atbalsta iniciatīvai, Vera nepilnu mēnesi pēc atgriešanās Moldovā jau bija izveidojusi ienesīgu uzņēmumu.

Verai Kračunai pēc atgriešanās Moldovā tika sniegta palīdzība ziedu veikala izveidošanai.

Plaukstošs uzņēmums pēc atgriešanās Moldovā

Moldovas dienvidu pilsētas Basarabjaskas iedzīvotāji bija visai pārsteigti, kad kādā vasaras dienā tur tika atvērts jauns ziedu veikals. Vēl lielāks izbrīns viņiem bija par to, ka veikals piederēja ģimenei, kas bija atgriezies mājās pēc 12 ārzemēs nostrādātiem gadiem. “Man pašai tas arī bija pārsteigums, bet vienlaikus jutos ļoti laimīga, ka pēc tik daudziem gadiem ir piepildījies mans sapnis,” atzīstas 41 gadu vecā Vera Kračuna, veikala īpašniece.

Vera ir viena no 44 000 moldāvu viesstrādnieku, kas kopš 1992. gada atgriezušies mājās, vairāk nekā gadu nostrādājuši ārzemēs. Patlaban ārzemēs kā ilgtermiņa viesstrādnieki naudu pelna 370 000 moldāvu (11 % no iedzīvotāju kopskaita). 59 % no viņiem plāno nākotnē atgriezties uz dzīvi Moldovā. Vēl 56 000 plāno aizbraukt no valsts darba meklējumos.

Daudzi moldāvi gan vēl pakos ceļasomas, lai meklētu laimi ārzemēs, taču Vera un viņas vīrs ir atgriezušies mājās un nepilna mēneša laikā izveidojuši ienesīgu veikalu.

“Kad nolēmām atgriezties, mani tomēr māca raizes par to, kā atvērt uzņēmumu. Man nebija ne jausmas, ar ko sākt, kādas juridiskās procedūras jāievēro, lai reģistrētu uzņēmumu, kā atvērt kontu bankā vai kur reģistrēties kā nodokļu maksātājam. Esmu pārliecināta, ka mans sapnis tik ātri nebūtu īstenojies, ja es nesaņemtu palīdzību no NEXUS pakalpojumu centra Kahulā.”

Viņa par šo centru bija uzzinājusi īsā videomateriālā, kas bija ievietots interneta portālā, kurā bieži ieskatījās moldāvu viesstrādnieki. Vera nopriecājās un nolēma uzreiz doties uz *NEXUS* centru. “*NEXUS* darbinieki man ne tikai sniedza vajadzīgo informāciju un padomus, bet arī pavadīja uz reģistrācijas kameru un citām valsts iestādēm, kur jāreģistrējas jaunajiem uzņēmumiem. Vienai pašai man tas noteikti būtu prasījis vairākus mēnešus, un ziedu sezona tad būtu galā,” viņa saka.

NEXUS Kahulā ir viens no trijiem eksperimentālajiem centriem, ko 2014. gada februārī atvēra trijās rajonu pilsētās, īstenojot valsts mēroga iniciatīvu “*NEXUS* Moldova”. 2014. gada decembrī tika atvērts ceturtais, galvenais, centrs galvaspilsētā Kišiņevā un virtuālo pakalpojumu interneta portāls www.nexusnet.md

NEXUS pakalpojumu centri, kuriem darbā palīdz partneri no publiskā un privātā sektora un pilsoniskās sabiedrības, plašā klāstā sniedz saviem klientiem noderīgu informāciju un kvalitatīvus pakalpojumus. *NEXUS* klienti ir moldāvi, kurus interesē darbs ārzemēs un līdzīgi jautājumi, t. i., cilvēki, kuri apsver domu braukt strādāt ārpus Moldovas, jau ir devušies darba gaitās ārzemēs vai pēc tām ir atgriezušies dzimtenē.

Turklāt *NEXUS* palīdz migrantu ģimeņu locekļiem, piemēram, mājās palikušajiem bērniem, vecākiem, citiem radiem vai pat kaimiņiem, kas rūpējas par aizbraucēju piederīgajiem.

“Migrācija mūsu sabiedrībā ir ļoti izplatīta, bet viesstrādniekus bieži vien uztver negatīvi. Mēs *NEXUS* pakalpojumu centrā cenšamies mainīt šo attieksmi, piedāvājot piemē-

rotus pakalpojumus tiem, kuri nolēmuši doties strādāt uz ārzemēm, palīdzot viņiem sagatavoties šim nozīmīgajam solim vai arī nākot talkā mājās pārbraucējiem, kas atkal vēlas iejusties dzimtajā zemē. Vera ir ļoti labs šādu pārbraucēju piemērs, un mēs lepojamies ar viņas sasniegto,” stāsta Kahulas *NEXUS* direktore Karolīna Kartofjanu.

Kopš ziedu veikala atvēršanas bija pagājuši tikai divi mēneši, kad Vera ar vīru jau sāka plānot uzņēmējdarbības paplašināšanu, piedāvājot ziedu piegādi un ziedu kompozīcijas. Viņi vēl nezina, kādi resursi un iemaņas būs vajadzīgi, lai veiksmīgi īstenotu šo plānu, toties par to, kur doties pēc padoma, šaubu vairs nav.

“ Kad nolēmām atgriezties, mani tomēr māca raizes par to, kā atvērt uzņēmumu. Man nebija ne jausmas, ar ko sākt.

”

Vera Kračuna

Atbalstot *NEXUS*, ES palīdz moldāvu viesstrādniekiem sasniegt iecerēto — gan aizbraucot, gan atgriežoties.

- ➔ “*NEXUS* Moldova” saņem finansējumu no ES un *SDC*. Šo iniciatīvu 2013.–2015. gadā īsteno partneru konsorcijs, ko vada Austrijas NVO *IASCI*.
- ➔ Iniciatīvas “*NEXUS* Moldova” ietvaros tika izveidoti četri eksperimentāli *NEXUS* pakalpojumu centri.
- ➔ Iniciatīvā ietilpst arī virtuālo pakalpojumu centrs (www.nexusnet.md), kur pakalpojumus saņem tiešsaistē neatkarīgi no atrašanās vietas.
- ➔ Izveidojušās spēcīgas partnerības ar vietējām un valsts līmeņa iestādēm un privātā un sabiedriskā sektora pakalpojumu sniedzējiem.
- ➔ *NEXUS* palīdz mērķa valstīm, informējot aizbraucējus par ieeļošanas noteikumiem, juridiskajiem un darba tiesību aspektiem un kultūru.
- ➔ *NEXUS* palīdzēja izveidot specializētu valdības struktūrvienību — biroju attiecībām ar diasporu.

Ģimenes plānošana lauku sievietēm Zambijā

Kad Džūdita Muntahli gaidīja pirmo bērnu, viņai iekoda čūska. Kamēr viņa tika līdz slimnīcai, infekcija bija izplatījusies tālāk, un kāju nācās amputēt. Tā kā kontracepcija nebija pieejama, Džūdita nākamos deviņus bērnus iznēsāja, pārvietodamās ar kruķiem. Desmitais bērns diemžēl nomira tikai mēneša vecumā.

Izdzirdusi, ka “Marie Stopes” fonda Zambijas nodaļa (MSZ) apmeklēs viņu ciemu, lai izveidotu ģimenes plānošanas centru, Džūdita nolēma, ka labprāt noskaidrotu, kā izvairīties no jaunas grūtniecības iestāšanās. Džūdita un viņas vīrs tikās ar MSZ darbiniekiem, lai uzzinātu vairāk par dažādajām ģimenes plānošanas metodēm. Džūdita bija pārliecināta, ka jaunu grūtniecību vairs neizturēs, tāpēc izšķīrās par labu kontraceptīvai operācijai, ko veica MSZ mobilās klīnikas darbinieki.

Pēc šīs procedūras Džūdita saka: “Sekss man ir uzlabojies, jo nav vairs jāuztraucas, vai palikšu stāvoklī.”

Džūdita ir viena no 26 000 sievietēm Mučingas provincē, kas līdz 2016. gadam sāks izmantot modernas kontracepcijas metodes. Par to var pateikties MSZ inovatīvajam ģimenes plānošanas projektam, ko Zambijā finansē Eiropas Savienība.

Zambija ir viena no valstīm ar visjaunākajiem iedzīvotājiem (2010. gadā 46 % tās iedzīvotāju bija jaunāki par

Zambijā ir ļoti vajadzīga pieejama kontracepcija. Fonds “Marie Stopes” ir izveidojis mobilās klīnikas, lai apkalpotu lauku ciematus.

Džūdita Muntahli un “Marie Stopes” Zambijas nodaļas mobilā ārstu komanda.

15 gadiem), turklāt tie pārsvarā mīt laukos. Pēdējo 20 gadu laikā daudz plašāk ir ieviesušās modernas kontracepcijas metodes. Tomēr ģimenes plānošanas pakalpojumi nav viegli pieejami, tāpēc 16 % bērnu piedzimst pēc negribētas grūtniecības un apmēram 30 % māšu mirstības gadījumu ir vainojams neprofesionāli veikts aborts. Zambijā gandrīz

katra otrā meitene līdz 19 gadiem jau ir dzemdējusi, un šajā vecuma grupā tiek veikti aptuveni 80 % nedrošu abortu. Tāpēc ir ļoti vajadzīga pieejama kontracepcija — īpaši neprecētām jauniešiem.

MSZ īsteno ES finansēto mātes un seksuāli reproduktīvās veselības tiesību projektu piecos Mučingas provinces apgabalos un cieši sadarbojas ar rajona medicīnas pārvaldi, lai plānotu un sniegtu pakalpojumus uz vietas 45 lauku veselības centros.

Šie pieci apgabali ietilpst tajos valsts reģionos, kur visvairāk pietrūkst veselības aprūpes un kontracepcijas. Viena no lielākajām problēmām, kas Zam-

bijā kavē šo pakalpojumu nodrošināšanu, ir lielais attālums starp ciematiem un medicīnas centriem. Mpikas apgabals vien ir tikpat liels kā Dānija.

“Marie Stopes” fonds risina šo problēmu, izmantojot t. s. kempinga modeli. Mučingas provincē ir izveidotas bāzes, bet no tām medicīnas speciālisti īpaši aprīkotā MSZ apvidus automašīnā dodas līdz pat 200 kilometru lielā attā-

lumā uz lauku novadiem. Šajās mobilajās klīnikās mediķi sniedz kolektīvas un individuālas konsultācijas, veic HIV analīzes, nodrošina kontracepciju un sniedz padomus par turpmākajiem pasākumiem.

Kopumā pieprasījums pēc šiem pakalpojumiem ievērojami pārsniedz projekta un valdības veselības centra iespējas. Darbojas pierakstu sistēma, tomēr dažkārt ierodas vairāk sievietes, nekā todien ir iespējams pieņemt. Dažas no viņām ir nākušas kājām pat 25 kilometrus. Tādā gadījumā mediķu grupai nākas pielāgoties — viņi paliek pa nakti, lai pārējos klientus varētu konsultēt nākamajā dienā.

“Marie Stopes” fonda Zambijas nodaļas direktore Adriāna Kvintana saka: “Mūsu pakalpojumi strauji iemanto popularitāti, un tas liecina, ka šajā reģionā ģimenes plānošana ir ārkārtīgi vajadzīga, bet netiek pietiekami nodrošināta. Ar atbalstu no vietējās sabiedrības līderiem daudzi vīri un sievas tagad saprot, ka ģimenes plānošana palīdz attīstīties viņu kopienām, pozitīvi ietekmējot veselību, izglītību un iztikas līdzekļus.”

Džūdita stāsta, ko tas devis viņas ģimenei: “Šī procedūra mums ar vīru deva iespēju pievērsties mūsu deviņiem bērniem un parūpēties par labāku dzīvi.”

“

Man vairs nav jāuztraucas, vai atkal palikšu stāvoklī. Šī procedūra mums ar vīru deva iespēju pievērsties mūsu deviņiem bērniem un parūpēties par labāku dzīvi.

”

Džūdita Muntahli

ES palīdz Zambijas valdībai nodrošināt sievietēm ģimenes plānošanas pakalpojumus

- ➔ “Marie Stopes” fonds lēš, ka līdz 65 % sieviešu nav pieejami ģimenes plānošanas pakalpojumi.
- ➔ Zambija ir viena no pasaules valstīm ar visjaunākajiem iedzīvotājiem (46 % ir jaunāki par 15 gadiem).
- ➔ Projekts palīdz īstenot valdības mērķi: līdz 2020. gadam valstī palielināt kontracepcijas lietošanas īpatsvaru no 33 % līdz 58 %.
- ➔ Projekta nolūks ir Mučingas provincē novērst ap 49 000 nevēlamu grūtniecību, 6700 nedrošu abortu un 120 sieviešu nāvi pēc dzemdībām.

Īpaši aprīkots apvidus auto ļauj ārstu komandai sasniegt vistālākos rajonus.

Sievietes, sasēdušās uz sola ar bērniem uz muguras, šaurā telpā pacietīgi gaida vērtīgos dokumentus.

Patvēruma meklētāju reģistrēšana Ugandā

Vairākas sievietes ar zīdaiņiem uz muguras šaurā telpā sēž uz sola. Valda klusums, acis mirdz, bet sejās nepakustas ne vaibsts. Viņas pacietīgi gaida. Tā ir otrā reize, kad viņas atnākušas uz bāzes nometni Nakivalē, Ugandas lielākajā bēgļu apmetnē. Mātes gaida vērtīgo dokumentu, kas viņu bērniem piešķirs bēgļa statusu un dos lielāku drošību, atrodoties simtiem kilometru prom no dzimtenes. Nakivalē patlaban ir izmitināti ap 72 tūkstošiem bēgļu, un viņi ir pieraduši gaidīt.

Margarēta Kjomugiša no sirds jūt līdzī cilvēkiem, kas atnākuši uz viņas biroju. Viņa ir Nakivales reģistrācijas biroja vadītāja un pēdējos astoņus gadus ir nodarbojusies ar patvēruma meklētāju reģistrāciju. “Viņi parasti bēg no kara. Naktīs dzird šāvienus. Viņi nezina, kas tur nāk,” Margarēta saka.

Darbu viņa sāk astoņos no rīta un beidz sešos vakarā. Pusdienu pārtraukumam bieži neatliek laika. Bāzes nometnē ik dienu ierodas līdz 150 cilvēku, kas lūdz bēgļa statusu.

Ugandā jau vairākus gadu desmitus ir bijusi intensīva bēgļu migrācija. Šī valsts, ņemot vērā savu vēsturi, allaž ir īstenojusi pretimnākošu patvēruma politiku. Vairums bēgļu ir ieradusies no kaimiņvalstīm, kā Ruandas un Kongo Demokrātiskās Republikas, tautību un valstspiederības ziņā veidojot raibu raibo grupu, ko bieži nav viegli pārvaldīt. Visi ir paglābušies no skarba likteņa. Taču nedrošība, sākot jaunu

Margarēta Kjomugiša, Nakivales reģistrācijas biroja vadītāja.

dzīvi citā valstī tālu prom no mājām, daudziem bēgļa statusa meklētājiem Ugandā nešķiet dārga cena.

Vairākās Austrumāfrikas valstīs gadiem ilgi ir valdījušas bailes no bruņoto grupējumu uzbrukumiem, kas var notikt jebkurā mirklī. Miljoniem cilvēku tāpēc ir bijuši spiesti pamest mājas, ģimēni, īpašumu un ierasto dzīvi, lai meklētu lielāku drošību un stabilitāti citur. Taču bēgļa statusa iegūšana nav nieka lieta. Šajā procesā vajadzīga krietna pacietības deva un gaidīšana.

Visi Margarētas satiktie cilvēki ir vienreizēji, viņiem ir ļoti dažādas vajadzības. “Šis darbs ir interesants, es tik daudz iemācos no cilvēkiem,” viņa saka, “bet ne vienmēr ir viegli.” Margarēta satiek sievietes, kas zaudējušas bērnus un vīru, invalīdus un psiholoģiski traumētus bērnus bez vecākiem. Katrs gadījums jārisina citādi, un viņa ikreiz dara visu, kas ir viņas spēkos. “Tu izdari savu darbu un palaid viņus tālāk, bet tas var nākties grūti,” viņa saka.

Pirms patvēruma meklētāji tiek Margarētas birojā, viņiem jāreģistrējas valdības reģistrā, kur pārbauda viņu valstspiederību. Tad Margarēta un viņas darbinieki gādā, lai viņi saņemtu patvēruma meklētāja apliecību, gaidot bēgļa statusa atzīšanu. Šāda apliecība dod tiesības saņemt lauksaimniecības pamatkomplektu, nelielu zemesgabalu un dažas nepārtikas preces. Vissvarīgākais ir tas, ka trīs mēnešus var saņemt pārtikas devas.

“Agrāk nereti pagāja septiņas līdz 10 dienas, līdz jaunatnācēji varēja saņemt savas pārtikas devas. Tiem, kuriem nometnē nav ģimenes locekļu, šis laiks var būt visai grūti pārlaižams,” saka Dedans Tugeins, ANO bēgļu aģentūras (UNHCR) vecākais reģistrators.

Nakivalē galvenā problēma bija tikt galā ar pieteikumu iekavēto apstrādi. Tagad gaidīšanas laiks ir samazinājies līdz 2–4 dienām. Par to jāpateicas ES finansētai programmai, ko īsteno UNHCR sadarbībā ar Ugandas valdību.

Tās mērķis ir paātrināt procesu, lai bēgļi varētu iegūt iztiku un atgriezties normālā dzīvē. ES atbalsts ne tikai nostiprināja valdības struktūrvienību kapacitāti un nodrošināja darbinieku apmācību, bet arī palīdzēja izremontēt un paplašināt bēgļa statusa noteikšanas centru. Šie uzlabojumi ir “sagādājuši humānākus apstākļus patvēruma meklētājiem un kopumā sakārtojuši procesu,” saka Dedans.

Rindā sēdošajām sievietēm tagad kārta pienāk ātrāk, un respekta pilnā attieksme liek labāk justies šajās jaunajās mājās, kas ir tik tālu no vecajām.

“ Viņi parasti bēg no kara.
Naktīs dzird šāvienus.

”

**Margarēta Kjomugiša, Nakivales
reģistrācijas biroja vadītāja**

Nakivales nometni izveidoja 1958. gadā, tā ir vislielākā un vissenākā bēgļu apmetne Ugandā

- ➔ Nometnes teritorija pārsniedz 185 km², tai ir trīs zonas: Rubondo, bāzes nometne un Džuru, kurās ietilpst pavisam 67 ciemati.
- ➔ Daudziem bēgļiem nav izredžu drīzumā atgriezties mājās.
- ➔ ES finansē UNHCR un valdību, lai pastiprinātu bēgļu aizsardzību pie Ugandas robežām.
- ➔ Projektu “Jauktas migrācijas plūsmu problēmu risināšana Ugandā” finansēja ES, un tas darbojās no 2011. līdz 2014. gadam.
- ➔ ES sadarbojas ar policiju, armiju, pilsonisko sabiedrību un valdības Bēgļu departamentu.
- ➔ ES finansēja Kabazanas patvēruma meklētāju uzņemšanas centra remontu un aprīkoja profesionālās apmācības centru.

Bēgļi bāzes nometnē Nakivalē, Ugandas lielākajā bēgļu apmetnē.

10. Nodrošinātība ar pārtiku

Nepietiekama uztura dēļ ik gadu mirst trīs miljoni bērnu, vēl vairāki miljoni iegūst veselības problēmas un garīgas traumas uz mūžu. Turklāt ik dienu katram astotajam pasaules iedzīvotājam jācieš bads, jo viņš nevar sarūpēt vai atļauties pietiekami sātīgu ēdienu.

Bads un nepietiekams uzturs apdraud cilvēces attīstību un var būt konfliktu cēlonis. Ja cilvēki nespēj sasniegt labklājību, samazinās viņu valsts izaugsmes potenciāls. Valstīm, kas cenšas pakāpties augšup pa attīstības kāpnēm, tas ir sevišķi smags trieciens. Ir skaidrs, ka centieni nodrošināt pārtiku aizvien augošajam planētas iedzīvotāju skaitam jāatzīst par svarīgu attīstības prioritāti.

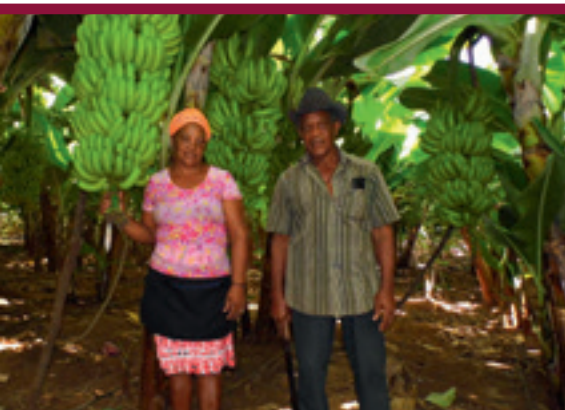
Mikroirigācijas sistēma veicina vietējo sociālekonomisko attīstību un nodrošina pārtiku Kaboverdes laukos.

Kāds darbs, tādi augļi — apūdeņošanas sistēma Kaboverdē

Zaļā raga arhipelāgā, kur trūkst bagātīgu resursu, dārzkopība iepriekšējos gadsimtos bija būtisks pārtikas un iztikas avots. Īpaši banānu audzēšana palīdzēja zemniekiem nodrošināt ienākumus un apgādāja vietējās kopienas. Taču Kaboverdes lauksaimniecības pētniecības un attīstības institūta vadītāja Nora Silva stāsta, ka deviņdesmitajos gados vairums plantāciju diemžēl cieta no sausuma, piesārņojuma un slimībām.

Jaunā gadu tūkstoša sākumā lauksaimniecības nozares atlabšanas izredzes bija visai necilas, un tas apdraudēja iztiku, sociālekonomisko attīstību un nodrošinājumu ar pārtiku. “Reiz šajos laukos auga banānkoki,” Silva stāsta, rādīdama lauku Santakrusā, “bet tagad te nekā vairs nav.”

Žoāu un viņa māsa Marija apstaigā plantācijās.

Eiropas Savienība mēģina apturēt šo tendenci un tāpēc finansēja apūdeņošanas sistēmas ierīkošanu Santjagu salā, lai veicinātu lauksaimniecības atveseļošanu. Tika izbūvēti lieli ūdens rezervuāri, un pie jaunajām plantācijām uzstādīja tvertnes, no kurām atzarojas caurulīšu tīkls, kas nodrošina ūdens padevi pēc regulāra intervāla.

Sistēma nu ir ierīkota, un tagad pienākusi zemnieku kārta ķerties pie darba — piemēram, var minēt Žoāu S. F. no Santakrusas. Viņš nolēma apstrādāt laukus un iestādīja banānkokus, kas šā projekta ietvaros bija ievesti no Kanāriju

salām un Brazīlijas. Vēlāk viņš ar laukstrādniekiem kopa stādījumus, līdz banānkoki bija gatavi dot ražu.

Žoāu skaidro, ka Kaboverdē galvenās lauksaimniecības kultūras tagad ir pupas un kukurūza, ko izmanto tādu vietējo ēdienu gatavošanā kā *katchupa* un *feijoada*. “Tomēr arī tos ir grūti audzēt, jo ir maz nokrišņu un ražu var ievākt tikai reizi gadā. Banāniem ir tāda priekšrocība, ka tos var novākt cauru gadu, jo augļi nobriest četru mēnešu laikā.”

Atsācis audzēt banānus, Žoāu papildināja savu rūpalu ar citām kultūrām — mango, ananasiem un cukurniedrēm. Tās ir tikai dažas no lauksaimniecības kultūrām, ko var audzēt, izmantojot apūdeņošanas sistēmas priekšrocības un tehnisko palīdzību. Pārējie lauksaimnieki turpat netālu audzē pitaijas, kazenes, avenes, mellenes, makadamijas, līčijas u. c. Turklāt ES finansētie dārzkopības pētījumi palīdz Žoāu pilnvērtīgāk izmantot ražošanas kapacitāti, nodrošināt augstu produkcijas kvalitāti un īstenot stratēģiju, kas novērš slimības viņa laukos un gādā par stādījumu ilgstošu pastāvēšanu.

Projekts jau ir devis iespēju 178 zemniekiem apstādīt pašiem savus laukus. 43 no tiem ir sievietes. Atbalstot Žoāu un citus lauksaimniekus, kuri no jauna apsēj laukus, paplašina un kopj stādījumus, šī programma sekmē ātraudzēšanas ieviešanos. “Projekts ir visnotaļ ilgtspējīgs,” saka ES vēstnieks Žozē Manuels Pintu Teišeira, “jo no saknēm augošos dzinumus var izmantot jauniem stādiem.”

Nesenais lauksaimniecības uzplaukums ir ievērojami sekmējis vietējās ekonomikas attīstību un nodrošinājis pārtiku iedzīvotājiem. Žoāu ievāktā produkcija galvenokārt ir domāta vietējam tirgum, bet viņš ir sācis to eksportēt arī uz

citām salām, īpaši uz turieni, kur ir attīstīts tūrisms. “Ražošanas jauda un kvalitāte ir ļoti augstas,” viņš paskaidro, “ja turpināsim tāpat, drīz varēsim eksportēt preces ārpus Kaboverdes.”

Uzlabotā vietējo produktu piegāde nāk par labu arī saliniekiem, jo cilvēkiem ir pieejamas zemākas cenas un svarīgas uzturvielas. Banāni ir īpaši vērtīgi, jo tajos ir daudz šķiedrvielu un kālija. Šķiedrvielas palīdz, piemēram, stabilizēt gremošanas sistēmu, novēršot caurejas izraisītu dehidrāciju, kuras dēļ mirst ne mazums bērnu un zīdaiņu. Šī programma, kas mazina ārkārtēju nabadzību, nepietiekamu uzturu un bērnu mirstību, palīdz Kaboverdei sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus.

Sāk parādīties darba augļi, un ieguvēji ir galvenokārt zemnieki un vietējā sabiedrība. Tiek apstādīti vēl jauni lauki, un tas apliecina mikroirigācijas projektu nozīmi sociālekonomiskās attīstības veicināšanā un ES apņemšanos gādāt par nodrošinātību ar pārtiku pasaulē, ilgtspējīgu vidi un iekļaujošu izaugsmi. Kā teica Žoāu: “Audzējot banānus, visi būs paēduši!”

“*Banāniem ir tāda priekšrocība, ka tos var novākt cauru gadu, jo augļi nobriest četru mēnešu laikā. Audzējot banānus, visi būs paēduši!*”

”

Žoāu, zemnieks no Santakrusas Kaboverdē

ES projekts palīdz Kaboverdē, Santjagu salā atsākt banānu audzēšanu un dārzkopību

- ➔ Iniciatīva neizmaksāja dārgi, bet deva iespaidīgus rezultātus, sarūpējot 2,47 miljonus eiro. To īstenoja sadarbībā ar vietējiem partneriem.
- ➔ Projekts jau ir palīdzējis izveidot un paplašināt stādījumus 178 zemniekiem. 43 no tiem ir sievietes.
- ➔ Šajā projektā tika izveidoti 22,2 hektāri jaunu augļu koku stādījumu.
- ➔ Agrārā uzņēmējdarbība ir sapurinājusi vietējo ekonomiku un solās vairot izaugsmi Kaboverdē.
- ➔ Šis projekts ir lielisks piemērs, kā mikroirigācijas projekti var sekmēt vietējo sociālekonomisko attīstību un nodrošināt pārtiku.

ES finansētās apūdeņošanas sistēmas.

Programma “SmartFish” ilgtspējīgai zvejai Madagaskarā

Mēs esam Mahadzangas provincē, netālu no Madagaskaras otrās ekonomiski nozīmīgākās ostas, konkrētāk, — Namakijas apgabala zvejnieku ciematā. Tā vien šķiet, ka esam nokļuvuši Amazones džungļos — dubļainas straumes, meža biežoknis un spiedīgs, mitrs gaiss. Tā ir purva krabja *Scylla Serrata* dabiskā vide.

Pēdējos gados šo krabju ieguve ir krietni palielinājusies, bet tai varētu pienākt gals, ja netiks ieviesti krabju krājumu pārvaldības pasākumi, kas ļaus optimāli izmantot to resursus.

Žiljēna Razafindrafara, kas jau piecus gadus nodarbojas ar krabju zveju, to ir labi sapratusi.

Madagaskarā šāda veida ekosistēmas aizņem 325 tūkstošus hektāru. No tām var potenciāli iegūt 7500 tonnu krabju (šis potenciāls vēl ne tuvu nav izvērstis).

Krabji ir visā pasaulē ļoti augstu vērtēts produkts, kas piekrastē mītošajiem Madagaskaras iedzīvotājiem var sagādāt būtiskus un noturīgus ienākumus. Āzijas tirgū dod priekšroku lieliem, dzīviem krabjiem, kuru cena kilogramā ir vidēji divreiz augstāka nekā saldētiem krabjiem, kurus parasti eksportē uz Eiropu.

Eiropas Savienība finansē programmu “SmartFish”, lai sekmētu ilgtspējīgu krabju zveju Madagaskarā.

Krabju zvejniece Žiljēna dzīvo Mahadzangas mangrovju audzēs.

Šo resursu izmantošana ļauj dažādot zveju un sekmē Madagaskaras iedzīvotāju nodrošinājumu ar pārtiku. Par nākotni var spriest no Žiljēnas stāsta. Viņa kopš 2012. gada pievēršas inovatīvajiem un nebūt ne dārgajiem paņēmieniem, kas uzlabo krabju glabāšanas un transportēšanas apstākļus, ievērojami samazinot beigto krabju skaitu.

“Izmantojot jaunus zvejas rīkus, ir daudz mazāk beigto krabju. Man pašai ir pieredze krabju zvejā, un varu teikt, ka jaunās metodes ir mainījušas mūsu dzīvi.”

Žiljēna Razafindrafara,
krabju zvejniece

Žiljēna dzīvo vienā no četriem reģionu ciematiem, kuros nolēma īstenot Indijas okeāna komisijas reģionālo programmu “SmartFish”, ko finansē no Eiropas Attīstības fonda. Šī programma attiecas uz visiem ražošanas ķēdes posmiem. Runa ir par to, lai noķertie purva krabji līdz pārdošanas brīdim nenobeigtos.

“Vēl pirms gada pēc noķeršanas nobeidzās gandrīz puse krabju,” atceras Žiljēna.

Tagad viņa sadarbojas ar apmēram sešdesmit zvejniekiem, kuriem ir izdalījusi zvejas rīkus, kas palīdz noķert lielākos krabjus, tos netraumējot. Žiljēna nodevusi zvejnieku rīcībā dīķus, kuros var uzglabāt lomu, un ir uzbūvētas divas laivas ar plauktiem, kuros krabjus var transportēt uz Mahadzangas pilsētu. Viņa uzskata, ka šie ieguldījumi ir atmaksājami jau pirmajā mēnesī.

Runājot par jaunajiem zvejas paņēmieniem, kas ieviesušies, pateicoties Eiropas Komisijas atbalstam, viņa priecājas:

“Izmantojot jaunus zvejas rīkus, ir daudz mazāk beigto krabju. Man pašai ir pieredze krabju zvejā, un varu teikt, ka jaunās metodes ir mainījušas mūsu dzīvi.”

Pār ciematu nolaižas nakts. Rīt krabju zvejnieki dosies uz mangrovju audzēm, kur savāks vajadzīgā lieluma krabjus, kas būs iekrituši slazdos. Viņus ar skatienu pavadīs pieredzējuši Žiljēna, kura piedalās šī resursa ilgtspējīgā pārvaldībā.

ES kopš 2011. gada ir piešķīrusi 21 miljonu eiro Indijas okeāna komisijas programmai “SmartFish”, kas veicina ilgtspējīgu zveju

- Lai gan Madagaskarā ir daudz būtisku dabas resursu, tā ir viena no vismazāk attīstītajām valstīm pasaulē.
- Zem nabadzības sliekšņa dzīvo 70 % no pavisam 19,7 miljoniem Madagaskaras iedzīvotāju.
- Madagaskarā šī programma palīdz ieviest inovatīvus paņēmienus, mangrovju audzēs izmantojot vietējos materiālus.
- Projekta teritorijā pēc noķeršanas nobeigušos krabju īpatsvars ir samazinājies par 22 % (lietus sezonā — par 50 %).
- Turklāt starp ES un Madagaskaru noslēgtajā zvejas nolīgumā ir paredzēts padziļināt sadarbību zvejas pārvaldībā.
- ES atbalsts palīdz Madagaskaras iedzīvotājus nodrošināt ar pārtiku — proti, ar nozvejoto produkciju.
- Finansiālais atbalsts Madagaskaras zvejas nozarei palīdz apkarot nelegālo zveju un kontrolēt situāciju.
- ES atbalsts piedāvā reālu iespēju uzlabot zvejnieku ciematu iemītnieku dzīves apstākļus.

Žiljēna ar nupat noķertu krabi rokās.

ES palīdz lauku kopienām Nepālā uzlabot nodrošinātību ar pārtiku un uztura situāciju.

Jauni iztikas līdzekļi Nepālas laukos

Lakšmi Taru, četru bērnu māte, uzņēmās mainīt ģimenes likteni.

Viņas vīrs, kurš strādāja Tuvajos Austrumos, sūtīja naudu katru mēnesi, lai atbalstītu ģimeni. “Es dzīvoju kopā ar vīra radniekiem un saviem četriem bērniem. Man ģimenē nebija nekādas teikšanas. Katru mēnesi vīrs nosūtīja 110 dolārus manam vīratēvam. Lielākā daļa naudas tika izmantota manu bērnu izglītībai. Vīratēvs pārvaldīja naudu, un es nekad viņam neuzdevu jautājumus par to.”

Viņai nebija nekādas pieredzes lauksaimniecībā. Ģimenei piederēja neliels nezālēm aizaudzis dīķis, par kuru neviens nelikās zinis. Neviens nevarēja iedomāties, ka Lakšmi tas būs sākumpunkts jaunai dzīvei.

Lakšmi aktīvi iesaistās vietējās sabiedrības dzīvē. “Man patīk organizēt grupas pasākumus un piedalīties tajos. Es sāku brīvprātīgi piedalīties ciemata sociālās attīstības projektos. Es iesaistījos grupā, kas iestājas par sabiedrisko tualešu ierīkošanu. Esmu arī vietējās mežsaimniecības attīstības grupas priekšsēdētāja.”

Šādā kontekstā viņa uzzināja par lauksaimniecības un uztura attīstības projektu. “Kad ar šo projektu iepazīstināja mūsu ciemata attīstības komiteju, atbildīgās personas iedomājās par mani, tāpēc ka zināja par manu sociālo darbu. Kolīdz viņi man izskaidroja, par ko ir runa, es tūlīt pat biju patiesi ieinteresēta. Es nodomāju, ka varētu iegūt

Lakšmi Taru un viņas vīrs.
Foto: World Fish

tehniskas zināšanas un prasmes lauksaimniecībā un ka tā izdotos rast iztikas līdzekļus. Apspriedusies pa tālruni ar vīru, es nolēmu pievienoties projektam.”

“Es runāju ar projekta personālu un palīdzēju noorganizēt grupas sanākumi ar mūsu ciemata attīstības komiteju. Tā kā projekts vērsts uz akvakultūru, bija prasība, lai visiem dalībniekiem īpašumā būtu dīķis. Es sāku tīrīt veco dīķi, kas nekad nebija izmantots. Bērni man palīdzēja. Es sagatavoju dambi saskaņā ar projekta specifikācijām un iedēstīju dārzenus,” atceras Lakšmi.

“Pamazām viņi saprata, ka man bija tehniskās zināšanas un prasmes, lai nodarbotos ar akvakultūru un dambju stādījumiem. Līdz ar to sajutos pārlicināta un laimīga.

Lakšmi Taru

Tad Lakšmi sāka audzēt zivis un dārzenus, un apkārtnes iedzīvotājiem parādījās par to interese. “Pamazām viņi saprata, ka man bija tehniskās zināšanas un prasmes, kas vajadzīgas zivju audzēšanai un dambju stādījumiem. Līdz ar to sajutos pārlicināta un laimīga.”

Pateicoties Lakšmi nopietnajam darbam, citkārt pamestais dīķis pamazām sāka nodrošināt nozīmīgu pienesumu ģimenes iztikā.

“Liekot lietā jaunas metodes un labāku praksi, pēdējā ražošanas ciklā izaudzējām 217 kg zivju, un nu mēs ēdam zivis vismaz reizi nedēļā. Ieņēmumi no dīķa pieauga līdz 375 dolāriem.”

Tā kā viņai bija šie papildu ienākumi un iztikas avots, Lakšmi paziņoja vīram, ka vēlas izvērst darbošanos akvakultūrā. “Viņš mani pilnībā atbalstīja un nolēma atgriezties Nepālā,

lai man palīdzētu.” Viņas pārlicība par savu jauno iniciatīvu nostiprinājās vēl vairāk, kad viņa saprata, ka audzēt zivis ir ienesīgāk nekā rīsus vai kviešus.

Viņa turpināja mācīties un uzlabot savas metodes: “Es piedalījos vairākās vizītēs, ko organizēja projekta personāls, un mācījos no citu apgabalu komerciālo lauksaimnieku pieredzes. Es ierosināju izveidot jaunu dīķi uz mūsu zemes, un mans vīrs pilnībā atbalstīja šo ideju. Mēs izrakām 0,61 hektāru lielu audzēšanas dīķi un 0,03 hektāru lielu zivju mazuļu dīķi. Dīķi apsaimniekoju galvenokārt es, bet vīrs arī palīdz, kad tas ir nepieciešams. Esam nolēmuši izveidot vēl vienu 0,34 hektāru lielu dīķi nākamajā gadā.”

Ar atbilstošām zināšanām un palīdzību Lakšmi izdevās aizaugušu dīķi pārvērst par savu un savas ģimenes ienākumu avotu. Viņa ir kļuvusi par piemēru citiem kopienas locekļiem, un ciemata attīstības komiteja nesēn viņu izraudzīja par zivaudzēšanas instruktori.

Nepālā atmaksājamas ieguldījumi mazās lauku saimniecībās un zivjaudzētavās.

Foto: Bimala Rai Colavito, IDE Nepal

Lauksaimniecības un uztura attīstības projekts uzlabo Nepālas iedzīvotāju nodrošinātību ar pārtiku un uztura situāciju

- ➔ Apmēram 70 % Nepālas iedzīvotāju, tostarp daudzi sīkzemnieki, savas vajadzības nodrošina, nodarbojoties ar lauksaimniecību.
- ➔ Nepālā 21 209 nabadzīgās mājsaimniecības uzlaboja savus ienākumus, nodrošinātību ar pārtiku un uzturu.
- ➔ Programmas dalībnieku vidējie ienākumi gadā palielinājās par 400 eiro.
- ➔ Neaizsargāto lauku ģimeņu nodrošinātība ar pārtiku kāpusi no 4,6 līdz 11 mēnešiem.
- ➔ To bērnu procentuālā daļa, kuriem ir nepietiekams svars, ir samazinājusies no 37,5 % līdz 17 %. Tas ir ievērojams kritums īsā laika posmā.
- ➔ Kopienas un valsts dienesti sadarbojās, lai saglabātu un uzlabotu progresu pārtikas, uztura nodrošinātībā un ienākumu jomā.

Rūpēs par nākamo zemnieku paaudzi Nigērā

Piecdesmit četrus gadus vecais zemnieks Amadu Usmans, kuru draugi sauc par Belko, stāv pie tomātu lauciņa, pārdomādams dienas notikumus un plānodams rītdienu. Zēna gados viņš redzēja vecākus audzējam tomātus un palīdzēja viņiem novākt ražu. Tolaik Belko pat sapņos nerādījās, ka viņš kādu dienu vadīs Nigēras Ražotāju organizāciju sadarbības un dialoga tīklu (CDD-G9). Viņš nupat aizvadīja vēl vienu sanākumi, kurā sagatavoja kopīgu nostāju par Lauksaimniecības politikas likumprojektu, kas noteiks, kāda Nigērā būs lauksaimniecības nākotne un kā veidosies nodrošinājums ar pārtiku.

Dzimis un audzis Nigēras galvaspilsētā Niamejā, Belko jaunības gadus pavadīja, palīdzēdams vecākiem lauku saimniecībā. Drīz vien viņš pats sāka audzēt tradicionālās Nigēras kultūras — prosu, lopbarības pupas, sezamu un rīsus —, kā arī dārzeņus, lopus un mājputnus. Tagad viņš saimnieko gan Niamejas apkārtnē, gan apgabalā starp Guelado un Sejas ciematiem.

Nigērā 80 % iedzīvotāju dzīvo laukos un parasti strādā ģimenes saimniecībā. Taču Belko izceļas ar to, ka aktīvi darbojas ražotāju organizācijās, iestājas par ģimenes lauksaimniecību un nekautrējas uzņemties vadību, lai pārstāvētu lauku vīriešu un sieviešu intereses un vajadzības.

Iestājies Nogarē dārzeņu tirgus kooperatīvā, Belko 1985.–1986. gadā apguva jaunas iemaņas un uzlaboja ražību

Laukos mazie zemnieki ir galvenie pārtikas sagādnieki, tāpēc viņiem jābūt iespējai ietekmēt politiku, kas skar viņu darbu.

Amadu Usmans, ko draugi sauc par Belko, izceļas ar to, ka aktīvi darbojas ražotāju organizācijās.

Foto: FAO

savā saimniecībā. Kooperatīvā gūtā pirmā pieredze viņam ļāva saprast, kādas potenciālās priekšrocības rastos, ja mazie lauksaimniecības ražotāji apvienotu spēkus. Tas ietekmētu arī valsts lauksaimniecības attīstības, nabadzības mazināšanas un pārtikas apgādes politiku.

“

Viss attīstās pavisam ātri un pozitīvi. Vairākas organizācijas kopā sāka risināt vietējā mēroga jautājumus, un situācija jau ir krietni uzlabojusies.

”

Amadu Usmans, CDD-G9 priekšsēdētājs

Būdams cieši pārliecināts par savu redzējumu, Belko iesaistījās kooperatīvu kustībā Nigērā un 2008. gadā kļuva par Nigēras Zemnieku rīcības un solidaritātes padomes priekšsēdētāju. Šajā amatā viņš varēja aktīvi pievērsties savai sirdslietai: dot lauksaimniekiem un citiem nozares dalībniekiem iespēju paust kolektīvo viedokli ar ražotāju organizāciju starpniecību un tā piedalīties lauksaimniecības politikas un likumdošanas formulēšanā un īstenošanā. Īstenībā lauksaimniecības ražotāju vide Nigērā ir diezgan sadrumstalota, viņiem trūkst vienotības

un koordinētas rīcības. Turklāt vadošos amatos, kur pieņem lēmumus, reti ir pārstāvētas sievietes, kuru gan šajās organizācijās ir ne mazums.

Pēdējos gados Nigēra un citas valstis arvien plašāk atzīst, ka ilgtspējīgas lauksaimniecības politika nav iespējama, ja mazo ģimenes saimniecību raizes un intereses netiek ņemtas vērā tām domātajā politikā, likumos un programmās.

Kopā ar Pārtikas un lauksaimniecības organizāciju un ES

2013. gada martā Belko ceļš krustojās ar Eiropas Savienības un ANO Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (PLO) pārstāvjiem, kas pulcēja ražotāju organizācijas, lai tās atbalstītu dialogā ar valdību.

Viņi kopā izvērtēja, kā vislabāk pastiprināt ražotāju organizāciju līdzdalību, īpaši valsts pārtikas apgādes un lauku novadu lauksaimniecības stratēģijas īstenošanā. Belko un citi organizācijas vadītāji iepazīstināja ar CDD-G9 tīkla viedokli. Tagad Nigērā darbojas kopēja platforma, kur mazie zemnieki un ģimenes saimniecības var risināt dialogu un sadarbības jautājumus. Tā darbojas partnerībā ar ES, PLO un citām iesaistītajām struktūrām.

Pēc nodibināšanas Belko tīkls vairāk nekā gadu saņēma atbalstu no ES un PLO, tagad tas ir nostiprinājies un tajā ir iesaistījušās citas organizācijas. Tīklā formulē priekšlikumus, kuri ietekmē valsts politikas un tiesību aktu izstrādi un īstenošanu, tādējādi atstājot iespaidu uz tūkstošiem mazo ražotāju dzīvi un visas valsts nodrošinājumu ar pārtiku.

ES un PLO atbalsts ir ne tikai ļāvis zemniekiem paust viedokli valsts līmenī, bet arī panācis, ka informācija un jaunās iespējas sasniedz pašus zemniekus. CDD-G9 tīklā un tajā ietilpstošajās organizācijās iesaistās aizvien vairāk sieviešu un nostiprinās to līderība. Piemēram, Maradi reģionālo lauksaimniecības palātu vada Čima Ibrahima, kas ir Sieviešu — ražotāju savienības finanšu pārzine.

Zemnieku iesaistīšana likumdošanas procesā

- ➔ Nigēra ir mazattīstīta valsts Sahārā (Sāhelas joslā) ar zemu ienākumu līmeni un pārtikas deficītu, tajā ir 16 miljoni iedzīvotāju.
- ➔ 80 % Nigēras iedzīvotāju mīt laukos.
- ➔ 2,5 miljoni nigēriešu jau ilgstoši nesaņem pietiekamu uzturu.
- ➔ Nigērā 60 % no visiem ražotāju organizāciju biedriem ir sievietes, bet lēmumu pieņemšanā viņu ir mazāk nekā 20 %.
- ➔ Ražotāju organizācijām, kas tiecas sasniegt sociālus un ekonomiskus mērķus, ir liela nozīme nabadzības mazināšanā un pārtikas nodrošināšanā.

leskatoties ciešāk, pretimstāvošajā Belko var atpazīt jau niņo tomātu audzētāju, kas, vēlāk kļuvis par aktīvistu un ieguvis argumentēšanas prasmi, ātri vien spēja sadarbības tīklu pārveidot par ietekmīgu vienojošu platformu, kurā turpmāko paaudžu neatkarīgie zemnieki spēš ar savu vielikli ietekmēt politiku, nodrošināt sev iztiku un valsti apgādāt ar pārtiku.

Sīpolu audzētājas no Madabenas apvienības Falvelas pašvaldības Doso reģionā.

Foto: FAO

11. Ilgtspējīga attīstība un klimata politika

2015. gads bija īpaši attīstībai veltīts gads. Tas bija visu laiku pirmais Eiropas gads, kura fokusā bija Eiropas Savienības ārējā darbība un Eiropas loma pasaulē. Attīstības organizācijas visā Eiropā izmantoja vēl nebijušu iespēju pievērst uzmanību Eiropas apņēmībai izskaust nabadzību visā pasaulē un iedvesmot Eiropas iedzīvotājus iesaistīties un piedalīties attīstības darbā. 2015. gads bija arī gads, līdz kuram vajadzēja sasniegt Tūkstošgades attīstības mērķus, ko pasaules valstis pieņēma 2000. gadā, un kurā starptautiskā sabiedrība vienojās par turpmāko globālo satvaru, kā izskaust nabadzību pasaulē un pāriet uz ilgtspējīgu attīstību.

ES projekts palīdz Vjetnamā saglabāt mežus un aizkavēt klimata pārmaiņas.

Mežu aizsardzība Vjetnamā ilgtspējīgai nākotnei

Luonga Phama Honga tēvs bija mežsargs. Augdams ziemeļaustrumu Vjetnamā, Luongs zināja, ka vēlas iet tēva pēdās. Pabeidzis mežsaimniecības studijas, viņš sāka strādāt Kukphuongā, Vjetnamas senākajā nacionālajā parkā, kas atrodas Honghas deltā.

“Kamēr es tur strādāju, ikviens centās aizsargāt vidi un sevišķi mežus,” viņš stāsta.

Tagad, kad pagājuši 20 gadi, Luongam ir radusies izdevība to visu turpināt. Viņš strādā Vjetnamas valdībai un pār-rauga inovatīvu valsts programmu “Maksājumi par meža ekosistēmu pakalpojumiem”.

Mežiem ir ļoti liela nozīme augsnes erozijas novēršanā, ūdens aprites cikla uzturēšanā un cīņā pret klimata pārmaiņām. No tiem var iegūt kokmateriālus, pārtiku un kurināmo, kas noder trūcīgajiem lauku iedzīvotājiem.

Programma, atzīstot mežu vērtību, kopš 2010. gada pie-prasa nodevas no tiem, kas izmanto mežu ekosistēmu pakalpojumus, — ūdensapgādes uzņēmumiem, hidroelek-trostacijām un tūrisma firmām. Šo naudu saņem vietējie iedzīvotāji, meža īpašnieki un kopēji.

Ik gadu programmā iekasē ap 60 miljoniem ASV dolāru. 75 % no tiem saņem mežīpašnieki. Viņi savukārt apņemas necirst kokus.

Luongs ar ciematniekiem Tadungas dabas liegumā, Vjetnamā.

Vjetnama ir pirmā valsts Āzijā, kur tiek izmēģināta šāda nacionālā programma. Luongs saka, ka daudz kas vēl nav skaidrs un jāmeklē atbildes uz vairākiem jautājumiem.

Cik lielu nodevu prasīt? Ja lieto fiksētu likmi, vai to vajag indeksēt atbilstoši inflācijai? Kādu teritoriju var uzskatīt par mežu? Kas ir mežīpašnieks? Kā izturēties pret cilvēkiem, kam saskaņā ar paražu tiesībām pieder mežs, bet nav rakstiska īpašumtiesību apliecinājuma? Vai ar saņemtajiem maksājumiem pietiek, lai cilvēki justos motivēti necirst mežus?

ES finansēts projekts, ko īsteno Starptautiskais mežu izpētes centrs, palīdz Luongam un Vjetnamas valdībai rast atbildes uz dažiem jautājumiem, īpaši par to, kā sadalīt meža ekosistēmu projektā iekasētos maksājumus, un par vietējo iedzīvotāju — maksājumu saņēmēju — attieksmi.

“Mūsu pētniecības darbs ir domāts tam, lai politikas plānošanā ņemtu vērā vietējo perspektīvu,” saka Greisa Vonga no Starptautiskā mežu izpētes centra. “Ja cilvēki šādu sistēmu neuzskatīs par godprātīgu, diez vai viņos modīsies vēlme iesaistīties mežu pārvaldības un saglabāšanas darbā.”

Centra pētnieki Vjetnamā un piecās citās tropu valstīs pārbauda un analizē nodevu sadales mehānismus un konsultē politikas veidotājus par to, kā veidot šādas sistēmas, lai tās būtu pēc iespējas efektīvākas, iedarbīgākas un taisnīgākas.

Vjetnamas pieredze ir ļoti noderīga arī citām pasaules mēroga programmām, kas meklē risinājumus, kā taisnīgi sadalīt maksājumus starp lauku iedzīvotājiem. Viens no šādiem piemēriem ir REDD+ (programma emisiju mazinā-

šanai, novēršot mežu izciršanu un mežu vides degradēšanos).

“Šie pētījumi ir ļoti vērtīgi un palīdz mums izvēlēties visefektīvāko saglabāšanas sistēmu,” saka Luongs.

Piemēram, Starptautiskais mežu izpētes centrs meklē iespējas, kā strukturēt ekosistēmu programmas maksājumus, ņemot vērā vietējo iedzīvotāju vēlmes, un apvienot tos ar citiem ieņēmumu avotiem, tādiem kā REDD+ finansējums vai mežu sertificēšana. Tas sagādātu gana lielus maksājumus, kas cilvēkus spētu pārliecināt atteikties no mežu izciršanas un kultūraugu audzēšanas nocirstajās platībās.

“Ja pielāgosim maksājumu sadales mehānismu, ciematu iemītnieki saņems vairāk naudas, kas nodrošinās viņiem iztiku un palīdzēs aizsargāt mūsu mežus,” Luongs paskaidro.

“Tas ir ilgtspējīgs risinājums, kā nodrošināt mūsu mežu saglabāšanu nākotnē.”

“*Tas ir ilgtspējīgs risinājums, kā nodrošināt mūsu mežu saglabāšanu nākotnē.*”

Luongs Phams Hongs

Luongs Phams Hong.

ES finansētajā projektā notiek pētniecības darbs, kurā noskaidro risinājumus, kā uzlabot tādu sistēmu plānošanu un īstenošanu kā projektā *REDD+*

- ➔ *REDD+* nozīmē emisiju samazināšanu, novēršot mežu izciršanu un mežu vides degradēšanu.
- ➔ Cilvēki tiek motivēti neizcirst mežus vai stādīt tos no jauna. Tādējādi rodas mazāk oglekļa dioksīda izmešu.
- ➔ Lai plāns izdotos, jāatrod taisnīgs un likumīgs veids, kā šādās iniciatīvās sadalīt nodevas un maksājumus.
- ➔ Pētījumi noris sešās valstīs — Vjetnamā, Indonēzijā, Peru, Brazīlijā, Kamerūnā un Tanzānijā.
- ➔ Mežu izpētes centrs kopš projekta sākuma ir sarīkojis vairāk nekā 20 apspriešanas un darbseminārus un nācis klajā ar 15 publikācijām.

Graustu rajona pārvērtības Argentīnā

“Tik lielas pārmaiņas nav redzētas simtiem gadu,” saka Havjērs Elorio, laivai slīdot garām tīrai, sakoptai un visiem pieejamai zaļajai zonai, kas nesena apstādīta ar kokiem Matansas-Riačuelo upes krastā, kura šķērso Argentīnas galvaspilsētu Buenosairesu. Agrāk te bija graustu rajons.

52 gadus vecais Havjērs strādā Buenosairesas Sabiedriskās tīrības ģenerāldirektorātā, kas ietilpst Vides ministrijā. Viņa pārraudzībā notika daži nelieli, bet būtiski vides uzlabošanas pasākumi pie upes, kas tek cauri Buenosairesas dienvidu daļai.

Šo 60 kilometru garo upi un tās baseinu uzskata par vienu no visvairāk piesārņotajām teritorijām Argentīnā. Braucot pa upi, rodas iespaids, ka garām nebeidzamā virknē virzās noplukušas rūpnīcas. Dažas no tām ir slēgtas, bet citas joprojām darbojas. Šis apvidus ir izteikta rūpniecības zona un arī ķīmiskā piesārņojuma avots.

Starp rūpniecām slejas šķības mājeles, daudzām jumta vietā ir tikai skārda plāksne. Tā vien šķiet, ka viss rajons slīkst atkritumos. “Visas mājas ir būvētas uz atkritumiem,” paskaidro Havjērs. Tā kā nav pienācīgas kanalizācijas sistēmas, neattīrītos notekūdeņus izgāž tieši upē, no kuras vietām nāk gandrīz neizturama smirdoņa. Gruntsūdeņu, gaisa un augsnes piesārņojums, kā arī bīstamie dzīves apstākļi nopietni apdraud vietējo iedzīvotāju veselību.

Buenosairesa risina ekoloģiskās un sociālās problēmas, cīnās pret piesārņotājiem un attīra upes.

Havjērs Elorio skaidro, kāda bija vide tikai pirms dažiem gadiem.

Taču situācija pakāpeniski uzlabojas: iedzīvotāji tiek pārcelti uz labākiem mitekļiem, grausti tiek aizvākti un izgāztuves — sakoptas, tiek ierīkoti parki. “Graustu novākšana, parka vai veloceļa ierīkošana daudz laika neprasa. Ar ūdens attīrīšanu ies ilgāk,” Havjērs saka, skaidrodams ietilpšās vides un sociālās problēmas šīs upes baseinā.

Vietējiem iedzīvotājiem bija liela nozīme šo pārmaiņu rosināšanā. “Cilvēki paši prasīja pārmaiņas,” Havjērs turpina, stāstīdams par vietējiem iedzīvotājiem, kas pakāpeniski sāka prasīt labākus dzīves apstākļus un tīrāku vidi.

“ Reizēm piesārņojums nav tik viegli pamanāms, tas ir slēpts. Mēs tam pievēršam uzmanību. ”

Havjērs Elorio

Būtisks panākums šajā procesā bija iedzīvotājiem domāta platforma, kurā tie varēja paust savas raizes. Īstenojot ES finansētu projektu šīs teritorijas sanitārās jomas sabiedriskajai pārraudzībai, tika izveidota visiem pieejama bezmaksas interneta platforma *¿Qué pasa, Riachuelo?*, kurā iedzīvotāji var ziņot par piesārņotājiem.

Fiksējot pārkāpēju atrašanās vietu, kā arī nelegālās apmetnes un izgāztuves, platformā tiek uzkrāta vērtīga informācija, kas citādi nebūtu tik viegli pieejama. Pēc iedzīvotāju brīdinājumiem 347 no 1073 rūpnieciskajām ražotnēm, kas ir oficiāli atzītas par piesārņotājiem, ir parūpējušās par tīrāku ražošanas procesu.

“Reizēm piesārņojums nav tik viegli pamanāms, tas ir slēpts. Mēs tam pievēršam uzmanību,” skaidro Andress Napoli, par projekta īstenošanu atbildīgās NVO direktors.

Havjērs ir vienisprātis. “Visredzamākā šī projekta daļa ir upes krastu attīrīšana un cilvēku pārcelšana no piekrastes zonas uz pienācīgiem mājokļiem citur. Vismazāk pamanāma ir rūpnīcu piesārņojuma kontrole.” Havjērs nespēj slēpt lepnumu par līdzi šim sasniegto, lai gan atzīst, ka darāmā vēl ir daudz. “Šis ir ļoti svarīgs vēsturisks brīdis. Vairākas paaudzes ir nodzīvojušas savu dzīvi, neko tādu neredzēdamas.”

“Paskatieties!” Andress saka, norādīdams uz bruņurupuču ģimeni upē. Vairums cilvēku to varbūt arī neuzskatītu par neko ārkārtēju, bet tā ir zīme, ka Riačuēlo upe sāk atveseļoties.

Tā kā izgāztuvēm ir grūti piekļūt pa sauszemes ceļiem, atkritumus aizved baržās, kas darbojas ar dīzeļdegvielu. Taču Havjērs saka, ka dīzeļmotorus drīz vien aizstās ar elektriskajiem motoriem. Lai gan šī uzlabojuma pozitīvā ietekme uz vidi būs minimāla, Havjērs uzskata, ka tas ir svarīgi, lai raidītu skaidru vēsti. “Mēs vēlamies attīrīt nepiesārņojot,” viņš saka. “Tas būs tikai neliels solis. Taču daudzi mazi soliņi ved uz lielām pārmaiņām.”

Matansas-Riačuelo upes baseina sakopšana

- ➔ Projekts dod vietējiem iedzīvotājiem iespēju novērot un kontrolēt notekūdeņu attīrīšanu šajā teritorijā.
- ➔ Matansas-Riačuelo upes baseinā dzīvo gandrīz 5 miljoni cilvēku jeb 12,5 % Argentīnas iedzīvotāju.
- ➔ Tika lēsts, ka gandrīz 18 tūkstoši ģimeņu ir apdraudētas vides piesārņojuma dēļ un ka tām vajadzētu pārcelties citur.
- ➔ Par tīrāku ražošanas procesu ir parūpējušās 347 ražotnes, kas oficiāli bija atzītas par piesārņotājiem.

Jaunizveidota zaļā zona pie Puentealsinas Buenosairesā.

ES projekts palīdz aizsargāt ne tikai savvaļas dzīvniekus Zakumas nacionālajā parkā, bet arī cilvēkus, kuri šim parkam veltījuši savu dzīvi.

Savvaļas dzīvnieku aizsardzība un atbalsts sabiedrībai Čadā

Babakars Matars Bremē katru rītu ceļas četros. Noskaitījis rīta lūgšanu, viņš sešos ierodas darbā, gatavs aizvadīt vēl vienu dienu Zakumas nacionālā parka direktora vietnieka amatā.

Bremē pēc izglītības ir ūdenssaimniecības un mežsaimniecības inženieris. Čadas Vides ministrija viņu norīkoja darbā Zakumas nacionālā parkā, kur viens no viņa galvenajiem uzdevumiem ir nodrošināt labas attiecības starp parka vadību un vietējo sabiedrību.

Vietējo atbalsts ir ļoti svarīgs šim nacionālajam parkam — vienam no svarīgākajiem dabas liegumiem Centrālāfrikā, kur mīt ziloņu, gazeļu, žirafu, dzērviu un strausu migrējošās populācijas. Valdība apņēmīgi aizsargāja šo dabas parku pat ilgajos konfliktu gados.

“Es veltu daudz laika, lai uzturētu labas attiecības starp nacionālo parku un apkārtnes iedzīvotājiem,” Bremē stāsta. “Neteiksim, ka tas vienmēr ir viegli. Lielas problēmas bija ar malumedniecību, un tad vēl bija domstarpības par parka robežām. Bet mums izdevās krietni uzlabot situāciju — esam apmācījuši sargus, kā nopratināt pārkāpējus, kā veikt izmeklēšanu un kā iekasēt soda naudu.”

Zakumas parku Čadas valdība izveidoja 1963. gadā, lai pasargātu žirafes no malumedniekiem. Eiropas Savienība

Babakars Matars Bremē, Zakumas nacionālā parka direktora vietnieks Čadā.

Foto: Yves Stranger

atbalsta parku no 1989. gada. Agrākajos laikos Salamatas reģionā bija daudz savvaļas dzīvnieku, bet tagad ārpus parka robežām tos var sastapt tikai retumis. Zakumas nacionālais parks ir izdzīvojis, bet uz cilvēku dzīvības rēķina: šo gadu laikā 25 sargi ir gājuši bojā, aizsargājot parku no malumedniekiem.

No 2002. līdz 2010. gadam bija jauns malumedniecības uzplūds, kad bruņoti grupējumi ieradās pat no tik tālām vietām kā Dārfūra Sudānā un nogalināja 4000 ziloņu vērtīgā zilonkaula dēļ. Tad Čadas valdība un ES uzticēja parka vadību starptautiskai dabas aizsardzības NVO “Āfrikas parku tīkls”, kuras direktors bija Rians Labuskahnī.

Šī organizācija izveidoja stingru drošības režīmu un uzlika ziloņiem kaklasiksnas ar GPS raidītāju, kas parka darbiniekiem ļāva sekot dzīvnieku pārvietošanās maršrutam pat ārpus parka robežām un sarīkot malumedniecības apkarošanas patruļas vietās, kur atradās dzīvnieki. Viņi izveidoja radiosistēmu, lai patruļas varētu sazināties ar operatīvo centru, un izmanto divas lidmašīnas uzraudzībai un novērošanai no gaisa. Viņi pat izbūvēja lidmašīnu skrejceļus, lai sargi varētu ātri nokļūt pie ziloņu bara pat lietus sezonas laikā, kad vairums ceļu ir neizbraucami.

Rezultāti ir iespaidīgi — no 2011. gada malumednieki parkā nav nometējuši nevienu ziloni, un ziloņu populācija palielinās. Pirmo reizi kopš daudziem gadiem ir piedzimuši mazie zilonēni — kopš 2013. gada tādu ir 40.

Bremē un viņa personāls — skolotāji un sociālie darbinieki — allaž ir sapratuši, ka drošība ir tikai viens no viņu darba aspektiem un ka viņiem vajadzīgs vietējās sabiedrības atbalsts, lai izdotos aizsargāt savvaļas dzīvniekus.

Šie cilvēki strādā ar vietējiem iedzīvotājiem un ir panākuši savvaļas dzīvnieku migrācijas koridoru izveidi, lai nodrošinātu migrējošo dzīvnieku baru netraucētu pārvietošanos. Nacionālā parka robežās vietējiem iedzīvotājiem ir atļauts noteiktos veidos izmantot zemi, piemēram, ganīt lopus, savākt nopļauto zāli un kokmateriālus, taču lauksaimniecībai te nav vietas, tāpat arī aizliegts te apmesties uz dzīvi.

“Pirms neilga laika vēl valdīja uzskats, ka nacionālais parks ir domāts tikai baltajiem. Tagad iedzīvotājiem ir lielāka izpratne, un šajā darbā ir iesaistījušās arī iestādes. Tas palīdzēja mainīt attieksmi,” saka Bremē, kas amata pienākumu veicšanas laikā dzīvo parkā, tālu no sievas un trim dēlēniem, kuri palikuši mājās. “Cilvēki tagad uzskata parku par vietējā, nacionālā un globālā kultūras mantojuma daļu, īpaši kopš valdība to atzinusi par *Unesco* pasaules mantojuma objektu. Vietējās sabiedrības līderi ar savu attieksmi palīdzēja iedzīvotājiem saprast parka nozīmi un novērtēt iespējas, ko tas piedāvā.”

Parks arī palīdz vietējai sabiedrībai sociālajā, izglītības un veselības jomā. 2013. gadā sākās skolu celtniecības programma — piecos gados plānots uzcelt septiņas skolas. Skolā tagad iet vairāk bērnu, un cilvēku dzīves kvalitāte ir uzlabojusies, jo tiek nodrošināta veselības aprūpe. Ciematā tika izveidots jauns radiotīkls, un ir uzlabojusies saziņa starp parku un tā kaimiņiem. Ir pieejams kempings, ko bez maksas var izmantot Čadas pilsoņi un skolēnu grupas, kas dodas dabas izziņas ekskursijās.

“*Cilvēki tagad uzskata parku par vietējā, nacionālā un globālā kultūras mantojuma daļu.*”

Babakars Matars Bremē,
Zakumas nacionālā parka
direktora vietnieks Čadā

“Es ļoti priecājos, ka varu izmantot savu prasmi un pieredzi, lai palīdzētu Zakumas parkam un godinātu to cilvēku piemiņu, kas atdevuši dzīvību, aizstāvot parku,” atzīst Bremē.

*Ziloņu bars Zakumas nacionālajā parkā.
Foto: Yves Stranger*

Zakumas nacionālais parks ir viena no pēdējām neskartajām Āfrikas vietām, kur saglabājušās Sudānas-Sāhelas ekosistēmas

- ➔ Parku 1963. gadā nodibināja Čadas valdība, un ES ir atbalstījusi tā darbību vairāk nekā 15 gadus.
- ➔ Parks 2010. gadā tapa par publiski privāto partnerību, ko vada Āfrikas parku tīkls un Čadas valdība.
- ➔ Kopš 2011. gada malumednieki parkā nav nomedījuši nevienu ziloni, un ziloņu populācija palielinās.
- ➔ Parkā dzīvo lielākā Kordofāna žirafu populācija — šī suga parka izveidošanas laikā bija nopietni apdraudēta.
- ➔ “Āfrikas Parku tīkls” vada astoņus nacionālos parkus un aizsargājamās teritorijas septiņās Āfrikas valstīs partnerībā ar valdībām un vietējo sabiedrību.

Uzlabotas krāsnis uzņēmumiem, videi un cilvēku veselībai Laosā

Divu bērnu māte Sommaja Khamhunga 2010. gadā atvēra nelielu restorānu, kur pārdod “pavasara rullīšus”, pankūkas un desertus un kas atrodas Haisokā, Laosas galvaspilsētas Vjentjanas pašā centrā.

Viņa ik rītu mostas pirms saullēkta un dodas uz tirgu, lai nopirktu gaļu, augļus, dārzeņus un citus produktus, kas būs vajadzīgi dienas gaitā. Mājās Sommajas jaunākā māsa un māte, kurai jau ir pāri septiņdesmit, palīdz iekurt krāsni, izmantojot tradicionālo kurināmo — malku un ogles.

Sommajas klienti, lielākoties centra biroju darbinieki, ir iecienījuši viņas restorānu, jo tajā uz vietas gatavo garšīgus siltos ēdienus. Tāpēc krāsnij jākur visu dienu. Nepārtrauktās lietošanas dēļ Sommajai ik pēc pieciem mēnešiem bija jāpērk jauna krāsns un piedevām vēl reizi nedēļā vismaz četri lieli ogļu maisi (25 kg katrā).

Tā turpinājās gandrīz trīs gadus. Ogļu cena visu laiku paliecinājās, un Sommaja izmantoja nekvalitatīvas krāsni, kas ātri nolietojās, tāpēc viņas uzņēmuma nākotne bija apdraudēta.

“Mums kā jau mazam ģimenes restorānam ieņēmumi nebija necik lieli, un ogles par tādu cenu vairs nevarējām atļauties,” viņa atceras.

Laosas virtuvēs uzvaras gājienu sāk jaunas un labākas krāsni, ko piedāvā atjaunīgās enerģijas projektā.

Sommaja apkalpo klientus.

Sommaja bija bezizejā un apvaicājās krāšņu tirgotājam, vai viņam ir kāds izturīgāks un taupīgāks variants. Viņš piedāvāja “uzlaboto krāsni”. Sommajai nebija izvēles: vajadzēja vai nu kaut ko darīt, lai glābtu restorānu, vai gatavoties bankrotam. Par restorāna aizvēršanu nebija ko domāt, jo bija jāpelna nauda, lai laistu skolā abus bērnus un parūpētos par ģimeni. Sommaja izšķīrās par labu jaunajai krāsnij.

“

Esmu ļoti priecīga, ka toreiz atradu šo krāsni, jo tā ne tikai ir izturīga, bet arī prasa mazāk kurināmā.

”

Sommaja Khamhunga

Šādas krāsnis piedāvā uzlaboto krāšņu programmā — tas ir atjaunīgās enerģijas projekts, ko atbalsta Eiropas Savienība un īsteno “SNV Netherlands Development Organisation”, “Oxfam Novib” un Laosas NVO “Normai”. Šis iniciatīvas mērķis ir Laosā uzlabot krāšņu kvalitāti, taupīgumu un drošumu. Pašlaik daudzas no tradicionālajām krāsnīm ir visai neizturīgas un kļūst nelietojamas jau pēc dažiem mēnešiem, turklāt tās ir neefektīvas.

Sommaja un viņas ģimene ir apmierināta ar toreiz pieņemto lēmumu. Uzlabotā krāsns labi darbojas pat pēc divus gadus ilgas nepārtrauktas lietošanas. Tā maksāja tikai 15 tūkstošus kipu (pusotru eiro) vairāk nekā parastā krāsns, kas bija regulāri jāmaina. Vēl svarīgāk bija tas, ka tai vajag daudz mazāk ogļu un ir labāka siltumatdeve.

“Esmu ļoti priecīga, ka toreiz atradu šo krāsni, jo tā ir ne tikai izturīga, bet arī prasa mazāk kurināmā. Mani izdevumi par oglēm tagad ir divreiz mazāki!” Sommaja smaidot saka.

Laosā vairāk nekā 96 % iedzīvotāju ēdiena gatavošanai un apkurei izmanto tradicionālo biomasas kurināmo. Tas kaitē

videi, prasa laiku, lai savāktu kurināmo, izmaksā dārgi un piedevām vēl piesārņo iekštelpu gaisu. Saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas datiem Laosā gaisa piesārņojuma dēļ ik gadu priekšlaicīgi mirst 2600 cilvēku. Ogļu un malkas dedzināšana arī ievērojami palielina siltumnīcefekta gāzu izmešus.

ES finansētajā iniciatīvā jau ir pārdoti 10 tūkstoši uzlaboto krāšņu. Programma plāno līdz ceturtā īstenošanas gada beigām pārņemt 25 % no valsts krāšņu tirgus.

Taču Sommaja pa šo laiku ir nopirkusi jau četras uzlabotās krāsnis (trīs restorāna vajadzībām un vienu ģimenei) un slavē jaunās krāsnis radiem, draugiem, kaimiņiem un klientiem, stāstot par to priekšrocībām no lietotājas viedokļa un pārliecinot izšķirties par labu jaunajam risinājumam. Priekšrocības ir acīm redzamas!

Uzlaboto krāšņu programmu finansē ES, un tā ietilpst ES programmā “SWITCH Asia”, kas iestājas par videi nekaitīgāku ekonomiku Āzijā

- ➔ Laosā vairāk nekā 96 % iedzīvotāju ēdiena gatavošanai un apkurei izmanto tradicionālo biomasas kurināmo.
- ➔ Biomasas krāsnis kaitē apkārtējai videi, kopumā izmaksā dārgāk, piesārņo gaisu un vairo siltumnīcefekta gāzu izmešus.
- ➔ Saskaņā ar PVO aplēsēm Laosā ik gadu priekšlaicīgi mirst 2600 cilvēku tradicionālo krāšņu radītā gaisa piesārņojuma dēļ.
- ➔ 15 mazie un vidējie uzņēmumi pašlaik ir ilgtspējīgi saražojuši 100 000 krāšņu vietējam tirgum.
- ➔ 150 tirgotāji aktīvi pārdod uzlabotās krāsnis un stāsta par to priekšrocībām.
- ➔ Paredzams, ka uzlaboto krāšņu tirgus daļa varētu pārsniegt 50 %.
- ➔ Tad Laosā ietaupītu 50 000 tonnu malkas un 14 000 tonnu ogļu un nerastos 125 000 tonnu CO₂ emisiju.

Sommaja izmanto uzlaboto krāsni, lai pagatavotu “pavasara rullīšus”.

12. Cilvēktiesības un pārvaldība

Demokrātija un cilvēktiesības ir Eiropas Savienības darbības pamatprincipi, un mēs allaž par tām iestājamies starptautiskajā sadarbībā. Kā rakstīts universālajā cilvēktiesību deklarācijā, “visi cilvēki piedzimst brīvi un vienlīdzīgi savā cieņā un tiesībās”. Cilvēktiesības ir iekļaujošas, dinamiskas sabiedrības stūrakmens, kad valdība strādā tautas interesēs un visi, kas vien vēlas, var piedalīties. Un otrādi, ja sistēma netiek galā ar pārvaldību un cilvēktiesības tiek pārkāptas, visvairāk cieš tieši vistrūcīgākā un neaizsargātākā sabiedrības daļa. Tāpēc ir ļoti svarīgi pārvarēt šķēršļus, kas pieļauj cilvēktiesību pārkāpumus, — jāizskauž diskriminācija, jānodrošina tiesiskums un jāveido taisnīgas un iekļaujošas institūcijas —, ja vēlamies respektēt cilvēka cieņu, cīnīties pret nabadzību, aizstāvēt vienlīdzību un novērst konfliktus.

Ciematu tiesas dod cilvēkiem iespēju saņemt taisnīgu tiesu ar zemākām izmaksām un ātrāku lietas izskatīšanas gaitu.

Ciematu tiesas gādā par taisnīgumu Bangladešā

Mostafa Hatuna ir 50 gadus veca māsainiece. Viņai ir pieci dēli, četras meitas un divi mazbērni. 14 gadu vecumā viņa apprecējās ar attālu radnieku un skolā nav gājusi. Viņa ir dziļi reliģioza islāmticīgā, tāpat kā daudzas citas sievietes Koksbazāras rajonā.

Kādu dienu izcēlās strīds, kad viņas kaimiņš Abdulla, kas ir arī Mostafas vīra brālēns, nocirta bambusa koku netālu no viņu mājas. Abdulla un trīs viņa dēli, velkot projām nocirsto koku, iznīcināja vairākus mahagonija stādiņus, ko audzēja Mostafa.

Viņas vīrs tos bija nopircis pirms diviem gadiem par 15 takām gabalā, cerēdams vēlāk pārdot izaugušos kokus. Tā bija viņu investīcija nākotnē, no kuras bija gaidāmi tik ļoti vajadzīgie papildu ienākumi, jo par katru koku pēc 20 gadiem varētu dabūt 200 eiro (jeb 20 tūkstošus Bangladešas taku).

Mostafa izskrēja ārā, lai paskatītos, kas notiek. Vīra un bērnu nebija mājās, bet ar kaimiņu izcēlās ass ķīviņš, kura laikā Abdulla un dēli izpostīja vēl 10 kociņus. Viņi uzbruka arī Mostafai, raudami aiz matiem un saplēsdami apģērbu. Tad viņi sievieti iegrūda dubļos un sāka sist pa rokām un muguru.

Izdirduši kliezienus, palīgā piesteidzās citi kaimiņi un aizveda viņu mājās. "Viss notika tik ātri, ka man nebija laika

Mostafas vīrs un viņa brālēns Abdulla, salīguši mieru. Abi priecājas, ka ciemata tiesas pieņemtais spriedums ļāvis viņiem rast izlīgumu un atjaunot attiecības.

domāt, bet vēlāk viss sāpēja un bija bail,” Mostafa atcerējās.

Vīrs, atgriezies ciematā, aizveda viņu pie feldšera, kas savaiņojumu ārstēšanai iedeva zāles par 22 eiro (2200 takām). Tad Mostafas vīrs devās pie ciema vecākajiem, lai iesniegtu sūdzību par Abdullas nodarījumiem. Kad Abdulla nereaģēja uz ciema vecāko uzaicinājumiem, Mostafas vīrs ziņoja par notikušo policijas iecirknī, kas atrodas astoņu kilometru attālumā.

Policija savukārt nosūtīja lietu uz 25 kilometru attālo rajona tiesu. Pēc diviem gadiem un 15 tiesas apmeklējumiem šajā lietā vēl nebija pieņemts spriedums. Beigās rajona tiesas maģistrāts ieteica, lai lietu nodod izskatīšanai ciemata tiesā. Mostafa atceras: “Manam vīram bija jābraukā uz policijas iecirkni un rajona tiesu, lai sekotu līdzi lietas virzībai. Viņš zaudēja labu tiesu naudas un neko nepanāca, tas bija visai nomācoši. Mēs arī vienmēr raizējāties, ka viss beigsies slikti.”

Ciemata tiesa reģistrēja lietu, un tad atbilstoši parastajai procedūrai tika izveidots tiesnešu sastāvs no abu pušu pārstāvjiem. Tiesa uzklauzīja liecības, izvērtēja pierādījumus un atzina, ka atbildētājs ir vainojams stādu izpostīšanā un miesas bojājumu nodarīšanā. Viņam piesprieda maksāt 50 eiro (4920 taku) naudas sodu kompensācijā par iznīcinātajiem stādiem un Mostafas ārstēšanā izlietotajiem medikamentiem.

Atbildētājs samaksāja kompensāciju trīs mēnešu laikā, kā bija noteikts spriedumā. Mostafa ar vīru izmantoja šos līdzekļus bērnu izglītībai. Viņi uzskata, ka spriedums ir bijis taisnīgs, un noteikti dod priekšroku ciemata, nevis rajona

tiesai, jo tā atrodas tuvāk, izskata lietas ātrāk un izmaksā mazāk.

Ciemata tiesā no kaimiņa saņemtā atvainošanās Mostafas vīram bija tikpat svarīga kā finansiālā kompensācija. Mostafa sacīja: “Brālēns teica, ka ķildā esot rīkojies pārsteidzīgi, un es esmu gandarīta par viņa atvainošanos.”

Atbildētāja Abdullas skatījums

Abdulla saniknojās, kad Mostafa viņam uzbļāva, un tad viņi izpostīja kociņus un iegrūda sievieti dubļos. Izdzirdis, ka Mostafas vīrs iesniedzis sūdzību policijā, viņš nobijās, ka viņu varētu arestēt. Viņš ar dēliem vairāk nekā mēnesi bēguļoja. Lieta arī deva smagu triecienu viņa finansēm, jo nācās samaksāt 650 eiro (65 000 taku) par advokāta palīdzību un braucieniem uz policijas iecirkni un rajona tiesu. Abdulla bija spiests aizņemties naudu no radiem, lai segtu juridiskās izmaksas: “Mēs esam trūcīgi un strādājam ķieģeļu ceplī, lai uzturētu ģimeni. Naudas nepietika, un man nācās to aizņemties.”

Abdulla uzskata, ka ciemata tiesas spriedums ir bijis taisnīgs, objektīvs un saprātīgs. Viņš paspieda roku Mostafas vīram un bija pateicīgs, ka varēja atjaunot attiecības ar savu kaimiņu un brālēnu.

“ Abdulla teica, ka ķildā esot rīkojies pārsteidzīgi, un es esmu gandarīta par viņa atvainošanos.

”

Mostafa Hatuna

Ciematu tiesas izskata nelielus strīdus, ko izskata piecu personu (pašvaldības un ciemata pārstāvju) veidota grupa

- Tās atvieglo darbu rajona tiesām un mazāk aizsargātajām sabiedrības daļām nodrošina ērtu piekļuvi tiesu varai.
- ES un ANO Attīstības programmas partnerības ir devušas iespēju izveidot 351 ciemata tiesu.
- Sūdzības izskatīšanai ciemata tiesā ir vajadzīgas vidēji 28 dienas (nevis 5 gadi kā oficiālajā tiesu sistēmā).
- Kopš 2010. gada ciematu tiesās ir vērsušies 128 tūkstoši cilvēku un viņu ģimenes.
- Kompensācijās kopš 2010. gada ir piespriesti un cietušajiem izmaksāti 1,6 miljoni eiro.
- Nākošajā projekta fāzē ES palīdzēs valdībai izveidot vēl tūkstoši ciematu tiesu.

Jauna iespēja cietumniekiem Brazīlijā

Brazīlijas cietumos joprojām nereti notiek ieslodzīto cilvēktiesību pārkāpumi. Taču gadās arī tādi puīši kā Želletlijs Ārons, kuriem izdodas izrauties no kriminālās vides un atgriezties normālā dzīvē.

Želletlijam bija grūta bērnība un pusaudža gadi, ģimenē valdīja problēmas un trūka naudas. Viņš skolā sāka čiept sīkumus, kuru pašam nebija, — zīmuli, dzēšgumiju u. tml. Pēc kāda laika skolā iet apnika, un viņš sāka zagt veikalos un māju pagalmos, vēlāk ķerdamies pie šaujamočiem un iesaistīdamies narkotiku tirdzniecībā, kuras lietoja arī pats.

Viņu sešas reizes aizturēja, bet apcietinājumā neatstāja ilgi, jo zēns bija nepilngadīgs. Kad Želletlijs nokļuva īstā cietumā, viņš satika cilvēkus, kas bija pastrādājuši daudz smagākus noziegumus. Pēc iznākšanas no cietuma viņš jau pilnībā bija pievērsies kriminālajai pasaulei.

Kad Želletliju notiesāja par noziegumiem, kas bija smagāki nekā iepriekš, puīsi pārvietoja uz ieslodzīto aizsardzības un palīdzības apvienības APAC (*Associação de proteção e assistência aos condenados*) centru. Tas atrodas Perdoešā, pilsētā, kur dzīvoja viņa māte, un ir viens no 40 APAC centriem Brazīlijā, kur izmanto alternatīvu ieslodzījuma un rehabilitācijas metodiku. Tur soda izciešana noris humānākos apstākļos, un likumpārkāpēji tiek sagatavoti tam, lai integrētos sabiedrībā.

Brazīlijā jaunas metodes palīdz kriminālnoziedzniekiem pēc soda izciešanas atsākt normālu dzīvi. Piemēram, Želletlijam.

Želletlijs Ārons pie APAC centra ir kā pierādījums tam, ka dzīvi iespējams mainīt.

APAC centros nav ne policijas, ne ieroču, tāpēc ieslodzītie tur mācās sadarboties ar personālu līdzvērtīgākā gaisotnē un atgūst izpratni par tādām pamatvērtībām kā ģimene, sabiedrība, cieņa un darbs. APAC metodika Brazīlijā bija revolucionāra, un tagad tā ir pazīstama visā pasaulē kā alternatīva tradicionālajam soda izciešanas modelim. Želletlijs stāsta, ka APAC darbinieki viņam palīdzējuši viskritiskākajā dzīves brīdī. Soda izciešanas vietā viņš esot iegājis kā noziedznieks, bet no turienes izgājis kā cits cilvēks.

“

Es pilnībā mainījos. Ar rokām, kas agrāk spēja tikai iznīcināt citu paveikto, es tagad ceļu mājas.

”

Želletlijs Ārons

Želletlijs atceras, ka pirms aresta daudz ko neesot zinājis un par mācīšanos interese bijusi maza, jo, viņaprāt, kriminālā pasaule piedāvāja gana daudz izdevību dzīvot zaļi. Viņa vienīgā darba pieredze bija mandarīnkoku stādīšana un ražas novākšana, taču vēlāk viņš izvēlējās noziedzības ceļu, jo tas solījās būt ienesīgāks.

Želletlijs pieteicās uz profesionālajiem celtniecības kursiem, ko piedāvāja APAC soda izciešanas vietā. Viņš bija viens no 300 notiesātajiem, kas pabeidza šajā projektā piedāvātās mācības.

Pēc ieslodzījuma beigām Želletlijs ar jauno kvalifikāciju varēja atrast darbu pilsētas būvobjektos. Viņš saka: “Mana dzīve ir pilnībā mainījusies. Ar rokām, kas agrāk spēja tikai iznīcināt citu paveikto, es tagad ceļu mājas. Tās pašas rokas, kuras agrāk zaga, tirgoja narkotikas un nogalināja citu cilvēku sapņus, vēlāk saņēma manas kameras atslēgas no APAC darbiniekiem, kuri man uzticējās. Es daudz ko esmu iemācījies: mūrēt ķieģeļus, sagatavot javu, krāsot un strādāt citus darbus.

Bet tas vēl nav viss. Es tagad saprotu, ka celtniecība ir māksla, un protu radīt, nevis iznīcināt. Darbs man dod kaut ko daudz vērtīgāku par naudu — es varu palīdzēt citiem cilvēkiem īstenot viņu sapni, piemēram, uzceļot viņiem pirmo māju.”

Želletlijs pēc soda izciešanas vēl joprojām apciemo APAC centru. Tikai tagad viņš turp dodas kā brīvprātīgais, pārliecinādams citus notiesātos pievērsties godīgam darbam un pamācīdams, kā tikt galā ar sabiedrības aizspriedumiem aiz cietuma sienām.

Projekts, ko ar ES atbalstu īsteno AVSI fonds, palīdz Brazīlijas cietumniekiem pēc soda izciešanas atgriezties normālā dzīvē

- Ieslodzīto skaita ziņā Brazīlija ir ceturtais valsts pasaulē. 2013. gadā Brazīlijas cietumos bija 584 000 cietumnieku.
- Cietumi ir sliktā stāvoklī un pārpildīti, un cilvēktiesību pārkāpumi neveicina ieslodzīto atgriešanos uz pareizā ceļa.
- Recidīvisma līmenis ir ap 70 %. To ietekmē tādi faktori kā izglītības un kvalifikācijas trūkums.
- APAC metodikas stūrakmens ir cieņa pret cilvēku un ticība viņa spējai mainīties.
- Pieeja balstās uz stingru disciplīnu, ģimenes un sabiedrības līdzdalību, uzsverot izglītības un darba nozīmi.
- Projekts līdz šim ir palīdzējis 3000 apcietināto. To īsteno sadarbībā ar tādiem partneriem kā tiesas un Minasžeraišas štata valdība.

“Šeit ienāk cilvēks, noziegums paliek ārpusē.”

Brīvprātīgie Taizemes sirmgalvjus informē par viņu tiesībām.

Mae Džanfonga Maha-mai ir brīvprātīgo komandas vadītāja. Viņa palīdz gados veciem cilvēkiem izprast un īstenot savas tiesības.

Foto: Foundation for Older Persons' Development

Seniori Taizemē apgūst savas tiesības un piepilda sapņus

Lai cilvēki gados varētu dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, viņiem vajadzīgs atbalsts no sabiedrības un iestādēm, īpaši ekonomikas un veselības jomā. Labi jāzina arī tas, uz ko veciem cilvēkiem ir tiesības. ES atbalstīts projekts Taizemē palīdz gados veciem cilvēkiem īstenot savas ieceres. Tas ir informācijas darbs, stāstot par vecu cilvēku tiesībām uz garantētiem ienākumiem. Šo projektu īsteno Vecu ļaužu attīstības fonds un "HelpAge International".

Ja cilvēki nezina, uz ko viņiem ir tiesības, viņi iestādēs nevar pieprasīt to īstenošanu, izmantojot likumā noteiktās procedūras.

Sadarbībā ar Lamphūnas provinces Banthi rajona Vecu ļaužu grupu tika izveidota brīvprātīgo komanda, kas Banthi vecākā gadagājuma iedzīvotājus informē par viņu tiesībām. Komandas dalībnieki cenšas uzlabot zināšanas par vecu ļaužu tiesībām un mudina tās izmantot un aizsargāt, kā arī novērot to izpildi. Brīvprātīgo komanda arī sadarbojas ar valdības aģentūrām 10 eksperimentālā kārtībā izraudzītās teritorijās, lai vairotu izpratni par vecu cilvēku tiesībām un par valdības pienākumu tās aizsargāt un popularizēt.

Mae Džanfonga Maha-mai ir šādas brīvprātīgo komandas vadītāja. "Sapulcējot vienā grupā vairākus motivētus seniorus, mēs ieguvām lielas priekšrocības sarunās ar organizācijām, piemēram, pašvaldībām," viņa saka. Vairākos

ciematos notika semināriem līdzīgas sapulces, kur vecus cilvēkus informēja par 13 svarīgām tiesībām, kas tiem pienākas saskaņā ar Taizemes 2003. gada likumu par vecu ļaužu aizsardzību. Semināri arī palīdzēja nostiprināt veco ļaužu grupas, padarot tās par neaizvietojamu informācijas avotu jautājumos, kas skar veco cilvēku un visas sabiedrības dzīvi.

Agrāk gados veciem cilvēkiem nebija pieejama šāda nodērīga informācija, kas viņiem spētu palīdzēt ikdienas dzīvē, piemēram, informējot par viņu tiesībām. Tas nozīmē, ka daudzi īsti nezināja, kādi veselības pakalpojumi viņiem ir pieejami un kā saņemt līdzekļus no valdības nodrošinātā Veco ļaužu fonda. Tie bija tikai daži no svarīgākajiem jautājumiem.

Likums par vecu ļaužu aizsardzību bija labs sākums, taču likuma normas joprojām nesakrīt ar reālo dzīvi.

*Mae Džanfonga Maha-mai vada darbsemināru.
Foto: Foundation for Older Persons' Development*

Nu jau dažus gadus, kopš tika izveidota brīvprātīgo komanda, Mae Džanfonga Maha-mai un Banthi veco ļaužu grupa reizi mēnesī sanāsmēs izdala informāciju par senioru tiesībām un viņiem pieejamajiem pakalpojumiem. Viņi arī vairo visas sabiedrības izpratni par šiem jautājumiem.

Izpratne par savām tiesībām maina gados vecu cilvēku dzīvi — piemēram, veselības aprūpes ziņā. Viņi var prasīt īsākus termiņus pierakstam pie ārsta.

“Es gribētu pievērst organizāciju uzmanību gados vecu cilvēku tiesībām, lai seniori varētu izmantot to, kas viņiem pienākas, un vairot mūsu atpazīstamību sabiedrības acīs,” saka Mae Džanfonga Maha-mai.

“*Es gribētu pievērst organizāciju uzmanību gados vecu cilvēku tiesībām, lai seniori varētu izmantot to, kas viņiem pienākas, un vairot mūsu atpazīstamību sabiedrības acīs.*”

Mae Džanfonga Maha-mai

ES veicina veco ļaužu tiesību ievērošanu un garantēto ienākumu nodrošināšanu Taizemē

- Projektu īsteno Veco ļaužu attīstības fonds un “HelpAge International”.
- Taizemes 2003. gada likumā par vecu ļaužu aizsardzību senioriem tika piešķirtas vairākas tiesības.
- Tiesības gan ir piešķirtas, taču vecie ļaudis par tām neko nezina un tāpēc tās neīsteno.
- 10 ciematos eksperimentālā kārtā darbojas brīvprātīgo komandas, kas informē par veco ļaužu tiesībām.

Jauns likums nostiprina Salvadoras pilsoņu tiesības, izskaužot korupciju un nostiprinot demokrātiju.

Lielāka atklātība Salvadorā

Marko Tulio Kvintaniljam pieder neliels ķirurģisko instrumentu tirdzniecības uzņēmums. Tos pērk slimnīcas un Salvadoras Sociālās drošības institūts. Vēl pavisam nesen viņš nevarēja piedalīties publiskā iepirkuma konkursos, jo trūka informācijas, kas ļautu konkurēt ar citiem uzņēmumiem. “Man bija jāzina tehniskās specifikācijas, atsauksmes par cenām un izmantotie kritēriji,” Marko Tulio atceras. “Kad pieprasīju šo informāciju, man vienmēr atteica. Tad es medijos uzzināju par Publiskās informācijas piekļuves institūtu un devos turp.”

Salvadorā, tāpat kā citās Latīņamerikas valstīs, liela problēma ir korupcija un nekvalitatīvs iestāžu darbs. Lai gan ir bijuši zināmi panākumi, valsts joprojām atrodas “Transparency International” starptautiskā korupcijas indeksa apakšā.

Jaunais likums par pārredzamību un piekļuvi informācijai pavēra iespējas uzlabot atklātību. Valdības aģentūrām tagad savās tīmekļa vietnēs jāpublicē aktuāla informācija, un cilvēkiem ir tiesības pieprasīt informāciju. Šis tiesības kopš 2013. gada februāra garantē Publiskās informācijas piekļuves institūts.

Iedzīvotāji ir sākuši iesniegt sūdzības, kad viņiem tiek liegta informācija. Tā rīkojās arī Marko Tulio. “Pateicoties Publiskās informācijas piekļuves institūtam, es par velti saņēmu visas vajadzīgās ziņas no Sociālās drošības institūta.”

Publiskās informācijas piekļuves institūts aizsargā iedzīvotāju tiesības saņemt informāciju.

Atklātības trūkums valsts iestādēs un iedzīvotāju vienaldzība un nezināšana ir būtiski šķēršļi. Lai panāktu progresu, ir jāveic skaidrošanas darbs un jānostiprina iestādes. Šajā jomā būtiski palīdz *Eurosocial* — Eiropas Savienības sadarbības programma sociālajai kohēzijai.

Citi salvadorieši dara tāpat kā Marko Tulio. Kamēr vēl nebija pieņemts likums par pārredzamību un piekļuvi informācijai, pret valsts pārvaldes iestādēm par neadekvāto darbu nebija iespējams vērsties tiesā. Tagad iestādes apzinās, ka iedzīvotājiem ir visas iespējas tā rīkoties, tāpēc ir saņēmušās.

Klaudija Rejesa, cita salvadoriete, ieguvusi informāciju Publiskās informācijas piekļuves institūtā, tagad grasās vērsties tiesā par dēla nāvi, ko izraisīja ārsta kļūda. Publiskās informācijas piekļuves institūts lika Sociālās drošības institūtam atklāt viņas dēlam doto nomierinošo medikamentu nosaukumu. Agrāk viņi liedzās to darīt. Tāpat Publiskās informācijas piekļuves institūts ir norīkojis, ka Sociālās drošības institūtam jādara viss iespējamais, lai atgūtu Klaudijas dēla slimības vēsturi, kas bija neizskaidrojamā veidā pazudusi.

“Mums visiem ir tiesības saņemt informāciju un piekļūt ziņām par sevi, bet parasti mums šīs tiesības neļauj izmantot. Institūts man palīdzēja to izdarīt. Cīņa vēl nav galā, bet es jūtu simtprocentīgu atbalstu,” saka Klaudija.

Ceļš nav viegls, bet salvadorieši pamazām sāk kļiedēt valsts iestādēm raksturīgo atklātības trūkumu, lai tās beidzot sāktu strādāt iedzīvotāju labā.

“Mums visiem ir tiesības saņemt informāciju un piekļūt ziņām par sevi. Pateicoties institūtam, es varēju izmantot savas tiesības.

”

Klaudija Rejesa

Uzņēmējs Marko Tulio Kvintanilja.

ES programma *Eurosocial* cenšas uzlabot valsts iestāžu darbību Salvadorā.

- ➔ Programma *Eurosocial* kopš 2013. gada ir nostiprinājusi Publiskās informācijas piekļuves institūtu.
- ➔ 2014. gadā Salvadora saņēma 39 punktus "Transparency International" korupcijas indeksā (0 = pilnīga korupcija, 100 = korupcijas nav).
- ➔ 2013.–2014. gadā Publiskās informācijas piekļuves institūts slēdza 262 lietas, iekasējot no ierēdņiem soda naudā 60 315 ASV dolārus.
- ➔ 2015. gadā *Eurosocial* sāka skolās popularizēt tiesības uz publiski pieejamu informāciju.

Ieslodzījuma apstākļu uzlabošana un bijušo cietumnieku reintegrēšana Tadžikistānā

41 gadu vecais Ismoils (*) sēž karstā un saulainā telpā Dušanbē, bijušo ieslodzīto atbalsta birojā, kur darbojas Vācijas pieaugušo izglītības asociācija “DVV International”, par ES līdzekļiem veicinot bijušo cietumnieku integrēšanu sabiedrībā. No vīrieša rokām redzams, ka viņš vairākus gadus ir strādājis smagu darbu, kurā pāragri novecojis.

Kad Ismoils 1992. gadā pabeidza skolu, viņš nokārtoja braukšanas tiesības, cerēdams atrast šofera darbu. Taču tajā pašā gadā sākās pilsoņu karš, un viņam nekas cits neatlika kā ķerties pie ieročiem. Kad 1998. gadā karš bija beidzies, Tadžikistāna bija izpostīta un Ismoilu ielika cietumā, jo viņš bija piedalījies karā.

Cietumā apstākļi bija neizturami — ieslodzītos spīdzināja, un tie izdzīvoja, par to varēja pateikties vienīgi savām ģimenēm, kas sūtīja pārtiku. Ismoilam cietumā vajadzēja strādāt par stikla pūtēju. Tā viņš ieguva plaušu slimību. Nostrādājis septiņus no deviņiem cietumā pavadītajiem gadiem, Ismoils par visu šo laiku saņēma tikai 37 somonus (ap 6 eiro).

Vīrieti vēl cietumā apciemoja Irānas cilvēktiesību novērotāju grupa, kas intervēja bijušos pilsoņu kara dalībniekus.

Ismoils, deviņus gadus pavadījis cietumā, tagad izmanto palīdzību no ES finansētas iniciatīvas, lai risinātu ieslodzījuma psiholoģiskās sekas.

*Cilvēktiesību un tiesiskuma biroja psiholoģe
Zarina Alimšojeva Dušanbē konsultē klientu.*

Visās intervijās klāt bija cietumsargi, tāpēc neviens neuzdrošinājās stāstīt par patiesajiem apstākļiem, kādus nācās izciest cietumā. Tomēr pēc 2004. gada administratīvajām pārmaiņām Tadžikistānā ieslodzīto dzīves apstākļi uzlabojās.

Ismoilu atbrīvoja pēc deviņiem ieslodzījuma gadiem. Viņš gan varēja dzīvot brīvībā, taču nevarēja atrast darbu. Ismoilam trūka profesionālās pieredzes un izglītības, nebija arī draugu un radu, uz kuriem varētu paļauties. Turklāt viņš kā bijušais ieslodzītais drīz vien uz savas ādas sāka izjust policijas vardarbīgo izturēšanos.

No drauga, kas vēl nebija izcietis sodu, vīrietis uzzināja par Cilvēktiesību un tiesiskuma biroju, kas valsts galvaspilsētā Dušanbē palīdzēja bijušajiem cietumniekiem. Projekts darbojas četrās Tadžikistānas pilsētās. Sodu izcietušie tur bez maksas var saņemt juristu un psihologu konsultācijas.

Birojs arī iesaka klientiem centrus, kas specializējušies alkoholisma un narkomānijas ārstēšanā — tā ir vēl viena problēma, kas nereti sastopama bijušo cietumnieku vidū. Projekts darbojas arī Nurekas sieviešu cietumā, kur darbs notiek gan ar cietuma darbiniekiem, gan ar ieslodzītajām. Mērķis ir uzlabot ieslodzījuma apstākļus un sagatavot cietumnieces dzīvei brīvībā.

Palīdzības birojā no cietuma iznākušās sievietes var konsultēties pie jurista un psihologa. Centra psiholoģe Zarina Alimšojeva stāsta, ka atnākušie klienti bieži vien ir guvuši

psiholoģiskas traumas, cieš no bailēm un zema pašvērtējuma. Viņi nezina, kā iekšēji pārvarēt cietumā piedzīvoto, pie kā vērsties ar šādām problēmām un ar ko aprunāties par juridiskiem jautājumiem. Centrā var saņemt gan psiholoģisku atbalstu, gan juridiskas konsultācijas, ja klients to vēlas. Tadžikistānas valdība nenodrošina sociālos pakalpojumus bijušo cietumnieku reintegrēšanai. Taču centram ir labas attiecības ar cietumu darbiniekiem, kas tā pakalpojumus iesaka ieslodzītajiem, kurus drīz atbrīvos.

Ismoilam šī iespēja mainīja visu dzīvi. “Runājot ar Zarinu, man likās, ka esmu spārnos. Kad vien man rodas problēmas, es ienāku vai piezvanu viņiem,” saka Ismoils.

Centra jurists palīdzēja Ismoilam tikt galā ar nepamatotajām kompensācijas prasībām no valdības puses, bet Zarina palīdzēja atgūt pašapziņu.

Pateicoties šim atbalstam, Ismoils atrada mežsarga darbu un tagad spēj pats sevi uzturēt. Sazinājies ar Cilvēktiesību un tiesiskuma biroju palīdzības dienestu, viņš vairs nejutās tik vientuļš. “Kad mani atbrīvoja, man nebija neviena drauga. Bet tagad man ir jurists un psihologs, es viņus uzskatu par draugiem,” saka Ismoils.

(*) Ismoils ir fiktīvs vārds, kas lietots, lai aizsargātu personas identitāti.

“ Kad mani atbrīvoja, man nebija neviena drauga. Bet tagad man ir jurists un psihologs, es viņus uzskatu par draugiem.

”

Ismoils

Cietumu pārveide un atbalsts bijušajiem ieslodzītajiem Tadžikistānā

- ➔ Ar ES atbalstu Vācijas NVO “DVV International” spēja nodrošināt juridiskās un psiholoģiskās konsultācijas 600 bijušajiem cietumniekiem.
- ➔ Pakalpojumi tiek sniegti Dušanbē, Horogā, Hudžandā un Kurgantubē.
- ➔ Projekts piedāvā arodprasmes, sabiedrības izglītošanas un personiskās pilnveides programmas Nurekas sieviešu cietumā.
- ➔ Projekts arī cenšas izvērst cietumu darbinieku spējas un pievērst viņu uzmanību problēmām.

KĀ PASŪTĪT ES IZDEVUMUS

Bezmaksas izdevumi

- Viens eksemplārs:
ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).
- Vairāk nekā viens eksemplārs vai plakāti/kartes:
Eiropas Savienības pārstāvniecībās
(http://ec.europa.eu/represent_lv.htm),
Eiropas Savienības delegācijās valstīs, kas nav ES dalībvalstis
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_lv.htm),
ar *Europe Direct* dienesta starpniecību
(http://europa.eu/europedirect/index_lv.htm)
vai piezvanot uz tālruņa numuru 00 800 6 7 8 9 10 11 (zvanīšana bez maksas no jebkuras vietas Eiropas Savienībā) (*).

(* Informāciju sniedz bez maksas, tāpat arī lielākā daļa zvanu ir bezmaksas (izņemot dažus operatorus, viesnīcas vai taksofonus).

Maksas izdevumi

- Ar *EU Bookshop* starpniecību (<http://bookshop.europa.eu>).

■ Publikāciju birojs

ISBN 978-92-79-54774-4